„Una dintre marile cărți ale secolului XX."
William Burroughs

Raftul Denisei

DJUNA BARNES

PĂDUREA NOPȚII

ROMAN

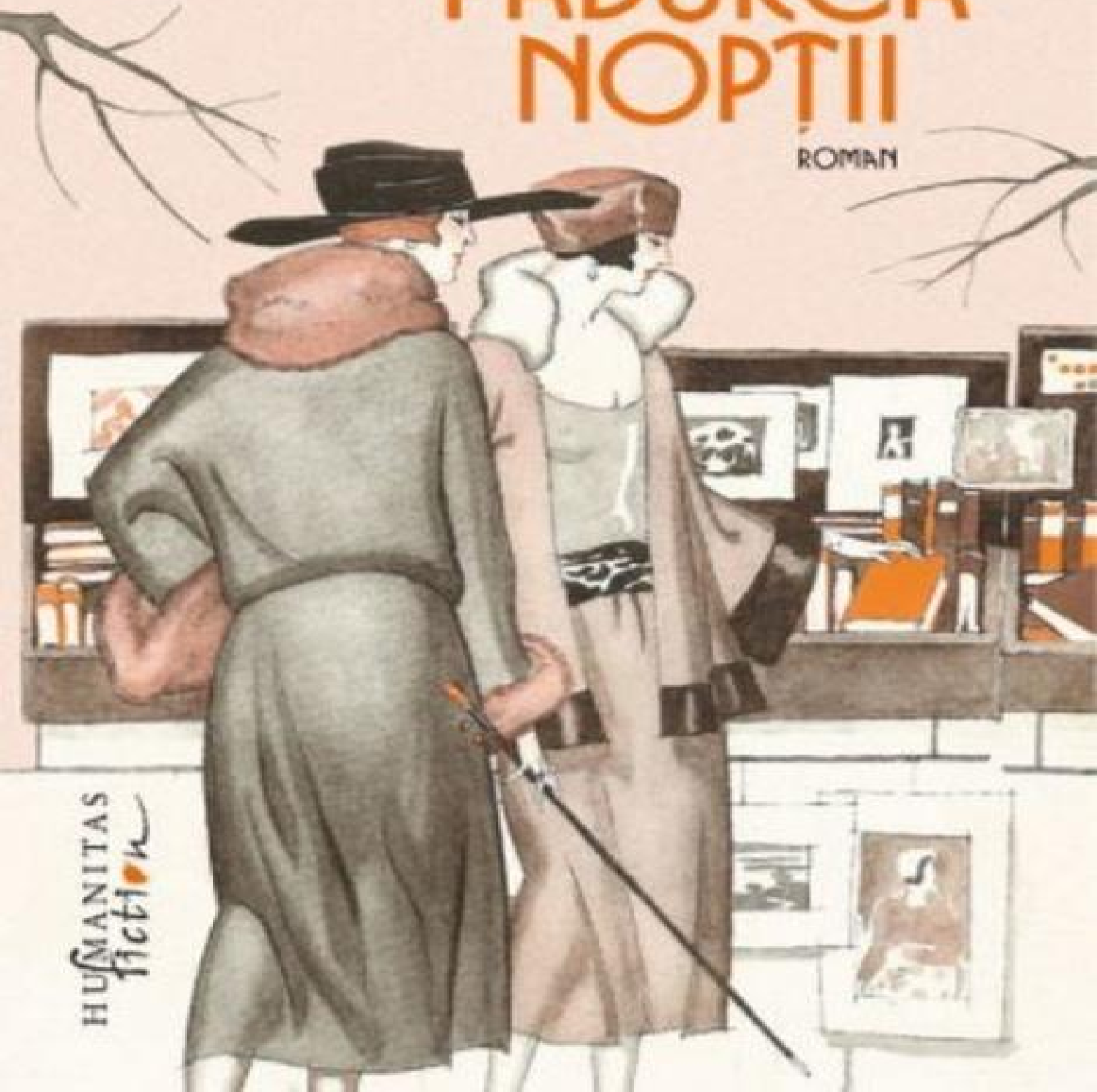

HUMANITAS FICTION

Djuna Barnes

Pădurea nopții

Traducere din engleză și note de
LUANA SCHIDU

HUMANITAS

Pentru Peggy Guggenheim
și John Ferrar Holmes

Prefață

Când se pune problema să scriu o introducere la o carte de natură creativă, simt întotdeauna că cele câteva cărți care merită să fie prezentate sunt tocmai acelea pe care este o impertinență să le prezinți. Am comis deja două astfel de impertinențe; aceasta este a treia, și dacă nu e ultima, nimeni nu va fi mai surprins decât mine. Pot justifica această prefață doar în felul următor. Există riscul să te aștepți ca alți oameni să vadă, citind pentru prima dată cartea, tot ce ai ajuns să percepi tu în timp ce ai stabilit o intimitate cu ea. Am citit *Pădurea nopții* de mai multe ori, în manuscris, în șpalt și după publicare. Ceea ce pot face pentru alți cititori – presupunând că, dacă veți parcurge această prefață, o veți citi la început – este să marchez etapele mai semnificative ale propriei mele lecturi. Căci mi-a luat ceva timp, în cazul acestei cărți, să ajung să-i apreciez sensul ca întreg.

Descriind *Pădurea nopții* în scopul atragerii cititorilor către ediția engleză, spuneam că ea i-ar „captiva în primul rând pe cititorii de poezie". E destul de bine pentru o prezentare scurtă, dar mă bucur că am această ocazie să dezvolt un pic. Nu vreau să sugerez că meritul cărții este în primul rând verbal, și cu atât mai puțin că limbajul uluitor acoperă un vacuum de conținut. Cu excepția cazului în care termenul de „roman" s-a tocit prea mult ca să se poată aplica, și dacă el înseamnă o carte în care sunt create niște personaje vii și arătate într-o relație semnificativă unele cu altele, această carte este un roman. Și nu vreau să spun că stilul domnișoarei Barnes este „proză poetică". Dar vreau să spun că majoritatea romanelor contemporane nu sunt „scrise" cu adevărat. Ele își obțin realitatea, atâta câtă e, în mare parte dintr-o redare cu acuratețe a zgomotelor pe care le fac în general ființele omenești în simpla lor nevoie zilnică de comunicare; și orice parte a romanului care nu e compusă din aceste zgomote constă într-o proză care nu e mai vie decât aceea a unui jurnalist sau funcționar de stat competent. O proză care e vie tot timpul cere de la cititor ceva ce un cititor de romane obișnuit nu e pregătit să ofere. A spune că *Pădurea nopții* îi va capta în primul rând pe ctitorii de poezie nu înseamnă că nu e un roman, ci că este un roman atât de bun, încât numai niște sensibilități antrenate în poezie îl pot aprecia pe de-a-ntregul. Proza domnișoarei Barnes are ritmul prozei în stilul prozei, și niște tipare muzicale care nu sunt cele ale versului.

Acest ritm al prozei poate fi mai mult sau mai puțin complex sau elaborat, în funcție de scopurile scriitorului; dar fie simplu, fie complex, este ceea ce ridică obiectul comunicării la o intensitate maximă.

Când am citit cartea pentru prima oară deschiderea mi s-a părut cam înceată și trenantă, până la apariția doctorului. Și pe tot parcursul primei lecturi am avut impresia că doctorul este singurul care dă vitalitate cărții; și am crezut că ultimul capitol e superfluu. Sunt convins acum că ultimul capitol este esențial, atât din punct de vedere dramatic, cât și muzical. E remarcabil, cu toate acestea, că în timp ce toate celelalte personaje, la lecturi repetate, prindeau viață pentru mine, și deși punctul de interes se deplasa, figura doctorului nu era câtuși de puțin diminuată. Dimpotrivă, el ajungea să capete mereu o importanță diferită și mai profundă când îl priveai ca pe un constituent al unui tipar întreg. A încetat să fie precum actorul strălucit dintr-o piesă altfel neconvingător jucată, a cărui următoare intrare în scenă o aștepți cu nerăbdare. Totuși, în viața reală un astfel de personaj ar putea părea că acaparează conversația, suprimă reciprocitatea și îi acoperă pe cei mai puțin volubili; în carte, rolul lui nu este nicidecum acesta. La început nu-l auzim decât pe doctor vorbind; nu înțelegem de ce vorbește. Treptat, îți dai seama că pe lângă egotism și înfumurare – doctorul Matthew-Forțosul-grăunte-de-sare-Dante-O'Connor – este și disperat dezinteresat și profund umil. Umilința lui nu apare frecvent atât de central ca în prodigioasa scenă din biserica goală, dar este ceea ce-i dă pe tot parcursul cărții forța neputincioasă printre cei neputincioși. Monologurile sale, strălucitoare și inteligente în sine, nu sunt dictate de o indiferentă față de alte ființe omenești, ci dimpotrivă, de o conștiință hipersensibilă a existenței lor. Când Nora vine să-l viziteze noaptea *{Străjeriile, cât a trecut din noapte?),* el simte imediat că singurul lucru pe care poate să-l facă pentru ea („era extrem de iritat, pentru că aștepta pe altcineva") – singurul mod de a „salva această situație" – e să vorbească în cascadă, chiar dacă ea nu aude aproape nimic din ce-i spune, ci revine iar și iar la obsesia ei. Repulsia lui față de străduința de a se secătui pe el însuși pentru alții și faptul că nu primește niciun sprijin în schimb este ceea ce îl face să delireze spre sfârșit – „oamenii din viața mea care m-au făcut nefericit și care vin la mine să afle despre degradare și noapte". Dar în cea mai mare parte a timpului el vorbește pentru a îneca bocetul încă slab, scâncetul omenirii, pentru a-i face rușinea mai suportabilă și suferința mai puțin nedemnă.

De fapt, un personaj ca doctorul O'Connor n-ar putea fi real singur într-o galerie de manechine: un astfel de personaj are nevoie de alți oameni reali, fie și mai puțin conștienți, care să-i confirme realitatea. Nu mă pot gândi la niciun personaj al cărții care să nu fi rămas viu în mintea mea. Felix și copilul lui sunt opresant de reali. Uneori, într-o frază, personajele prind viață atât de brusc, încât ești luat prin surprindere, ca și cum ai atinge o statuie de ceară și ai descoperi că e un polițist viu. Doctorul îi spune Norei: „Și mi-era destul de bine până ai venit tu și mi-ai răsturnat piatra, și am ieșit de sub ea, numai licheni și ochi". Robin Vote (cea mai misterioasă dintre toți, fiindcă o percepem ca fiind foarte reală fără a înțelege bine prin ce mijloace a reușit autoarea s-o facă astfel) e „imaginea unei antilope venind printr-un culoar de copaci, cu văl de mireasă și cunună din flori de portocal, cu o copită ridicată ca gest al fricii"; iar mai târziu are tâmple „asemenea celor ale animalelor tinere cărora le cresc coarnele, ca niște ochi adormiți". Tot astfel, uneori o anumită situație, pe care deja am înțeles-o vag, e concentrată într-o oroare intensă printr-o frază, ca atunci când Nora se gândește deodată, văzându-l pe doctor în pat: „Doamne, copiii știu ceva ce nu pot să spună, le plac Scufița Roșie și lupul în pat!"

Cartea nu e o simplă colecție de portrete individuale; personajele sunt interconectate, așa cum sunt oamenii în viața reală, prin ceea ce am putea numi șansă ori destin mai degrabă decât prin alegerea deliberată a companiei celuilalt: focarul de interes este întregul model pe care-l formează, și nu vreunul dintre constituenții individuali. Ajungem să le cunoaștem prin efectul fiecăruia asupra celorlalți și prin ceea ce-și spun despre ceilalți. Și, în sfârșit, ar trebui să fie superfluă observația – dar poate că pentru cineva care citește cartea pentru prima dată nu este – că această carte nu e un studiu psihopatologic. Dramele pe care le îndură oamenii în anormalitățile lor de comportament sunt vizibile la suprafață: tiparul mai profund este acela al suferinței și al robiei omului, care este universal. În viața reală această suferință este în general ascunsă; adesea, ceea ce e cel mai rău, ascunsă mai mult celui care suferă decât celui care observă. Un bolnav nu știe ce-i cu el; parțial vrea să știe, dar cel mai adesea vrea să-și ascundă adevărul. În moralitatea puritană pe care mi-o amintesc, se presupunea tacit că, dacă cineva e chibzuit, întreprinzător, inteligent, practic și prudent în a nu viola convențiile sociale, trebuie să aibă o viață fericită și „reușită". Eșecul se datora unei slăbiciuni sau perversități specifice individului; omul decent însă nu are de ce să aibă coșmaruri. Acum mai

firesc este să presupui că orice suferință individuală e vina „societății” și este remediabilă prin schimbări din afară. Fundamental, cele două filosofii, oricât de diferite ar putea părea în fapt, sunt una și-aceeași. Eu cred că noi toți, câtă vreme ne asumăm crearea de obiecte și ne angajăm voința în scopuri temporale, suntem roși de același vierme. Privită astfel, *Pădurea nopții* capătă o semnificație mai profundă. A vedea acest grup de oameni ca pe un spectacol oribil cu monștri nu înseamnă numai a nu înțelege nimic, ci a ne confirma voința și a ne înlemni sufletul într-un inveterat păcat al mândriei.

Ar fi trebuit să consider paragraful precedent impertinent, și poate prea pretențios pentru o prefață menită să fie o simplă recomandare a unei cărți pe care o admir foarte mult, dacă n-ar fi apărut deja o recenzie (cel puțin) care, cu intenția de a lăuda cartea, îl face de fapt pe cititor să înceapă lectura cu această atitudine greșită. Altfel, în general, încercând să anticipezi direcțiile greșite în care o poate lua cititorul, există pericolul să îi provoci alte neînțelegeri, neprevăzute. Aceasta este o lucrare a imaginației creative, nu un tratat filosofic. După cum am spus la început, sunt conștient de impertinența de a prezenta cartea; iar faptul că ai citit o carte de mai multe ori nu te face neapărat să știi ce să le spui celor care nu au citit-o încă. Ceea ce mi-aș dori eu este să-l las pe cititor pregătit pentru o mare realizare stilistică, pentru frumusețea frazării, strălucirea argumentului și a caracterizării și o calitate a ororii și damnării foarte înrudită cu aceea a tragediei elisabetane.

T.S. ELIOT, 1937

Notă la ediția a doua

Prefața de mai sus, după cum cititorul va fi remarcat, a fost scrisă cu doisprezece ani în urmă. Ea a apărut numai în ediția americană a *Pădurii nopții,* care a fost publicată de Harcourt, Brace & Co., la scurtă vreme după publicarea cărții de către Faber & Faber la Londra. Retipărind cartea, cei de la Faber & Faber au considerat de cuviință să includă această prefață, care apare astfel pentru prima dată într-o ediție engleză.

Cum admirația mea față de carte nu a scăzut, și singurul meu motiv pentru revizuire ar fi să scot sau să ascund dovezi ale imaturității mele la vremea la care am scris-o – tentație ce îl poate încerca pe orice critic care-și recitește propriile cuvinte la o distanță de doisprezece ani –, m-am gândit că este mai bine să las nealterată o prefață care ar putea încă – sper eu – să servească scopului ei inițial, acela de a indica o abordare utilă noului cititor.

T.S.E., 1949

CAPITOLUL UNU

Plecăciune

La începutul lui 1880, în ciuda unei suspiciuni bine întemeiate în privința oportunității de a perpetua această rasă aflată sub girul lui Dumnezeu și sub dezaprobarea oamenilor, Hedvig Volkbein, o vieneză puternică, de o frumusețe milităroasă, întinsă pe un pat cu baldachin de un roșu intens, spectaculos, pe care erau imprimate aripile bifurcate ale Casei de Habsburg, pe o saltea din puf îmbrăcată în satin, având brodat pe el cu litere mari, de un auriu patinat, blazonul familiei Volkbein, dădea naștere, la vârsta de patruzeci și cinci de ani, unicului copil, un băiat, la șapte zile după ce medicul ei prezisese că va părăsi această lume.

Influențată de acest decor scuturat dimineața de tropăitul copitelor de cai pe strada de dincolo de ziduri, cu gestul de o splendoare frustă al unui general care salută drapelul, l-a numit pe copil Felix, l-a împins de lângă ea și a murit. Tatăl acestuia pierise cu șase luni înainte, pradă tifosului. Guido Volkbein, evreu de origine italiană, fusese atât un *gourmet,* cât și un dandy, și nu apărea niciodată în public fără panglica de la vreo decorație relativ necunoscută atârnată de butonieră cu un fir slab de ață. Era un om scund, rotofei și timid-arogant, cu burta bombându-i-se ușor într-o înclinație care aducea în prim-plan nasturii vestei și ai pantalonilor, marcând centrul exact al corpului său cu linia obstetrică pe care o vedem pe fructe – arcul inevitabil produs de porții generoase de vin de Burgundia, frișcă și bere.

Toamna, care-l învăluia, ca niciun alt anotimp, în amintiri rasiale, un anotimp al nostalgiei și al ororii, o declarase vremea sa. Atunci, plimbându-se prin Prater, era văzut purtând în pumnul strâns ostentativ batista din bumbac galben cu negru care amintea clar de ordinul din 1468, emis de un anume Pietro Barbo, care cerea ca oamenii din rasa lui Guido să alerge pe Corso cu o funie în jurul gâtului, spre amuzamentul populației creștine, în timp ce doamnele de neam nobil, sprijinite de coloane vertebrale prea rafinate pentru odihnă, se ridicau de la locurile lor și, alături de cardinalii în robă roșie și de *monsignori,* aplaudau cu abandonul rece și totuși isteric al unui popor deopotrivă nedrept și fericit, papa însuși fiind smuls din contactul lui cu cerurile, scuturat de râsul celui care își părăsește îngerii ca

să poată prinde iar fiara. Această amintire și batista care o însoțea însumau pentru Guido (așa cum unele flori ajunse la apogeul extatic al înfloririi lor nici nu-și ating bine caracterul specific, că își și încep ofilirea) definiția evreului. Pășea, înfierbântat, imprudent și damnat, cu pleoapele tremurând peste globii oculari groși, înnegriți de durerea unei participări care, patru secole mai târziu, făcea din el o victimă, simțind în propriul său gât ecoul acelui strigăt care străbătuse Piazza Montanara cu mult timp în urmă, *Robba vecchia!* – degradarea prin care supraviețuise neamul său.

Fără copii până la cincizeci și nouă de ani, Guido pregătise din inima sa pentru copilul ce avea să i se nască o inimă plămădită din propria-i îngrijorare, omagiul lipsit de remușcare adus nobleței, genuflexiunea pe care o face corpul vânat în tresărirea mușchilor, lăsându-se doborât de iminență și de inaccesibil ca de o aprigă dogoare. Asta-l încărcase, așa cum avea să-l încarce și pe fiul său, cu povara unui sânge inadmisibil.

Și tot fără copii murise, dacă nu socotim promisiunea atârnată de cingătoarea creștină a lui Hedvig. Guido trăise așa cum trăiesc toți evreii care, despărțiți de neamul lor printr-un accident sau prin propria voință, descoperă că trebuie să trăiască într-o lume ai cărei locuitori, fiindu-i străini, îi forțează spiritul să capituleze în fața unei populații imaginare. Când un evreu moare la sânul unui creștin, el moare tras în țeapă. Hedvig, în ciuda agoniei sale, jelea un proscris. În clipa aceea corpul ei a devenit o graniță și Guido a murit lângă acest zid, neliniștit și singur. În viață făcuse totul pentru a umple acel gol imposibil; gestul său cel mai trist și mai zadarnic fusese acela că se pretinsese baron. Adoptase semnul crucii; afirmase că era austriac, dintr-o ramură veche, aproape stinsă, aducând în sprijinul poveștii sale cele mai uimitoare și mai nepotrivite dovezi: un blazon la care nu avea niciun drept și o listă de strămoși (inclusiv numele lor creștine) care nu existaseră niciodată. Când Hedvig dăduse peste batistele lui galben cu negru, el îi spusese că acestea trebuiau să-i amintească faptul că o ramură a familiei lui înflorise în Roma.

Încerca să fie una cu ea adorând-o, imitându-i pasul legănat și hotărât, pas care adoptat de el devenise comic și nelalocul lui. Ea ar fi făcut la fel, dar, simțindu-i damnarea și singurătatea, își accepta soarta așa cum se cuvine să facă un goi – apropiindu-se de el cu reticență. Credea orice-i spunea el, dar de multe ori întreba: „Ce-i cu tine?” – acel reproș continuu menit să fie un memento continuu al dragostei ei și care-i străbătuse viața ca un glas acuzator. Torturat, el vorbea cu prețuire despre cei de sânge regal,

cântând osanale cu forța unui fir de apă care devine puternic prin presiunea degetului. Râdea prea tare în prezența celor de rang inferior, ca și cum, prin bună dispoziție, le-ar fi putut conferi distincția la care visau. În fața unui general în piele scârțâitoare și cu acel ușor recul al mișcării comun militarilor, care par să respire dinăuntru înspre afară, mirosind a praf de pușcă și carne de cal, letargici și în același timp pregătiți să ia parte la un război neprogramat încă (gen care-i era foarte drag lui Hedvig), Guido era scuturat de un fior nevăzut. Realiza că Hedvig avea același aer, aceeași forță, doar că mai condensată, modelată într-o matriță mai mică, la fel de sinistră în reducerea ei la scară precum o casă de păpuși. Pana de la pălăria ei era ca tăișul unui cuțit și tremura ca bătută de un vânt heraldic; era o femeie dintr-o bucată, cu pieptul plin, exactă și veselă. Privindu-i pe cei doi el era derutat, ca și cum ar fi urmat să fie mustrat, nu de general, ci de soția sa.

Când dansa, un pic amețită de vin, ringul de dans devenea un câmp de manevre; tocurile ei tropăiau ca la instrucție, iar umerii îi stăteau drepți, ca ai celor ce poartă eghileții unei avansări în grad; când întorcea capul avea vigilența rece a unei santinele care patrulează nu lipsită de îngrijorare. Cu toate acestea, Hedvig făcea ce putea. Dacă existase vreodată conceptul de mare șic, ea era personificarea lui – era însă în ea și o doză de neliniște. Ceea ce urmărise, deși ea nu fusese conștientă de asta, erau asigurările lui Guido că era baron. Le crezuse așa cum un soldat „crede” un ordin. Intuiția profundă – pe care ea personal n-ar fi dat doi bani – i-ar fi spus altceva. Hedvig devenise fără vreo îndoială baroneasă.

În Viena vremurilor lui Volkbein evreii erau acceptați în puține domenii, dar el reușise cumva, prin diferite afaceri cu produse de uz casnic, prin cumpărarea discretă a operelor vechilor maeștri și a edițiilor princeps și prin tranzacții financiare, să facă rost de o casă pentru Hedvig în Innere Stadt, mai spre nord, cu vedere la Prater, o casă care, fiind mare, întunecoasă și impunătoare, devenise un muzeu fantastic al întâlnirii dintre ei.

Coridoarele în stil rococo, lungi, care te amețeau cu plușul și ornamentele lor aurii întortocheate, erau populate cu fragmente de sculpturi romane, albe și disparate; un picior de alergător, frisonantul cap pe jumătate întors al unei matroane cu pieptul spart, cu scrutătoare orbite goale cărora orice umbră care se mișca le desena o pupilă, astfel încât ceea ce priveau era decis de soare. Salonul cel mare era din lemn de nuc. Deasupra șemineului erau

atârnate copii impresionante după niște scuturi ale familiei Medici și, alături de ele, ale vulturului austriac.

Trei piane masive (Hedvig cânta valsurile timpurilor ei cu forța măiestrită a unui bărbat, în ritmul sângelui ei, rapid și în crescendo – cu manierismul acela asociat interpretării vienezilor, care, deși ciupiți de dragostea pentru ritm, execută cerințele acestuia în stilul unui duel) erau răspândite pe grămada de covoare purpurii, groase, aduse de la Madrid. Biblioteca adăpostea două birouri din lemn bogat, de culoarea sângelui. Lui Hedvig îi plăceau lucrurile în număr de două sau trei. În arcada din mijloc a fiecărui birou erau desenați din ținte de argint un leu, un urs, un berbec, un porumbel, iar în mijlocul lor se afla o torță aprinsă. Decorațiunea fusese executată sub supravegherea lui Guido, care, într-o pornire de moment, a revendicat-o ca blazon al familiei Volkbein, deși mai târziu s-a dovedit că erau simboluri heraldice aflate de ceva vreme în declin, nebucurându-se de aprobarea papală. Ferestrele pe toată înălțimea peretelui (o tușă franțuzească pe care Guido o găsea frumoasă), care dădeau spre parc, erau străjuite de draperii din catifea și stofa cu modele naționale din Tunisia, iar jaluzelele aveau acea nuanță de roșu sumbru atât de dragă austriecilor. Pe lambriurile din stejar care se înălțau deasupra mesei lungi, până la tavanul boltit, erau atârnate portrete în mărime naturală ale tatălui și mamei lui Guido, cum susținea el. Femeia era o florentină cu ochi șireți, strălucitori și gură stridentă. Mânecile mar', bufante, împodobite cu perle îi ajungeau până la vârfurile ascuțite ale dantelei țepene de pe capul conic, cu părul împletit. Mormanele de material cădeau în jurul ei în umbre arcuite, iar trena, care se țâra pe o alee mărginită de copaci primitivi, era de grosimea unui covor. Părea că așteaptă o pasăre. Domnul stătea precar pe un cal de luptă. Părea mai degrabă că se pregătea să coboare de pe animal, decât că tocmai urcase în spinarea lui. Între sa și dosul încordat al călărețului se zărea albastrul unui cer italian. Calul fusese surprins de pictor în timp ce executa o voltă descendentă, cu coama ridicată într-o învolburare de culoare, cu coada îndreptată înainte, între picioarele subțiri, oblice. Veșmântul domnului era un amestec deconcertant de romantic și religios, iar în arcuirea strâmbă a brațului stâng ținea o pălărie cu pană, cu calota în sus. Întreaga compoziție ar fi putut fi un capriciu de Mardi Gras. Capul cavalerului, înțepenit într-un unghi obtuz, semăna remarcabil cu Guido Volkbein, aceeași linie cabalistică abruptă a nasului, trăsături normale și calde cu excepția locului în care albastrul virgin al ochilor curba pleoapele

ca și cum un alt simț decât cel al vederii luase atitudine sub pielea aceea. Nu exista nicio pauză în graba acelei priviri infinite și obiective. Asemănarea era întâmplătoare. Dacă cineva s-ar fi obosit să cerceteze chestiunea, ar fi descoperit că aceste pânze înfățișau doi bătrâni și temerari actori. Guido le găsise într-un colț uitat și prăfuit și le cumpărase pe vremea când devenise sigur că va avea nevoie de un alibi pentru sângele său.

În acest punct istoria exactă se oprea pentru Felix care, treizeci de ani mai târziu, s-a trezit aruncat în lume doar cu aceste fapte, cele două tablouri și nimic altceva. Mătușa lui, descurcându-și pletele lungi cu un pieptăn de baga, i-a spus ce știa, și asta era tot ce știa ea despre trecutul lui. Ce l-a format pe Felix din ziua nașterii și până a împlinit treizeci de ani nu știa nimeni, căci orice fiu urmează pașii evreului rătăcitor. Oriunde și oricând l-ai întâlni, ți se pare că vine de undeva – de oriunde ar veni –, din vreo țară pe care mai degrabă a devorat-o decât a locuit-o, un tărâm secret care l-a hrănit, dar pe care nu-l poate moșteni, fiindcă evreul pare să fie peste tot de nicăieri. Când se menționa numele lui Felix, trei sau mai multe persoane jurau că îl văzuseră cu o săptămână în urmă, simultan în trei țări diferite.

Felix își spunea baronul Volkbein, așa cum făcuse și tatăl lui înainte. Cum trăia, de unde avea bani – simțea cifrele cum simte un câine vânatul și tot atât de neobosit alerga în direcția lor cum de stăpânea șapte limbi și se servea bine de aceste cunoștințe, nimeni nu știa. Chipul și silueta lui erau familiare multor oameni. Nu era popular, dar onorurile postume datorate tatălui său îi asigurau din partea cunoștințelor acea privire semicirculară a celor care, reticenți în a o saluta cu pământeană egalitate, acordă totuși ramurii supraviețuitoare (din cauza morții și restricțiilor impuse de ea) o ușoară înclinare a capului – o absolvire reminiscență pentru neliniștea viitoare –, un gest foarte obișnuit la noi când ne aflăm în prezența acestor oameni.

Felix era mai solid și mai înalt decât tatăl său. Părul îi începea prea departe de frunte. Fața lui era un oval lung și bine conturat, având o melancolie elaborată întipărită pe ea. O singură trăsătură amintea de Hedvig – gura, care, deși senzuală din lipsă de dorință, așa cum era a ei din reținere, presa prea intim structura osoasă a dinților. Celelalte trăsături erau ușor greoaie – bărbia, nasul și pleoapele; într-una dintre acestea din urmă stătea fixat monoclul care strălucea ca un ochi rotund și orb în soare.

De obicei era văzut mergând pe jos sau în trăsură singur, îmbrăcat de parcă ar fi urmat să participe la vreun eveniment grandios, deși nu era nicio

ocazie pe lume pentru care s-ar fi putut spune că era înveșmântat potrivit; vrând să fie corect în orice moment, era îmbrăcat parțial de seară și parțial de zi.

Din pasiunile întrepătrunse care-i zămisliseră trecutul, din mai multe feluri de sânge, din dificultatea a o mie de situații imposibile, Felix devenise cel complex și singur – cel stingher.

Stinghereala lui a luat forma unei obsesii pentru ceea ce el numea „Vechea Europă”: aristocrație, nobilime, sânge regal. Rostea orice titlu cu o pauză înainte și după denumire. Știind că perifrază este singura lui șansă de contact, o făcea interminabilă și solicitantă. Cu furia unui fanatic, își urmărea până la epuizare propria descalificare, rearticulând osaturile unor curți imperiale de mult uitate (numai cele reținute multă vreme pot pretinde că sunt de mult uitate), ascultând cu detestabilă locvacitate de autorități și tutori de teamă că neatenția lui l-ar face să rateze vreo fărâmă din ceea ce i-ar putea asigura renașterea. Simțea că trecutul măreț s-ar putea repara un pic dacă el se înclina destul de adânc, dacă se arunca la pământ și aducea omagii.

În 1920 era la Paris (ochiul lui orb îl scăpase de armată), încă purtând ghetre și redingotă, făcând plecăciuni, căutând, cu agile mișcări pendulatorii, obiectul corect al omagiilor sale: strada potrivită, cafeneaua potrivită, clădirea potrivită, priveliștea potrivită. În restaurante se înclina ușor în fața oricui arăta ca și cum ar fi fost „cineva”, făcând plecăciunea atât de imperceptibil, încât persoana surprinsă ar fi putut crede că doar își sugea bruta. Își alesese apartamentul doar pe criteriul că de acolo fusese luat un Bourbon spre a fi dus la moarte. Ținea un valet și un bucătar; pe unul pentru că semăna cu Ludovic XIV, iar pe celălalt pentru că aducea cu regina Victoria, o Victoria dintr-un material diferit, mai ieftin, pentru buzunarul săracului.

În căutarea unei anume *comédie humaine,* Felix întâlnise oameni excentrici. Era versat în edicte și legi, povești populare și erezii, gusta vinuri rare, răsfoia cărți și mai rare și era amator de născociri băbești – basme despre bărbați deveniți sfinți sau despre animale blestemate –, era priceput în citirea tuturor planurilor de fortificații și poduri, îl puneau pe gânduri toate cimitirele de pe toate drumurile, cunoștea numeroase biserici și castele, mintea lui reverbera nedeslușit și reverențios la *madame* de Sévigné, Goethe, Loyola și Brantôme. Dar Loyola îl atingea cel mai profund, era singular, diferit și fără seamăn. O rasă care fugise generație

după generație din oraș în oraș nu găsise timpul necesar pentru acumularea acelei durități care produce trivialitate și nici, după crucificarea ideilor sale, destulă capacitate de uitare în douăzeci de veacuri pentru a crea legendă. E nevoie ca un creștin, aflat etern în calea mântuirii evreului, să se autoacuze și să scoată din acel abis încântătoare și fantastice superstiții prin intermediul cărora evreul ce macină încet și neobosit redevine „colecționar" al propriului trecut. Distrugerea lui nu este niciodată profitabilă până când un goi nu-i redă forma astfel încât să poată fi din nou oferită ca „semn". Distrugerea unui evreu nu este niciodată a lui, ci a lui Dumnezeu; reabilitarea lui nu este niciodată a lui, ci a unui creștin. Mecanica ispășirii creștine a făcut din istoria evreilor o marfă; ea este mijlocul prin care acesta primește, la momentul necesar, serul propriului trecut, pe care-l poate oferi din nou ca sânge al său. Astfel, evreul e parte din ambele stări; și tot astfel s-a hrănit Felix la sânul acestei doici al cărei lapte a devenit ființa sa, dar care n-ar fi putut fi niciodată dreptul lui din naștere.

La începutul vieții sale Felix se insinuase în lumea circului și a teatrului. Într-un fel, acestea făceau legătura între emoțiile sale și lumea superioară, de neatins, a regilor și reginelor. Cu mai multă bunăvoință, actrițele din Praga, Viena, Ungaria, Germania, Franța și Italia, acrobații și înghițitorii de săbii îl primiseră, într-un moment sau altul, în cabinele lor – saloane false în care-și simula sufletul. Acolo nu trebuia să fie nici capabil, nici străin. Devenea pentru scurtă vreme parte din falsul lor splendid și putrid.

Oamenii acestei lumi, cu dorințe profund diferite de ale lui, adoptaseră și ei titluri cu un anumit scop. Existau o prințesă Nadja, un baron von Tink, o *principessa* Stasera y Stasero, un rege Buffo și o ducesă de Broadback: crâmpeie stridente și ieftine din viața animalelor, capabile în imensă măsură de acel mare zgomot numit divertisment. Își luau titluri doar ca să-i deruteze pe băieții din oraș, să-și facă viața publică (fiindcă asta era tot ce aveau) misterioasă și deconcertantă, știind prea bine că talentul nu este niciodată atât de uimitor ca atunci când pare nelalocul lui. Felix se agăța de titlul lui pentru a-și deruta propria înstrăinare. Asta îl apropia de ei.

Stând printre acești oameni, bărbați care miroseau mai slab și femei care miroseau mai puternic decât animalele lor, Felix avea un sentiment de pace pe care nu-l mai avusese decât în muzee. Se mișca plin de o isterie umilă printre brocarturile și dantelele de la Carnavalet; iubea acea splendoare veche și documentată cu ceva din dragostea leului pentru dresoarea sa – acea enigmă paietată, pătată de sudoare care, îmblânzind fiara, întorsese

cumva spre el un chip ca al lui, dar care, deși curioasă și slabă, extrăsese furia necesară din creierul său.

Nadja se sprijinea pe Felix, la fel de sigură de precizia ochiului său cum ar fi fost de precizia liniei trasate de un Rops[1], știind că el clasificase precis abilitatea tensionată a șirei spinării ei, cu șfichiuitoarea-i curbă ce intra în despicătura tare și compactă a coapselor cu tot atâta furie și fascinație ca mai evidenta coadă a leului ei.

Spirala emoțională a circului, care pornea din imensa excludere a publicului, recăpătându-și forțele din speranța lui neîngrădită, îi producea lui Felix nostalgie și neliniște. Circul era un lucru iubit pe care nu-l putea atinge niciodată, prin urmare nu-l putea cunoaște niciodată. Oamenii din teatru și din arenă erau pentru el dramatici și monstruoși, asemenea unor mărfuri pentru care n-ar fi putut licita niciodată. Faptul că-i frecventa cu atâta insistență era o dovadă că ceva din natura lui căpăta note creștine.

Era, tot astfel, uimit să se vadă atras de biserică, deși această tensiune o putea gestiona mai ușor; își dădea seama că arena ei se înscria în sufletul individual.

Ducesei de Broadback *(Frau* Mann) îi datora Felix prima lui întrevedere cu un „domn de calitate". *Frau* Mann, pe atunci la Berlin, i-a explicat că această persoană fusese „oarecum încurcată cu ea în trecut". Îi era extrem de dificil să și-o închipuie „încurcată" cu cineva: flirturile ei erau musculare și localizate. Meseria ei – trapezul – părea s-o fi conservat. Asta-i conferea, cumva, un anumit farmec. Picioarele ei aveau încordarea specifică celor care lucrau în aer; în încheieturile mâinilor ei se regăsea ceva din bara trapezului, în mersul ei, ceva din rumegușul arenei, ca și cum aerul, prin însăși ușurința lui, prin însăși nonrezistența lui, era o problemă aproape insurmontabilă, făcându-i trupul, deși suplu și compact, să pară mult mai greu decât al femeilor care rămân la sol. Fața ei avea expresia încordată a unui organism care supraviețuiește într-un element străin. Părea că imprimeul costumului îi este piele: un corsaj din romburi, roșu cu galben, mai lung la spate și încrețit în jurul brațelor, decolorat de duhoarea purtării câte trei zile la rând, colanți roșii, botine cu șireturi – aveai impresia că erau imprimate pe ea așa cum e imprimat desenul în acadelele festive, iar umflătura din vintre, în locul unde încăleca pe bară, cu un picior îndoit din genunchi, era la fel de solidă, de specifică și de lustruită ca lemnul de stejar. Materialul colanților nu mai era o îmbrăcăminte, era ea însăși; deschizătura perineului prins strâns în cusături era în așa măsură una cu propria-i carne,

încât părea lipsită de sex, ca o păpușă. Acul care o făcuse pe una proprietatea unui copil, o făcuse pe cealaltă proprietatea nici unui bărbat.

— În seara asta, spuse *Frau* Mann întorcându-se spre Felix, o să ne distrăm. Berlinul este uneori foarte plăcut noaptea, *nicht wahr*? Și contele nu e de ratat. Locul e foarte frumos, roșu cu albastru, îi place albastrul, Dumnezeu știe de ce, și îi plac oamenii imposibili, așa că suntem invitați…

Baronul tresări.

— Poate aduce și statuile.

— Statui? întrebă Felix.

— Statui vii, zise ea, pur și simplu le adoră.

Felix scăpă din mână pălăria; aceasta se rostogoli și se opri.

— E german? întrebă el.

— A, nu, italian, dar nu contează, vorbește orice limbă, cred că vine în Germania să facă tranzacții financiare – vine, pleacă și lucrurile merg mai departe la fel, cu excepția faptului că oamenii au despre ce să vorbească.

— Cum spuneai că-l cheamă?

— N-am spus, dar își spune contele Onatorio Altamonte, sunt sigură că-i cam ridicol, zice că-i înrudit cu toate popoarele – asta ar trebui să-ți placă. O să luăm cina, o să bem șampanie.

Felul în care rostise „cina” și în care rostise „șampanie” marcase diferența exactă între carne și lichid, ca și cum pentru că stăpânea două elemente, pământul și aerul, talentul ei, luând-o înainte, le cucerise pe toate celelalte.

— O să ne distrăm? întrebă el.

— O, și-ncă cum!

Ea se aplecă și începu să-și îndepărteze vopseaua cu îndemânarea grăbită a unui pictor care-și curăță paleta. Se uită ironic la baron.

— *Wir setzen an dieser Stelle über den Fluss*[2], zise.

În picioare, lângă o masă din fundul unei încăperi imense, părând că hotărăsc soarta unei națiuni, erau grupați zece bărbați, toți cu un aer de parlamentari, și o tânără femeie. În momentul intrării lui Felix și a ducesei de Broadback îl ascultau pe un „student la medicină” de vârstă mijlocie cu sprâncene stufoase, părul într-un V înfricoșător pe frunte, ochi negri prea mari și o statură greoaie, părând că se scuză. Bărbatul era doctorul Matthew O’Connor, un irlandez din Barbary Coast[3] (Pacific Street, San Francisco), al cărui interes pentru ginecologie îl purtase la celălalt capăt al lumii. Juca

rolul gazdei, căci contele încă nu-și făcuse apariția, și vorbea despre el însuși, căci se considera cel mai amuzant subiect cu putință.

— S-ar putea să fim cu toții nobili de la natură, spunea el – și menționarea noțiunii de nobil îl făcu mai fericit pe Felix în clipa în care prinse cuvântul, deși ceea ce urmă îl lăsă oarecum descumpănit –, dar gândiți-vă la poveștile care nu înseamnă mare lucru! Adică la cele uitate în ciuda a tot ce-și amintește omul (dacă nu-și amintește de el însuși) pur și simplu pentru că i se întâmplă fără distincția funcției sau a titlului – asta e ceea ce numim legendă și este cel mai bun lucru pe care-l poate face săracul mai bine cu soarta lui; pe celelalte – dădu el din mână – le numim istorie, cel mai bun lucru pe care-l pot face cei mari și puternici cu a lor. Legenda e necenzurată, dar istoria, din cauza actorilor ei, este deflorată – orice națiune cu simțul umorului este o națiune pierdută și orice femeie cu simțul umorului este o femeie pierdută. Evreii sunt singurul popor care are destulă inteligență ca să-și păstreze umorul în familie; un creștin îl împrăștie prin toată lumea.

— *Ja! Das ist ganz richtig*[4], zise ducesa tare, dar întreruperea era oarecum inutilă.

Odată ce doctorul își captase publicul – și îl captase prin simpla metodă de a rosti din toate puterile glasului său (în aceste momente tot atât de iritabil și de posesiv ca al unei femei furioase) câteva dintre cele mai slinoase și mai mușcătoare verbe scurte ale saxonei primitive nimic nu-l mai putea opri. Își întoarse doar ochii mari spre ea, astfel devenind conștient de prezența ei și remarcându-i veșmântul, ceea ce, pentru că-i aduse deodată în minte ceva uitat, dar asemănător, îl făcu să izbucnească în râs și să exclame:

— Ah, dar Dumnezeu lucrează pe căi misterioase spre a-mi aduce lucruri în minte! Acum mă gândesc la Nikka, negrul care se lupta cu ursul la Cirque de Paris. Mergea pe vine prin toată arena fără nimic pe el cu excepția unei fâșii de pânză prost ascunse în jurul coapselor, umflată ca de o pradă maritimă remarcabilă, tatuat din cap până-n picioare cu întregul *ameublement*[5] al depravării! Cu ghirlande de boboci de trandafir și mâzgăliturи demonice – era o adevărată apariție! Chiar n-ar fi putut face nimic (și știu despre ce vorbesc în ciuda a tot ce se spune despre băieții negri) nici dacă l-ai fi lăsat o săptămână într-o țesătorie, deși (se spune) când o avea întinsă, scria pe ea Desdemona. Ei bine, pe burtă avea un înger din Chartres, pe fiecare fesă, pe jumătate publică, pe jumătate privată, un

citat din cartea vrăjilor, o confirmare a teoriei janseniste, îmi pare rău că trebuie s-o spun. Pe genunchi, vă dau cuvântul meu, „Eu” pe unul, iar pe celălalt „pot”, puneți-le laolaltă! De-a latul pieptului, sub o frumoasă caravelă cu pânzele în vânt, două mâini împreunate, cu oasele încheieturilor împodobite cu dantele. Pe fiecare sân o inimă străpunsă de săgeată, fiecare cu alte inițiale, dar cu tot atâtea picături de sânge; iar pe o parte, intrându-i la subraț, cuvântul rostit de prințul Arthur Tudor, fiul regelui Henric VII, când în noaptea nunții a cerut un pocal cu apă (apă să fi fost?). Șambelanul lui, nedumerit de pricina setei, a întrebat și i s-a răspuns într-un cuvânt atât de concis și câtuși de puțin potrivit cu marele și nobilul Imperiu Britanic, încât a tresărit puternic, și cam atât vom ști vreodată despre asta, zise doctorul lovindu-se cu palma peste coapsă, dacă nu cumva vă pricepeți la ghicit la fel de bine ca Tiny M’Caffery.

— Și pe gambe? întrebă Felix jenat.

— Picioarele, răspunse doctorul O’Connor, erau dedicate în întregime viței-de-vie, având în partea de sus trandafirul cățărător întunecat copiat de pe frontispiciul casei din Hamburg a familiei Rothschild. Pe *dos*, mă credeți sau nu, nici eu n-ar trebui s-o fac, o descriere succintă într-o grafie călugărească timpurie – numită de unii indecentă, de alții gotică – a stării cu adevărat deplorabile a Parisului înainte de a fi introdusă igiena, când natura te năpădea până la genunchi. Și chiar deasupra a ceea ce nu trebuie pomenit, zbura o pasăre purtând în cioc o panglică în care erau decupate cuvintele „*Garde tout!”*. L-am întrebat de ce toată această barbarie; mi-a răspuns că iubea frumusețea și voia să se înconjoare de ea.

— Cunoașteți Viena? se interesă Felix.

— Viena, zise doctorul, patul în care se urcă oamenii de rând, cu o conștiinciozitate docilă, și din care nobilii fug, cu o demnitate feroce – o cunosc, dar nu atât de bine, totuși îmi amintesc câte ceva din ea. Mi-i amintesc pe băieții austrieci mergând la școală, ca niște stoluri de prepelițe, petrecându-și pauzele pe diferite petice însorite, rumeni în obraji, cu ochi strălucitori, cu guri roz și umede, mirosind a copilărie de turmă, cu informații din istorie licărindu-le în minte precum lumina soarelui, gata să fie pierdute curând, retrogradate la rangul de dovezi. Tinerețea-i cauza, vârsta-i efectul; odată cu îngroșarea cefei, căpătăm informații.

— Nu mă gândeam la băieții ei, ci la superioritatea ei militară, la marile ei nume, spuse Felix, simțind că seara era deja pierdută, văzând că gazda încă nu-și făcuse apariția și că nimeni nu părea să știe sau să se îngrijoreze

în legătură cu asta, că totul avea să se învârtă în jurul acestui personaj volatil care-și zicea doctor.

— Armata, familia celibatarului! rânji doctorul. Unica lui salvare.

Tânăra femeie, care avea spre treizeci de ani, se desprinse de grupul ei, apropiindu-se de Felix și de doctor. Stătea cu mâinile sprijinite de masa din spatele ei. Părea stânjenită.

— Chiar spuneți ceea ce credeți sau vorbiți doar ca să vă aflați în treabă?

După ce rosti aceste cuvinte, se înroși la față și adăugă precipitat:

— Eu fac publicitate pentru circ, mă numesc Nora Flood.

Doctorul se răsuci părând încântat.

— A! zise el. Nora nu are încredere în melodia rece, neprevăzătoare a timpului ce se târăște, dar, adăugă el, abia am început. Deodată se bătu cu palma peste coapsă. Flood, Nora, Doamne Dumnezeule, fata mea, eu am ajutat la venirea ta pe lume!

Felix, neliniștit de parcă s-ar fi așteptat de la el să „facă ceva” pentru a preîntâmpina o catastrofa (așa cum te aștepți de la cineva să facă ceva în legătură cu un pahar răsturnat al cărui conținut e gata să curgă peste marginea mesei în poala unei doamne), la cuvintele „timpul ce se târăște” izbucni într-un râs incontrolabil și cu toate că acest fapt avea să-l tulbure tot restul vieții, nu reuși niciodată să și-l explice. Cei din jur, în loc să fie reduși la tăcere, continuară ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, doi sau trei dintre bărbații mai tineri vorbeau despre ceva scandalos, iar „ducesa” îi spunea ceva despre statuile vii unui bărbat foarte solid. Asta nu făcea decât să sporească suferința baronului. El începu să dea din mâini, spunând „O, vă rog! Vă rog!” și deodată își dădu seama că făcea orice altceva decât să râdă, ceva mult mai rău, deși își tot zicea: „Râd, zău că râd, absolut nimic altceva!” Continuă să dea din mâini disperat și să spună „Vă rog, vă rog!” uitându-se fix în podea, profund jenat că făcea asta.

Brusc, se ridică în picioare, cu mâinile pe brațele fotoliului, țintuindu-l cu privirea pe doctor, care se aplecă și-și trase un scaun cu fața la el.

— Da, zise doctorul zâmbind, o să fiți dezamăgiți! *In questa tomba oscura*[6] – o, necredinciosul! Nu sunt erborist, nu sunt un Rutebeuf[7], nu am niciun panaceu, nu sunt un șarlatan – adică nu pot și nici nu vreau să stau în cap. Nu sunt acrobat, nici călugăr, nici măcar o Salomee din secolul al XIII-lea dansând cu fundul în sus pe o pereche de săbii de Toledo – încercați să găsiți astăzi vreo fată îndrăgostită, femeie sau bărbat, care să facă asta! Dacă nu credeți că astfel de lucruri se întâmplau în vremuri

îndepărtate, uitați-vă la manuscrisele de la British Museum sau mergeți la Catedrala din Clermont-Ferrand, pentru mine-i totuna; fiți precum musulmanii bogați din Tunisia care abordează femei proaste pentru a reduce sensul orei la minimum, dar nu ajută, fiindcă nu există niciun leac care să vindece pe loc un bărbat. Știți ce-și dorește cu adevărat un bărbat? întrebă doctorul, rânjind spre fața imobilă a baronului. Una din două: să găsească o femeie destul de proastă ca s-o poată mințI sau să iubească o femeie atât de mult ca să-l poată mințI ea pe el.

— Eu nu mă gândeam deloc la femei, spuse baronul, încercând să se ridice în picioare.

— Nici eu, zise doctorul, stai jos.

Își umplu din nou paharul.

— *Finul* e foarte bun, zise el.

— Nu, mulțumesc, eu nu beau niciodată, răspunse Felix.

— O să bei, zise doctorul. Hai să spunem altfel, Biserica Luterană sau Protestantă *versus* cea Catolică. Biserica Catolică e fata pe care o iubești atât de mult, încât poate să te mintă, iar Biserica Protestantă e fata care te iubește atât de mult, încât poți să o mințI, și față de care poți să te prefaci că simți lucruri pe care nu le simți. Luther, și sper că nu vă deranjează că spun asta, a fost cel mai deocheat țap bătrân care s-a tăvălit vreodată în propriu-i fân, căci i-a fost smulsă custodia „absolvirii" oamenilor de păcate și a indulgențelor, ceea ce la vremea de atunci era jumătate din tot ce aveau și pe care bătrânul călugăr din Wittenberg intenționase să o gestioneze în felul său. Așa că, firește, după aceea, s-a înfuriat și a început să turuie ca o maimuță în copac, punând în mișcare ceva ce lui gândise niciodată să pună în mișcare (cel puțin așa par să confirme scrierile din dreptul locului său de pe masa la care-și lua micul dejun), o megalomanie obscenă – și oricât de ciudată, sălbatică și nerușinată ar fi *asta,* ea trebuie să iasă limpede, rece și elaborată, altfel nu are rost. Ce asculți în Biserica Protestantă? Cuvintele unui om care a fost ales pentru elocința sa – dar care, atenție, nu trebuie să fie prea elocvent, căci altfel ar fi izgonit din amvon, de teamă că în cele din urmă își va folosi limba de aur în scopuri politice. Căci o limbă de aur nu este niciodată satisfăcută până nu și-a exersat puterea asupra sorții unei națiuni, iar Biserica e destul de înțeleaptă ca să știe asta. Dar să revenim la Biserica Catolică, intră la slujbă în orice moment – ce vei găsi? Ceva ce ai deja în sânge. Știi povestea pe care o spune preotul în timp ce se tot plimbă dintr-o parte a altarului în cealaltă, fie el un cardinal, Leon X sau vreun

nenorocit din Sicilia care a descoperit că *pecca fortiter*[8] între oile sale nu-i mai satisface sufletul și că, Dumnezeu știe, a fost fiul lui Dumnezeu de la bun început – nu are nicio importanță. De ce? Pentru că stai acolo adâncit în propriile-ți gânduri *și* într-o legendă (care e ca o picătură într-un ocean) și le amesteci pe amândouă cu Lingura Sacră, care este povestea respectivă; sau poți să intri în confesional, unde, într-o proză sonoră, lipsită de căință (dacă n-ai încotro), poți să vorbești despre țepele încâlcite ale sufletului și să ți se răspundă în ecouri gotice, reciproce și instantanee, apoi să auzi „mergi în pace" la plecare. Răul se împrăștie și mâna binevoitoare a Cerului îți dă jurubița înapoi, pieptănată și iertată! Dintre cele două Case, continuă el, una e dură, dură precum darul vorbirii, cealaltă e moale ca șoldul unei capre, și nu poți învinovăți pe nimeni de nimic, și nici nu pot să-ți placă deloc.

— O clipă! spuse Felix.

— Da? zise doctorul.

Aplecându-se înainte, iritat și dezaprobator, Felix continuă:

— Mie îmi place prințul care citea o carte când călăul l-a atins pe umăr spunându-i că sosise timpul și el, ridicându-se, a pus un *coup-papier* între pagini ca să știe unde a rămas, apoi a închis cartea.

— A, zise doctorul, aici nu e vorba despre omul care trăiește clipa, ci despre omul care trăiește miracolul.

Își umplu din nou paharul.

— *Gesundheit,* zise. *Freude sei Euch von Gott beschieden, wie heut's o immerdar!*[9]

— Vorbiți prea ușor despre suferință și confuzie, spuse Nora.

— Stai! răspunse doctorul. Suferința unui om e în creștere; e greu de îndurat pentru el, e drept, dar e greu și de păstrat. Eu, ca medic, știu în ce buzunare își ține omul inima și sufletul și în ce pliuri ale ficatului, rinichilor și organelor genitale sunt ușurate aceste buzunare. Nu există suferință pură. De ce? Fiindcă ea împarte așternutul cu plămânii, bojocii, oasele, intestinele și vezica! Există doar confuzii, aici ai dreptate, Nora, copila mea, confuzii și anxietăți înfrânte – asta e adevărat despre noi toți, de la primul până la ultimul. Dacă ești gimnosofist *poți* să trăiești fără haine, iar dacă ești șchiop vei simți vântul printre picioare mai mult decât alții, totuși confuzia există; aleșii lui Dumnezeu merg pe lângă pereți. Eram odată în război, continuă doctorul, într-un orășel unde bombele începeau să-ți smulgă inima din piept, așa că dintr-odată te gândeai la toată măreția lumii la care nu vei mai putea să te gândești în clipa următoare, dacă zgomotul cobora și lovea unde

trebuia; m-am precipitat împleticindu-mă spre un beci – și acolo erau o bătrână bretonă și vaca pe care o târâse după ea, iar mai în spate cineva din Dublin care rostea în șoaptă „Slavă lui Dumnezeu!” în fundul animalului. Gratie Creatorului, eu eram în fața vacii și bietul animal tremura atât de tare pe cele patru picioare, că mi-am dat seama brusc că tragedia unui animal poate fi cu două picioare mai cumplită decât a unui om. Își slobozea încet balega pe la capătul celălalt, de unde glasul celt subțirel se auzea în continuare spunând „Slavă lui Isus!”, și mi-am zis: „Nu s-ar putea să se facă dimineață, ca să văd cu ce mi se amestecă fața?” Atunci, un fulger de lumină a trecut pe lângă mine și am văzut vaca întorcând capul în spate, cele două coarne părând două semiluni pe umerii ei, și lacrimile i-au inundat ochii mari și negri. Am început să-i vorbesc, înjurându-mă pe mine însumi, și pe irlandez, și pe baba care arăta de parcă-și privea viața trecându-i prin fața ochilor așa cum privește un om de-a lungul țevii unei puști când țintește. Am pus mâna pe biata vacă și pe pielea ei curgea apă sub palma mea, ca apa fântânilor din Lahore, tresărindu-mi sub degete ca și cum ar fi vrut să pornească, rămânând însă pe loc; și m-am gândit că sunt direcții și viteze pe care nu le-a calculat nimeni, căci, credeți sau nu, vaca aceea plecase undeva foarte repede, fără ca noi să știm unde, și totuși stătea nemișcată acolo.

Doctorul ridică sticla.

— Mulțumesc, spuse Felix, eu nu beau niciodată alcool.

— O să bei, zise doctorul. Ceva m-a preocupat întotdeauna, continuă el, chestiunea asta a ghilotinei. Călăul, se spune, trebuie să aibă propriul lui cuțit, așa cum un soț trebuie să aibă propriul lui brici. Asta e de ajuns ca să-i înghețe inima înainte de a reteza un cap. Plimbându-mă într-o seară pe „Boul Mich”[10] și uitându-mă în jur, am văzut un om cu o garoafă roșie la butonieră. L-am întrebat de ce o poartă, doar ca să pornesc o conversație prietenească; mi-a răspuns: „Este prerogativa gâdelui” și m-am pleoștit ca o bucată de sugativă furată de la Senat. „Cândva”, a spus el, „călăul o ținea între dinți” – la asta mi s-a strâns stomacul, văzându-l cu ochii minții cum își ascute securea cu o floare în gură, precum Carmen, el, singurul bărbat care trebuie să rămână cu mănușile pe mâini în biserică! Deseori sfârșesc prin a se sfârteca pe ei înșiși, e un ritm care în cele din urmă ajunge la propriul lor gât. S-a aplecat, și-a trecut un deget pe sub al meu și a zis: „Un păr așa des și așa gros ca ăsta îngreunează un pic lucrurile”, și în momentul acela am căpătat insuficiență cardiacă pe viață. I-am lăsat un franc și am

fugit ca din pușcă, cu părul de pe spinare ridicat precum gulerul reginei Ann! Și nu m-am oprit până nu am ajuns drept în mijlocul Muzeului Cluny, cu mâinile încleștate pe roata de tortură.

În cameră se lăsă brusc tăcerea. Contele stătea în prag, legănându-se pe călcâie, cu mâinile de o parte și de alta a ușii; un torent de italiană, care nu era decât apogeul unei teme pe care o începuse în holul de la intrare, fu întrerupt abrupt în momentul în care se plesni peste picior, se înălță cât era de lung, apoi se îndoi din șale, aruncând priviri scrutătoare. Intră în cameră, ținând între degetul mare și arătător centrul unei lupe rotunde, atârnate de o panglică neagră, lată. Sprijinindu-se în cealaltă mână, înaintă de la scaun spre masă, din invitat în invitat. În spatele lui era o fată îmbrăcată în costum de călărie. Când ajunse lângă bufet se răsuci în loc cu o sinistră agilitate.

— Ieșiți de-aici! spuse el încet, punând mâna pe umărul fetei. Afară, afară!

Era evident că vorbea serios, stătea ușor aplecat.

Când ajunseră pe stradă, „ducesa” își roti tivul dantelat în jurul gleznelor înfrigurate.

— Ei bine, micuțul meu? zise ea întorcându-se spre Felix.

— Ei bine, răspunse Felix, ce-a fost asta și de ce?

Doctorul făcu semn unui taxi agitându-și bastonul cu mâner în formă de buldog.

— Putem remedia lucrurile în orice bar, zise el.

— Asta, spuse ducesa punându-și mănușile, a fost o scurtă audientă la un om mare – scurtă, dar o audientă!

În timp ce înaintau pe strada întunecată, Felix simțea că obrajii îi devin purpurii.

— Chiar e conte? întrebă el.

— *Herr Gott*! A zise ducesa. Eu sunt ce spun că sunt? Tu ești? Doctorul? Îi puse mâna pe genunchi. Da sau nu?

Doctorul își aprindea o țigară și în licărirea ei baronul văzu că rânjea.

— Ne-a dat afară pentru o speranță care-i va fi spulberată.

Își flutură mănușile în fereastră spre alți oaspeți, care stăteau înșirați pe trotuar, făcând semn taxiurilor.

— Ce vreți să spuneți? întrebă în șoaptă baronul.

— Contele Onatorio Altamonte – fie ca numele să i se rostogolească de pe Ponte Vecchio în Arno – credea că a ajuns la ultima sa erecție.

Doctorul începu să cânte *Nur eine Nacht.*

— Ninge, spuse *Frau* Mann, cu fața lipită de geamul taxiului.

La vorbele ei, Felix își ridică gulerul hainei.

— Unde mergem? o întrebă el pe *Frau* Mann.

Ea se înveselise din nou.

— Să mergem la Heinrich, eu mă duc mereu acolo când ninge. Atunci face băuturile mai tari și e și un bun client, vine mereu la spectacol.

— Foarte bine, zise doctorul, pregătindu-se să bată în geam. Unde-i Heinrich al tău?

— Să meargă pe Unter den Linden, spuse *Frau* Mann. Îți spun eu când ajungem.

— Dacă nu vă supărați, eu o să cobor aici, zise Felix.

Coborî și porni, cu zăpada bătându-i în față.

Așezat în căldura cafenelei recomandate, doctorul spuse, desfăcându-și fularul:

— E ceva lipsă și ceva întreg în baronul Felix – condamnat de la brâu în sus, ceea ce-mi amintește de *mademoiselle* Basquette, care era condamnată de la brâu în jos, o fată fără picioare, construită ca o ocară medievală. Obișnuia să se plimbe prin Pirinei pe o placă cu rotile. Atât cât era din ea era frumos într-un fel tradițional și ieftin, chipul acela pe care-l vezi la oamenii care capătă un aer de uluire rasial, nu unul personal. Am vrut să-i fac un cadou pentru ceea ce lipsea din ea, și mi-a spus: „Perle – ele merg atât de bine cu orice!” închipuiește-ți, și cealaltă jumătate din ea era încă în sacul cu trăsnăi al lui Dumnezeu! Să nu-mi spui că ceea ce lipsea n-o învățase valoarea a ceea ce exista. Ei bine, în orice caz, continuă doctorul scoțându-și mănușile, într-o zi a văzut-o un marinar și s-a îndrăgostit de ea. Ea urca, și soarele strălucea pe spatele ei, desena o șa pe gâtul ei îndoit și-i licărea de-a lungul buclelor de pe cap; era splendidă și incompletă precum figura sculptată de la prora unui vas, abandonată. Așa că el a înșfăcat-o, cu tot cu placă, și a luat-o și și-a făcut poftele cu ea; când s-a săturat, din pură galanterie, a pus-o jos pe placa ei la vreo zece kilometri de oraș, astfel încât a fost nevoită să se împingă pe rotile înapoi, plângând, ceea ce era o priveliște înfricoșătoare, căci suntem obișnuiți să vedem cum lacrimile cad la picioarele celui care plânge. E drept, unei femei poate să-i ajungă o placă din lemn de pin la bărbie și ea tot va găsi motive să plângă. Îți spun, *madame*, dacă cineva ar naște o inimă pe o farfurie, ea ar spune „Iubire” și ar tresări ca piciorul secționat al unei broaște.

— *Wunderbar*![11] exclamă *Frau* Mann. *Wunderbar,* Dumnezeule!

— N-am terminat, zise doctorul așezându-și mănușile pe genunchi, într-o zi o să-l revăd pe baron și atunci o să-i povestesc despre Wittelsbach cel nebun. O să facă o mutră la fel de nefericită ca a unei bufnițe legate într-un fular.

— Ah, a exclamat *Frau* Mann, o să-i placă. Îi plac titlurile.

— Ascultă, zise doctorul comandând băuturi, nu vreau să vorbesc despre Wittelsbach. O, Doamne, când mă gândesc la trecutul meu, la cât de frumoși erau toți în familia mea, la mama, cu părul de pe cap roșu ca un foc mocnit în primăvară (și era la începutul anilor optzeci, când o fată putea să fie frumoasa orașului și când să depășești limitele însemna homar în Newburg). Avea o pălărie mare cât masa și pe ea de toate, numai o cascadă mai lipsea; pieptul strâns într-un corset din vatir, și tata șezând țeapăn lângă ea (fotografie făcută când se dădeau în *montagne russe).* El purta o jachetă din aia stupidă, scurtă și galbenă și un melon maroniu peste urechi, și trebuie să fi fost nebun, fiindcă era oarecum sașiu – poate îi bătea vântul în față sau îl chinuiau niște gânduri în legătură cu mama într-un loc unde nu putea face nimic.

Frau Mann ridică paharul și-l privi închizând un ochi.

— Am și eu un album, zise ea cu glas cald, și toți cei din el arată ca niște soldați – chiar dacă sunt morți.

Doctorul rânji, scrâșnind din dinți. Ea încercă să-și aprindă o țigară, și chibritul i se clătină dintr-o parte în alta în mâna-i nesigură.

Frau Mann era ușor amețită, și murmurul insistent al vorbelor doctorului o adormi.

Văzând-o ațipită, doctorul se ridică ușurel și se duse în vârful picioarelor spre ieșire. Îi spuse chelnerului într-o germană stâlcită: „O să plătească doamna”, deschise ușa și păși încet în noapte.

CAPITOLUL DOI

La Somnambule

Doctorul locuia aproape de biserica St-Sulpice, după colț, pe rue Servadoni. Silueta lui mică și gârbovită era o emblemă a pieței. Pentru patronul de la Café de la Mairie du VIe era aproape ca un fiu. Această piață relativ mică, străbătută de linii de tramvai în mai multe direcții, mărginită de o parte de biserică și de cealaltă de curte era „orașul" doctorului. Ceea ce nu se găsea aici pentru a corespunde nevoilor lui se putea găsi pe străzile înguste din jur. Aici fusese văzut dând dispoziții pentru înmormântări în salonul cu draperii din postav negru și plin de tablouri cu dricuri, cumpărând icoane și *petits Jésus* în prăvălioara în care erau expuse veșminte preoțești și candele înflorate. Urletele lui reduseseră la tăcere cel puțin un judecător de la Mairie du Luxembourg după ce o duzină de trabucuri nu izbutiseră să-l satisfacă.

Hoinărea, jalnic și singur, printre chioșcurile de carton din Foire St-Germain, care umpluse pentru o vreme piața cu imitații de castele. Era văzut venind în pas elegant prin stânga bisericii și intrând la slujbă, bălăcindu-se în vasul cu apă sfințită de parcă ar fi fost unica și recunoscătoarea sa pasăre, îmbrâncind fete bătrâne franțuzoaice obosite și negustători ai locului cu nerăbdarea unui suflet tensionat fizic.

Uneori, seara târziu, înainte de a se întoarce la Café de la Mairie du VP, putea fi observat privind turnurile uriașe ale bisericii, care se înălțau spre cer fără dragoste, dar liniștitor, trecându-și un deget gros și cald în jurul gâtului, unde, contrar obiceiului, părul îl surprindea, ridicându-i-se pe spate și strecurându-i-se peste guler. Mărunt și sfidător, privea bazinele fântânilor desfășurându-și fustele de apă într-un tiv fluid și zdrențuit, strigând uneori spre umbra unui bărbat ce se îndepărta: „Că frumos mai ești!"

La Café de la Mairie du VIe îl duse pe Felix, care ajunse la Paris la câteva săptămâni după întâlnirea de la Berlin. Felix își zicea că doctorul era neîndoielnic un mare mincinos, dar un mincinos de valoare. Invențiile lui păreau a fi cadrul unui plan uitat, dar impunător; o condiție de viață al cărei unic depozitar rămăsese. Comportamentul său era acela al servitorului unei familii nobile dispărute, ale cărui mișcări amintesc, deși într-o formă

degradată, de cele ale unui stăpân defunct. Până și gestul preferat al doctorului – să-și smulgă fire de păr din nări – părea „vulgarizarea” smulgerii firelor de păr din barbă, considerată odinioară semn al meditației.

Așa cum altarul unei biserici ar părea o simplă stilizare fără ofrandele spontane ale celor derutați și umili, așa cum corsajul unei femei devine brusc marțial și dureros grație trandafirului aruncat printre florile mai decorative de mâna unui iubit ce suferă violența acordării permisiunii de a da o ultimă îmbrățișare și retragerea ei concomitentă, făcând o țintă infinitezimală și evanescentă din ceea ce cu o clipă înainte fusese un sân exuberant și fastuos, extrăgând timp din propriile-i viscere (căci un iubit cunoaște două timpuri, cel care îi este dat și cel pe care trebuie să și-l facă), tot astfel Felix fu uimit să descopere că cele mai înduioșătoare flori așezate pe altarul pe care-l ridicase închipuirii sale fuseseră puse acolo de oameni din lumea de dincolo, și că cel mai roșu avea să fie trandafirul doctorului.

După o lungă tăcere, timp în care comandase un Chambéry fraise pentru el, pe care-l și consumase, și o cafea pentru baron, doctorul observă că evreul și irlandezul, unul urcând și celălalt coborând, deseori se întâlnesc, sapă lângă sapă, pe același acru de pământ.

— Irlandezul poate fi simplu ca un rahat de balenă – să mă scuzi – pe fundul oceanului – să mă ierți –, dar are imaginație și, adăugă el, o nefericire creativă, care vine din faptul că a fost culcat la pământ de diavol și ridicat de îngeri. *Misericordioso!* Salvează-mă pe mine, Sfântă Fecioară, și nu te uita la celălalt! Evreul însă, ce este el în cel mai bun caz? Nimic mai mult decât un intrigant – fie-mi iertată insolența –, un intrigant adesea suprem, minunat, dar un intrigant.

Se aplecă ușor din șale.

— Bun, evreii țes intrigi și noi mințim, asta-i diferența, diferența subtilă. Spunem, de pildă, că cineva e drăguț când, dacă e să se știe adevărul, probabil e urât ca o ciumă, dar prin minciuna noastră i-am conferit putere – asta e puterea șarlatanului, cea mai mare forță! Poate să profite de orice în orice moment, și cam asta face misticul, până la urmă, și, adăugă el, asta face un mare doctor. Singurii oameni care știu cu adevărat ceva despre știința medicinei sunt infirmierele, și ele nu spun niciodată, ar încurca-o dacă ar face-o. Marele doctor însă este un idiot divin și un înțelept. El închide un ochi, ochiul cu care a studiat, și, punând degetele pe arterele corpului, zice: „Dumnezeu, căruia îi aparține drumul ăsta, mi-a dat permisiunea să merg și eu pe el”, ceea ce, ajuta-l-ar Cerul pe pacient, este

adevărat; astfel ajunge la marile vindecări și uneori este abătut de pe acest drum de Piaza-Rea.

Doctorul comandă încă un Chambéry și îl întrebă pe baron ce dorește; după ce află că nu mai dorea nimic deocamdată, adăugă:

— Nimeni nu trebuie să se vindece de boala lui individuală, boala lui universală este cea căreia trebuie să-i acorde atenție.

Baronul făcu observația că asta suna dogmatic.

Doctorul rânji.

— Serios? Ei bine, când o să dai de Piaza-Rea o să știi că ai fost îmbrâncit de pe drum. Și eu mai știu ceva, continuă el: apa turnată dintr-o cană într-alta e diferită; lacrimile vărsate de un ochi ar orbi dacă ar curge în celălalt. Pieptul în care ne lovim de bucurie nu e totuna cu pieptul în care ne lovim din suferință; surâsul unui om ar fi, pe buzele altuia, consternare. Mergi în amonte pe fluviul veșnic și o să găsești durerea! Omul nu are niciun sprijin care să nu fie și un compromis. Fie! Râzând am ajuns pe Pacific Street și râzând o să plec; râsul este averea cerșetorului. Îmi plac cerșetorii și vagabonzii, adăugă el, fiindcă sunt impersonali în nefericire, dar eu – eu sunt luat cel mai adesea și în principal drept un nemernic enervant, o pacoste, ceara care coagulează vezica sau sângele median al omului, cunoscut ca inimă sau fasciculul lui Hiss. Mai bine să-mi explodeze dilatatorul și să-mi ruginească speculul, să-mi fie degetul arătător paralizat de panică înainte să-l îndrept spre omul meu.

Atenția păru să-i fie acaparată de mâinile sale, pe care le ținea ca un câine ce merge pe labele dindărăt, apoi spuse, ridicându-și ochii mari și melancolici, cu scânteierea aceea ce apărea deseori în ei:

— Oare de ce de câte ori aud muzică îmi imaginez că sunt o mireasă?

— Neurastenie, zise Felix.

Scutură din cap.

— Nu, nu sunt neurastenic, n-am atâta respect pentru oameni – fundamentul oricărei neurastenii, apropo.

— Nerăbdare.

Doctorul făcu un gest de aprobare.

— Irlandezii sunt nerăbdători să atingă eternitatea, mint ca s-o grăbească și își țin echilibrul prin dexteritatea lui Dumnezeu, a lui Dumnezeu și a Tatălui.

— În 1685, spuse baronul cu umor sec, turcii au adus cafeaua în Viena, și din ziua aceea Viena, ca o femeie, a avut un singur lucru după care să

tânjească cu nerăbdare, care să-i placă. Știți, firește, că lui Pitt cel Tânăr i-a fost refuzată alianța pentru că a făcut prostia să ofere ceai; Austria și ceaiul nu erau compatibile în veci. Toate orașele au câte o băutură specială, anume, care li se potrivește. Cât despre Dumnezeu și Tatăl – în Austria ei erau întrupați de împărat.

Doctorul își înălță privirea. *Chasseur*-ul de la Hotel Recamier (pe care-l cunoștea mult prea bine) se apropia de ei în fugă.

— Eh, zise doctorul, care se aștepta la orice, oricând, acum ce mai e?

Băiatul, stând în fața lui într-o vestă în dungi albe și roșii și un sort soios fâlfâind, exclamă într-o franceză de sud că o doamnă de la camera douăzeci și nouă a leșinat și nu poate fi trezită.

Doctorul se ridică încet, oftând.

— Plătește și urmează-mă, îi spuse lui Felix.

Niciuna dintre metodele doctorului nefiind ortodoxă, Felix nu fu surprins de invitație și făcu ce i se spusese.

La etajul întâi al hotelului (era una dintre acele pensiuni pentru clasa de mijloc care pot fi găsite în aproape orice colt al Parisului, nici bună nici rea, dar atât de tipică, încât ar fi putut să fie mutată în fiecare noapte fără să pară nelalocul ei) o ușă stătea deschisă, dând la iveală o mochetă roșie și, în capătul cel mai îndepărtat, două ferestre înguste dând spre piață.

Pe un pat, înconjurată de o învălmășeală de plante în ghivece, palmieri exotici și flori tăiate, vag învăluite de notele unor păsări nevăzute, ce păreau a fi fost uitate – lăsate fără obișnuita cârpă amuțitoare care, precum drapajele de pe urnele funerare, e aruncată peste colivie noaptea de către bunele gospodine –, pe jumătate căzută de pe pernele de la care, într-un moment semiconștient își întorsese capul, zăcea tânăra femeie, grea și cu hainele în dezordine. Picioarele, în pantaloni albi din flanel, erau depărtate ca într-un dans, pantofii groși din lac părând prea vioi pentru pasul oprit. Mâinile, lungi și frumoase, îi stăteau inerte de o parte și de alta a feței.

Parfumul pe care-l emana trupul ei avea calitatea ciupercilor, acea carne a pământului, care miros a umezeală captivă și totuși sunt atât de uscate, peste care se suprapunea aroma de ulei și ambră, o boală internă a mării, făcând-o să pară că invadase un somn imprudent și total. Carnea ei avea textura vieții vegetale, iar dincolo de ea simțeai un cadru larg, poros și istovit de somn, ca și cum somnul ar fi fost o descompunere ce rodea sub suprafața vizibilă. În jurul capului avea o strălucire ca de fosfor scânteind pe circumferința unui ochi de apă – ca și cum viața ar fi existat în ea în

distorsionări luminoase imprecise – structura tulburătoare a somnambulului din naștere, care trăiește în două lumi – o îmbinare între copil și desperado.

Ca un tablou al lui Rousseau *le douanier,* părea să zacă într-o junglă, prizonieră într-un salon (ai cărui pereți, de teamă, evadaseră), aruncată ca hrană printre plante carnivore; în acest decor, proprietatea unui *dompteur*[12] nevăzut, pe jumătate patron, pe jumătate impresar, te aștepți să auzi acordurile unei orchestre de instrumente de suflat oferind o serenadă ce va populariza acea lume sălbatică.

Felix, din delicatețe, se retrase în spatele palmierilor. Doctorul, cu asprime profesională, dusă la extrem de eterna lui frică de a avea de-a face cu legea (nu avea licență pentru a practica medicina), zise:

— Bateți-o peste încheieturile mâinilor, pentru Dumnezeu. Unde naiba e carafa cu apă?

O găsi și, cu amabil entuziasm, îi aruncă un pumn de apă pe față.

O serie de tremurături invizibile îi făcură pielea să se zbârcească atunci când apa i se scurse de pe gene peste gură și pe pat. Un spasm al trezirii se înălță dintr-un străfund tărâm al spaimei, și ea deschise ochii. Imediat, dădu să se ridice în picioare.

— Mă simțeam bine, zise, apoi căzu la loc în poziția de prostrație.

Încercând o dublă descumpănire, Felix îl vedea acum pe doctorul parțial ascuns de paravanul de lângă pat făcând mișcările obișnuite ale unui iluzionist sau magician; gesturile cuiva care, pregătind publicul pentru un miracol, trebuie să se prefacă a nu avea nimic de ascuns; scopul fiind doar să-și miște spatele și coatele într-o serie de gesturi „cinstite”, când în realitate pregătește cea mai flagrantă parte a înșelătoriei.

Felix își dădu seama că scopul doctorului era să sustragă câteva picături dintr-o sticluță de parfum de pe noptieră, să-și pudreze bărbia țepoasă cu un pămătuf și să-și dea cu ruj pe buze, apăsând-o pe cea de sus de cea de jos, pentru a face să pară că înfrumusețarea lor bruscă era o binecuvântare a naturii; crezând că tot nu-l vede nimeni, ca și cum întreaga țesătură a magiei începuse să se descompună, ca și cum mecanica mașinațiunilor ar fi scăpat de fapt de sub control și se simplifica revenind la origini, mâna doctorului se întinse și acoperi o bancnotă de o sută de franci care stătea stingheră pe masă.

Cu un ghem în stomac, cum simte cineva care se uită la un acrobat care-și părăsește siguranța virtuală și se lansează într-un vârtej dezlănțuit și nebunesc către o moarte probabilă, Felix privi mâna coborând, apucând

bancnota și dispărând într-un limb din buzunarul doctorului. Știa că acesta avea să-i placă în continuare, deși era conștient că asta va fi în ciuda unei lungi serii de convulsii ale spiritului, asemenea pierderii de fluide a stridiei, care trebuie să-și acopere iritația cu o perlă; tot astfel avea să fie el nevoit să-l acopere pe doctor. Știa în același timp că această cenzurare a acceptării (prin care ceea ce trebuie să iubim se transformă în ceea ce putem să iubim) avea să fie în cele din urmă parte din el însuși, chiar dacă inițial nu era nicidecum indusă prin propria-i voință.

Captiv în spiralele acestei noi neliniști, Felix se întoarse. Fata stătea în capul oaselor. Îl recunoștea pe doctor. Îl văzuse undeva. Dar, așa cum poți să faci cumpărături vreme de zece ani dintr-un magazin și apoi să nu reușești să-l recunoști pe negustor dacă-l întâlnești pe stradă sau în *promenoir*-ul unui teatru, magazinul fiind o parte a identității sale, se străduia să-și dea seama unde să-l situeze acum, că era ieșit din context.

— Café de la Mairie du VIe, zise riscând doctorul, pentru a contribui la deșteptarea ei.

Ea nu zâmbi, deși în clipa în care-i vorbi își dădu seama unde-l mai văzuse. Închise ochii, iar Felix, care-i privise intens atras de albastrul lor misterios și șocant, își dădu seama că-i vede încă, aproape limpezi și atemporali în spatele pleoapelor – acea lucire lungă și nedefinită a irisului animalelor sălbatice, care nu și-a îmblânzit concentrarea pentru a întâlni ochiul uman.

Femeia care se prezintă în fața spectatorului ca un „tablou” mereu aranjat este, pentru o minte contemplativă, cel mai mare pericol. Uneori întâlnești o femeie care nu este altceva decât o fiară transformată în om. Fiecare mișcare a unei astfel de persoane se reduce la imaginea unei experiențe uitate, un miraj al unei nunți eterne proiectat asupra memoriei rasiale, o bucurie la fel de insuportabilă cum ar fi imaginea unei antilope venind printr-un culoar de copaci, cu văl de mireasă și cunună din flori de portocal, cu o copită ridicată ca gest al fricii, pășind în trepidația cărnii care va deveni mit, așa cum unicornul nu este nici om, nici animal incomplet, ci o foame umană ce-și presează pieptul de prada sa.

O astfel de femeie este o purtătoare contaminată a trecutului: în fața ei ne dor oasele capului și ale maxilarelor – simțim că ne vine s-o mâncăm, pe ea, moarte devorată ce revine, căci numai astfel ne apropiem fața de buzele însângerate ale strămoșilor noștri.

Ceva din această emoție îl covârși pe Felix, dar fiind, grație rasei sale, incapabil de abandon, simți că privea un ornament de proră dintr-un muzeu, care, deși static, nemaifiind atașat la corabie, părea încă să meargă împotriva vântului; ca și cum fata aceasta era compusă din jumătățile convergente ale unui destin frânt, privind, în somn, spre el însuși, așa cum o imagine și reflexia ei într-un lac par despărțite doar de șovăirea orei.

Era, în glasul acestei fete, tonul cuiva încântat de darul unui abandon amânat: vocea joasă, tărăgănată a unui actor vorbind „aparte" care, cu o vagă zgârcenie a discursului, păstrează o serie de cuvinte până la momentul potrivit, când se întoarce cu fața la spectatori – în cazul ei, o precaută improvizație în vederea a ceea ce avea să fie spus mai târziu, când urma să-i poată „vedea". Ceea ce spunea acum nu era decât calea cea mai lungă spre o despărțire rapidă. Le ceru să vină s-o vadă atunci când „se va simți mai bine".

Ciupindu-l pe *chausseur,* doctorul vru să știe cum se numește fata.

— *Mademoiselle* Robin Vote, răspunse acesta.

Coborând în stradă, doctorul, dorindu-și „încă una mică înainte de culcare", își îndreptă pașii înapoi spre cafenea. După o scurtă tăcere, îl întrebă pe baron dacă se gândise vreodată la femei și căsătorie. Fixa cu privirea marmura mesei din fața lui, știind că Felix avusese o experiență neobișnuită.

Baronul mărturisi că se gândise, își dorea un fiu care să simtă la fel ca el „trecutul măreț". Doctorul întrebă apoi, cu falsă indiferență, ce naționalitate ar vrea să aibă mama băiatului.

— Americană, răspunse pe loc baronul. Cu o americancă se poate face orice.

Doctorul râse. Își lăsă pumnul moale pe masă – acum era sigur.

— Destinul și complicațiile, zise el, au început din nou – gândacul de bălegar rostogolindu-și povara în susul dealului –, și cât de greu îi e urcușul! Nobilime, foarte bine, dar ce este aceea?

Baronul dădu să-i răspundă, însă doctorul îl opri cu un gest al mâinii.

— Stai puțin! Știu – cei câțiva despre care cei mulți au mințit destul de bine și de multă vreme pentru a-i face nemuritori. Așadar, trebuie să ai un fiu. Făcu o pauză. Regele este actorul țăranului, care devine atât de monstruos, încât trebuie să te înclini în fața lui – monstruos în sensul cel mai înalt, firește. Și de ce trebuie să te înclini în fața lui? Pentru că s-a distins de ceilalți precum câinele care nu e nevoit să respecte regulile casei,

ăștia sunt atât de sus, încât pot să-l defăimeze pe Dumnezeu și să-și spurce propria casă! Dar oamenii din popor – asta-i altceva –, ei respectă Biserica, respectă națiunea, beau, se roagă și urinează în același loc. Orice om e legat sufletește de casă, cu excepția omului mare. Oamenii din popor își iubesc Biserica, și știu asta, așa cum un câine știe unde a fost învățat ce să facă și ce nu, și revine acolo din instinct. Dar în fața unei autorități mai grave – regele, țarul, împăratul, care se pot ușura în înaltul cerului –, doar în fața acestora se înclină.

Pe baron obscenitatea îl tulbura întotdeauna; în cazul doctorului însă, nu-l deranja: simțea seriozitatea, melancolia ascunse sub fiecare glumă și înjurătură pe care le rostea acesta, prin urmare îi răspunse cu seriozitate.

— A aduce omagiu trecutului este singurul gest care include și viitorul.

— La fel și un fiu?

— Din acest motiv. Copilului modern nu i-a mai rămas nimic de care să se agațe, sau, mai bine zis, nu mai are cu ce să se agațe. Mai suntem legați de viață cu ultimul nostru mușchi – inima.

— Ultimul mușchi al aristocrației e nebunia, să ții minte asta, spuse doctorul aplecându-se în față, ultimul copil care se naște într-o familie aristocratică e uneori un idiot, din respect – urcăm, dar trebuie să și coborâm.

Baronului îi căzu monoclul, iar ochiul neînarmat privi drept înainte.

— Nu e nevoie, zise el, apoi adăugă: Dar dumneavoastră sunteți american, așa că nu credeți.

— A! răcni doctorul, pentru că sunt american cred orice, așa că îți spun: ai grijă! În patul regelui se găsesc întotdeauna, chiar înainte de a deveni o piesă de muzeu, niște căcăreze de oaie neagră. Ridică paharul. În sănătatea lui Robin Vote. Rânji. Nu cred că are mai mult de douăzeci de ani.

Oblonul de oțel se lăsă cu un uruit peste geamul de la Café de la Mairie du VIe.

În brațe cu două volume despre viața Bourbonilor, Felix făcu o vizită a doua zi la Hôtel Récamier. Domnișoara Vote nu era în apartament. Veni patru zile la rând, doar ca să i se spună că ea tocmai plecase. În cea de-a cincea, cotind pe rue Bonaparte, dădu nas în nas cu ea.

Scoasă din decorul ei – plantele care o înconjurau, melancolia catifelei roșii a scaunelor și a draperiilor, sunetul, slab și nocturn, al păsărilor –, păstra încă aerul acela „îndepărtat” pe care-l au animalele. Ea îi propuse să

se plimbe împreună în Jardins du Luxembourg, spre care i se îndreptau pașii atunci când o abordase el. Hoinăreau prin grădinile reci și golașe și Felix era fericit. Simțea că putea să vorbească cu ea, să-i spună orice, chiar dacă ea era atât de tăcută. Îi spuse că avea o slujbă la Crédit Lyonnais și câștiga două mii cinci sute de franci pe săptămână, pentru că stăpânea șapte limbi, era folositor băncii și, adăugă el, avea și niște mici economii, din speculații.

Mergea puțin în urma ei. Mișcările ei erau cumva grăbite și piezișe; încete, stângace și totuși grațioase, cu pasul amplu al unui paznic de noapte. Nu purta pălărie, și figura ei palidă, cu părul scurt căzându-i drept pe fruntea care părea și mai îngustă din cauza buclelor care atârnau la aproape același nivel cu sprâncenele fin arcuite, îi dădea înfățișarea cherubinilor din teatrele renascentiste; cu globii oculari văzându-se ușor rotunjiți din profil, cu tâmplele joase și pătrățoase. Era grațioasă și totuși ofilită, ca o statuie veche dintr-o grădină, care simbolizează intemperiile pe care le-a îndurat și nu este atât creația omului, cât a vântului și a ploii, și a hoardelor de anotimpuri, întruchipând, deși are chip de om, implacabilul. De aceea, lui Felix prezența ei i se părea dureroasă, și totodată o fericire. Să se gândească la ea, s-o vizualizeze era un act de voință extrem; să și-o amintească după ce plecase însă era la fel de ușor ca a-și aminti senzația de frumos, fără detaliile acestuia. Când zâmbea, zâmbetul ei era doar pe buze, un pic amar: chipul părea al unui bolnav incurabil încă nelovit de maladie.

Zilele treceau, și ei petreceau multe ore în muzee, și deși acest lucru îi făcea o plăcere nemărginită lui Felix, era surprins că deseori gustul ei, deși aprecia lucrurile cele mai frumoase, includea, cu o emoție la fel de reală, și lucruri ieftine și vulgare. Când atingea un obiect, mâinile ei păreau să ia locul ochilor. El își zicea: „Are atingerea celor orbi, care, fiindcă văd mai mult cu degetele, uită mai mult din ceea ce au în minte”. Degetele ei înaintau, șovăiau, tremurau, ca și cum ar fi găsit un chip în întuneric. Când mâna ei se oprea în sfârșit, palma i se închidea, ca și cum ar fi oprit o gură care strigă. Mâna-i rămânea nemișcată și ea se întorcea. În astfel de momente Felix simțea o neliniște inexplicabilă. Senzualitatea mâinilor ei îl speria.

Hainele lui Robin erau dintr-o perioadă pe care el n-o putea identifica exact. Purta pene ca acelea pe care le purtase și mama lui, aduse spre față. Fustele îi erau mulate pe șolduri și cădeau lărgindu-se la poale, mai ample și mai lungi decât ale altor femei, mătăsuri grele ce-i dădeau un aer de antichitate nouă. Într-o zi, află secretul. Evaluând o mică tapiserie într-o

prăvălioară de antichități care dădea spre Sena, o văzu pe Robin reflectată în oglinda unei uși dintr-o încăpere din spate, îmbrăcată într-o rochie din brocart greu, pe care timpul o pătase în unele locuri, o rupsese în altele, dar care era atât de voluminoasă, încât mai rămâneau destui metri de material pentru a o reface.

Își dădu seama că dragostea lui pentru Robin nu era de fapt o alegere; era ca și cum greutatea vieții lui se acumulase într-un singur precipitat. Se gândise să-și croiască un destin, prin muncă trudnică și neobosită. Dar cu Robin acesta părea să se afle în fața lui, fără niciun efort. Când o ceru în căsătorie fu cu un asemenea neplanificat entuziasm, încât rămase surprins să se trezească acceptat, de parcă viața lui Robin nu ar fi conținut opțiunea refuzului.

O duse mai întâi la Viena. Pentru a-și regăsi confortul, îi arătă toate clădirile istorice. Își tot spunea că mai devreme sau mai târziu, în grădina asta sau în palatul ăla, ea va fi brusc la fel de impresionată cum era el. Cu toate acestea, i se părea că și el e turist. Încercă să-i explice cum fusese Viena înainte de război; cum trebuia să fi fost înainte de nașterea lui; amintirile lui erau însă confuze și încețoșate, și se trezi repetând ce citise, căci asta știa cel mai bine. Cu metodică anxietate, o purtă prin tot orașul. „Acum ești o *baroneasă*", îi spunea. Îi vorbea în germană în timp ce ea mânca șnițelul greu cu găluște, cu mâna încleștată pe toarta groasă a halbei de bere. *„Das Leben ist ewig, darin liegt seine Schönheit"*[13], îi spunea.

Se plimbau prin fața Palatului Imperial în fierbințeala plăcută a soarelui ce învăluia gardurile vii tunse și statuile într-o lumină caldă și limpede. Intră cu ea în Kammergarten, vorbindu-i, pe urmă în Gloriette, și se așezară mai întâi pe o bancă, apoi pe alta. Surprins, își dădu seama că se grăbise de la una la alta de parcă ar fi fost niște fotolii de orchestră, de parcă el însuși s-ar fi temut să nu piardă ceva; acum, la marginea grădinii, era conștient că fusese nerăbdător să vadă fiecare copac, fiecare statuie dintr-un unghi diferit.

La hotel, ea se duse la geam și trase draperiile grele de catifea, aruncă de pe pervaz perna pe care vienezii o folosesc împotriva vântului și deschise fereastra, deși aerul nopții era rece. El începu să vorbească despre împăratul Franz Joseph și despre locurile prin care trecuse Carol I. Vorbind, Felix se chinuia sub apăsarea propriei recreări lipsite de remușcare a celor mari, generali, oameni de stat sau împărați. Pieptul îi era greu de parcă ar fi susținut povara combinată a veșmintelor și destinelor lor. Ridicând privirea

după un șir interminabil de informații reale și imaginare, o văzu pe Robin stând cu picioarele întinse, cu capul dat pe spate și sprijinit de perna gofrată a fotoliului, dormind, cu o mână căzută peste brațul acestuia, cu palma cumva mai bătrână și mai înțeleaptă decât trupul; și privind-o, știu că el nu era de ajuns pentru a face din ea ceea ce sperase; avea să fie nevoie de mai mult decât argumentația lui. Avea să fie necesar contactul cu persoane exonerate de condiția lor pământească de către o prejudecată spirituală puternică, cineva din vechiul regim, vreo bătrână de la fostele curți, care nu-și amintește de alții decât atunci când încearcă să se gândească la ea însăși.

În cea de-a zecea zi, așadar, Felix renunță și reveniră la Paris. În lunile următoare își puse credința în faptul că Robin avea înclinații creștine și speranța în descoperirea că era o enigmă. Își spuse că poate măreția ei era ascunsă în lipsa de angajare. I se părea că atenția ei, cumva în ciuda lui, fusese deja acaparată de ceva care nu exista încă în istorie. Părea tot timpul că ascultă ecoul unei invazii în sânge, ce nu avea o localizare precisă; iar când ajunse s-o cunoască, acesta fu singurul lucru pe care-și putea baza intimitatea. Era ceva jalnic în acest spectacol: Felix reiterând tragedia tatălui său. Înveșmântat ca un capriciu din mintea unui croitor, prins și el în încercarea zadarnică a tatălui său de a-și adapta ritmul pașilor la cel al soției sale, Felix, ținându-și strâns monoclul, mergea alături de Robin, vorbind cu ea, atrăgându-i atenția la una și alta, distrugându-se și distrugându-și liniștea sufletească în efortul de a-i explica destinul pentru care o alesese: să-i nască fii care să recunoască și onoreze trecutul. Căci fără o astfel de dragoste, trecutul, așa cum îl înțelegea el, avea să piară din lume. Ea nu-l asculta și el îi spuse la mânie, deși o spuse calm: „Te înșel!” Și se întrebă ce voia să spună și de ce ea nu-l auzea.

„Un copil”, medită el. „Da, un copil!”, apoi își spuse: „De ce nu avem unul?” Gândul îi veni pe neașteptate în timp ce lucra la calculele sale. Dădu fuga acasă cuprins de neliniște, ca un băiat care aude un regiment defilând, spre care nu poate alerga pentru că nu are cui să-i ceară permisiunea, și totuși aleargă șovăind. Ajungând față-n față cu ea, tot ce putu bolborosi fu:

— De ce nu avem copii? *Wo ist das Kind? Warum? Warum*?

Robin se pregătea pentru copil cu singura ei putere: un calm cataleptic, încăpățânat, concepându-se însărcinată înainte de a fi; și, bizar conștientă de un teren pierdut din ea însăși, începu să iasă, să cutreiere zonele rurale, să călătorească cu trenul, în alte orașe, singură și absorbită. O dată, după ce

lipsise trei zile și Felix era să-și iasă din minți de spaimă, intră în casă noaptea târziu și spuse că făcuse jumătate din drumul până la Berlin.

Deodată, se converti la catolicism. Intră tăcută în biserică. Rugăciunile credincioșilor nu încetaseră și meditația nimănui nu fusese întreruptă. Apoi, ca și cum o impenetrabilă dorință de mântuire, o neîmplinire mai monstruoasă decât suferiseră ei aruncase o umbră asupra lor, o priviră înaintând și îngenunchind, o fată înaltă cu trup de băiat.

Văzu multe biserici: St-Julien-Le-Pauvre, biserica St-Germain-des-Prés, Sainte-Clothilde. Până și pe dalele reci ale bisericii ruse, unde nu există bănci, îngenunche singură, pierdută și atrăgând atenția, cu umerii largi mai sus decât ai celor din jur, cu picioarele mari și pământești ca picioarele unui călugăr.

Rătăci pe rue Picpus, în grădinile mănăstirii LAdoration Perpétuelle. Vorbi cu călugărițele și ele, simțind că au în față pe cineva care nu va fi în stare niciodată să ceară sau să primească milă, o binecuvântară în inimile lor și-i dădură o crenguță de trandafir din tufa. Îi arătară unde-și ținuse Jean Valjean greblele și unde veneau să-și coasă plăpumile micile domnișoare luminoase de la *pension*; Robin zâmbi, luă rămurica și privi mormântul lui Lafayette, gândindu-și gândurile depopulate. Îngenuncheată în capelă, în care era nelipsită o călugăriță ce-și număra mătăniile, Robin, străduindu-se să se concentreze asupra acestei necesități abrupte, se trezi făcându-și griji din pricina înălțimii ei. Oare mai creștea încă?

Încercă să se gândească la scopul pentru care avea să se nască și căruia urma să-i fie consacrat fiul ei. Se gândi la împăratul Franz Joseph. Era un soi de corespondență între corpul lui greoi și greutatea din mintea ei, unde rațiunea era inexactă din lipsă de necesitate. Gândul îi rătăci la femei, femei pe care ajunsese să le lege de alte femei. Destul de ciudat, erau femei din istorie, Louise de la Vallière, Ecaterina a Rusiei, *Madame* de Maintenon, Caterina de Medici și două femei din literatură, Anna Karenina și Catherine Heathcliff; iar acum era femeia asta, Austria. Se rugă, și rugăciunea ei fu monstruoasă, pentru că nu rămânea în ea niciun pic de loc pentru damnare sau iertare, pentru laudă sau pentru învinovățire – cei care nu pot concepe un târg nu pot fi mântuiți sau damnați. Nu se putea oferi; vorbi doar despre ea, cu o îngrijorare ce-și era sieși piedică.

Așezându-și fața copilărească și bărbia plină pe scaunul de rugăciune, cu ochii ficși, râse, ca dintr-o capacitate ascunsă, un umor subteran pierdut;

când încetă, se aplecă și mai mult în adorație, trează și totuși simțindu-se grea, ca în somn.

Când se întoarse Felix în seara aceea, Robin moțăia într-un fotoliu, cu o mână sub obraz și cealaltă căzută. Lângă mâna ei, pe podea, zăcea o carte. Erau memoriile marchizului de Sade; un rând era subliniat: *Et lui rendit pendant sa captivité les milles services qu'un amour dévoué est seul capable de rendre*[14] și deodată în mintea lui se născu întrebarea: „Ce se petrece?"

Ea se trezi, dar nu se mișcă. Se apropie și o luă de braț, ridicând-o spre el. Ea își puse mâna pe pieptul lui și îl împinse, părând speriată, deschise gura, dar nu scoase niciun cuvânt. El făcu un pas înapoi, încercă să vorbească, dar se îndepărtară unul de altul fără să spună nimic.

În noaptea aceea o apucară durerile. Începu să înjure cu voce tare, lucru pentru care Felix era total nepregătit; încercă s-o aline cu cele mai prostești gesturi.

— Du-te dracului! țipă ea.

Se mișca încet, ferindu-se de el, ținându-se de scaune; era beată – părul îi atârna în ochi.

Printre urlete frenetice de efort și disperare, Robin născu. Tremurând de durerile duble ale nașterii și ale furiei, înjurând ca un marinar, se ridică într-un cot în cămașa însângerată, privind în jurul ei în pat ca și cum ar fi pierdut ceva.

— Of, pentru Dumnezeu, pentru Dumnezeu, striga ea întruna ca un copil care a trecut pragul unei orori.

La o săptămână după ce se sculă din pat era pierdută, de parcă ar fi făcut ceva ireparabil, de parcă acest act îi atrăsese atenția pentru prima dată.

Într-o noapte, Felix, care venise acasă pe nesimțite, o găsi stând în picioare în mijlocul podelei, ținând copilul în sus, ca și cum ar fi vrut să dea cu el de pământ; dar îl puse jos cu blândețe.

Copilul era un băiat mic, trist. Dormea prea mult, într-un soi de paralizie spasmodică, făcea puține mișcări voluntare, scâncea.

Robin își reluă hălăduielile, călătoriile intermitente din care se întorcea ore, zile mai târziu, apatică. Oamenii erau stânjeniți când le vorbea, confruntați cu o catastrofa care nu avea încă început.

Felix purta cu el durerea în fiecare zi; în rest, se prefăcea că nu observă nimic. Robin nu era acasă aproape niciodată; el nu știa cum să întrebe de ea.

Câteodată, intrând într-o cafenea, se furișa înapoi afară, fiindcă ea stătea la bar – uneori râzând, dar de cele mai multe ori tăcută, cu capul aplecat deasupra paharului, cu părul atârnându-i; și în jurul ei erau oameni de toate felurile.

Într-o noapte, venind acasă pe la trei, o găsi în întuneric, în picioare, cu spatele sprijinit de fereastră, ascunsă într-un fald al draperiei, cu bărbia atât de întinsă în față, încât i se umflaseră mușchii gâtului. Când el se apropie, spuse furioasă:

— Eu nu l-am vrut.

Ridicând mâna, îl lovi peste față.

El se dădu înapoi, îi căzu monoclul și se repezi să-l prindă, clătinându-se, apoi trase aer în piept. Așteptă o secundă întreagă, străduindu-se să pară calm.

— Nu l-ai vrut, spuse. Se aplecă, prefăcându-se că-și desface papionul. Se pare că asta nu mi-a ieșit.

— Ce-ar fi să-l ținem secret? zise ea. De ce să vorbim?

Felix își răsuci trupul fără să-și miște picioarele.

— Ce-o să facem?

Ea își arătă dinții, dar nu era un surâs.

— Eu o să ies, zise.

Își luă mantoul, îl țâra mereu după ea. Privi în jur, prin cameră, de parcă ar fi văzut-o pentru prima dată.

Vreme de trei sau patru luni, oamenii din cartier au întrebat zadarnic de ea. Nimeni nu știa unde se dusese. Când fu văzută din nou în cartier, era cu Nora Flood. Nu explică unde fusese, nu era în stare sau nu voia să dea socoteală. Doctorul spuse:

— În America, acolo locuiește Nora. Eu am adus-o pe lume, așa că știu.

CAPITOLUL TREI

Rondul de noapte

Cel mai ciudat „salon” din America era al Norei. Casa ei era cuibărită în mijlocul unei mase de iarbă și buruieni încâlcite. Înainte de a ajunge în mâinile Norei, proprietatea fusese în aceeași familie timp de două sute de ani. Avea propriul cimitir și o capelă dărăpănată în care zăceau zeci și zeci de cărți de psalmi mucegăite, puse acolo cu vreo cincizeci de ani în urmă, într-un impuls de iertare și absoluțiune.

Era salonul „săracilor” pentru poeți, radicaliști, cerșetori, artiști și îndrăgostiți; pentru catolici, protestanți, brahmani, diletanți în magie neagră sau medicină; toți aceștia puteau fi văzuți șezând la masa ei de stejar în fața focului uriaș, Nora îi asculta, cu mâna pe ogarul ei, în timp ce lumina flăcărilor le arunca umbrele sus, pe perete. Din toată mulțimea aceea însuflețită și gălăgioasă, doar ea se distingea. Echilibrul firii ei sălbatic și rafinat dădea capului ei mândru un aer de compasiune. Era lată în umeri și înaltă și, deși avea pielea ca de copil, se întrezărea deja modelul grânelor biciuite de vreme pe care avea să-l capete curând chipul ei, lemnul în devenire, copacul care creștea în ea, o mărturie nescrisă a timpului.

O recunoșteai imediat în ea pe femeia Vestului. Privind-o, străinii își aminteau poveștile pe care le auziseră despre căruțe cu coviltir, animale ce coborau să se adape, capete de copii cu nasurile lipite de ferestrele mici, privind în întuneric, unde pândea o altă rasă, încolțită, femei lățite de tivurile grele, netezind câmpurile pe care pășeau, cu Dumnezeu atât de prezent în mintea lor, încât ar fi putut crea lumea în șapte zile alături de el.

La aceste întâlniri incredibile, ai fi crezut că se reînvia istoria americană timpurie. Tobosarul[15], Fort Sumter[16], Lincoln, Booth, toți îți veneau cumva în minte; pluteau în aer Whig și Tory; pânza de steag cu dungile și stelele ei, roiul ce crește încet și clar pe fagurele albastru; tragediile ceaiului de la Boston, carabine și zvonul chemării sălbatice a unui copil, picioare puritane, de mult în mormânt, lovind din nou pământul, ridicându-se și părăsindu-și obiceiurile, caiaua rugăciunii aruncată în inimă. Și între toate acestea, Nora – șezând neclintită, cu mâna pe câinele ei, cu lumina

flăcărilor aruncându-și umbra pe perete, capul umbrei înclinându-se când atinge tavanul, deși al ei stătea drept și nemișcat.

Prin temperament, Nora era o creștină timpurie; credea în cuvânt. Există un gol în „suferința lumii" prin care ființa singulară cade continuu, pentru totdeauna; un corp ce cade în spațiul observabil, privat de intimitatea dispariției; ca și cum intimitatea, îndepărtându-se neobosit, prin însăși forța de susținere a retragerii sale ține corpul într-o eternă mișcare descendentă, dar pe loc, mereu în fața ochilor. O astfel de ființă singulară era Nora. Era un soi de deranjament în echilibrul ei, care o făcea imună la propria-i coborâre.

Nora avea chipul oricărui om care iubește oamenii – un chip ce devenea rău când afla că a iubi fără a critica înseamnă a fi trădat. Nora se fura pe ea însăși pentru oricine; incapabilă de a se avertiza pe ea însăși se trezea mereu diminuată. Vagabonzi din toată lumea o găseau profitabilă prin aceea că putea fi vândută la nesfârșit pe un anumit preț, căci își ținea banii de trădare în propriu-i buzunar.

Cei care iubesc totul sunt disprețuiți de tot, așa cum cei care iubesc un oraș, în sensul lui cel mai profund, devin rușinea acelui oraș, *les détraqués,* cerșetorii; binele lor este incomunicabil, înșelat, fiind rudimentul unei vieți care s-a dezvoltat, așa cum în corpul uman se găsesc urme ale unor nevoi pierdute. Această stare lovise până și casa Norei; se manifesta în musafirii ei, în grădinile părăginite, unde ea fusese neputincioasă în fața forțelor naturii.

Oriunde o întâlneai, la operă, la o piesă, stând singură și izolată, cu programul pus pe genunchi cu fața în jos, descopereai în ochii ei mari, proeminenți și limpezi acea patină lipsită de reflexie a metalelor lustruite care vorbește nu atât despre obiect, cât despre mișcarea lui. Așa cum suprafața unei țevi de pușcă, reflectând o anumită scenă, va adăuga imaginii prevestirea propriei construcții, tot astfel ochii ei concentrau și dădeau forță piesei la care se uita în termeni doar ai ei, dar de care nu era conștientă. Simțeai în felul în care-și ținea capul că urechile ei îi receptau pe Wagner, Scarlatti, Chopin sau Palestrina, ori melodiile mai ușoare ale scolii vieneze, într-o orchestrație mai mică, dar mai intensă.

Și era singura femeie din ultimul secol care putea să urce un munte alături de Adventiștii de Ziua a Șaptea și să confunde ziua a șaptea – cu o pasiune atât de mare în inimă, încât conferea iminență zilei a șaptea. Cei din jurul ei credeau în acea zi și în sfârșitul lumii încurcând-o cu cele șase

precedente; Nora credea doar pentru frumusețea zilei în sine. Era sortită să fie unul dintre acei oameni născuți fără altă avere decât propria lor ființă.

Nu vedeai la ea simțul umorului. Zâmbetul îi era rapid și definit, dar neangajat. Chicotea când și când la o glumă, dar era chicotitul sec, amuzat al cuiva care ridică privirea spre a descoperi că s-a aflat în calea necesităților firești ale unei păsări.

Despre cinism, despre râs, cea de-a doua carapace sub care se ascunde omul lipsit de apărare, părea să știe prea puțin sau deloc. Ea era una dintre acele devieri prin care omul crede că se reconstruiește.

Să i te „confesezi" era un act mai secret decât spovedania la preot. Nu te judeca în niciun fel; asculta fără să reproșeze sau să blameze, căci nici ei nu-și aducea reproșuri și nici nu se învinovățea. Asta îi atrăgea pe oameni și îi speria deopotrivă; nu puteau nici s-o insulte, nici să-i poarte pică, deși îi amăra că erau nevoiți să-și ia înapoi nedreptatea ce nu găsise la ea niciun punct de sprijin. În sala de judecată ar fi fost imposibilă; nimeni nu ar fi fost spânzurat, admonestat sau iertat, pentru că nimeni nu ar fi fost „acuzat". Lumea și istoria ei erau pentru Nora ca o corabie într-o sticlă; ea însăși era afară, neidentificată, perpetuu cufundată într-o îngrijorare fără obiect.

Apoi a întâlnit-o pe Robin. Circul Denckman, cu care ținea legătura chiar și atunci când nu lucra cu el (unii dintre cei de acolo o vizitau acasă), a venit la New York în toamna lui 1923. Nora s-a dus singură. A intrat în cercul arenei, așezându-se în rândul întâi.

Clovni în roșu, alb și galben, cu mâzgălelile tradiționale pe față, se rostogoleau pe rumeguș de parcă ar fi fost în pântecul unei mame mari, unde mai era și destul loc de joacă. Un cal negru, stând pe picioarele-i din spate șovăinde, ce tremurau de teama copitelor din față ridicate, cu capul frumos, împodobit cu panglici, ațintit în jos, spre cravașa dresorului, înainta încet, cu pulpele din față lucind spre cravașă. Niște câini mititei alergau de colo-colo încercând să imite caii, apoi intrară elefanții.

O fată care ședea lângă Nora scoase o țigară și o aprinse; mâinile îi tremurară și Nora se întoarse s-o privească; o privi brusc, pentru că animalele, care până atunci tot făcuseră ture prin ring, în momentul acela fură gata să treacă de parapet. Nu părură s-o vadă pe fată, dar după ce ochii lor prăfuiți o depășiră, orbita luminii lor păru să cadă asupra ei. În acel moment Nora se întoarse.

Fusese montată marea cușcă a leilor, și aceștia ieșeau în arenă din cutiile lor mici și zdravene. Veneau cumpăniți și blănoși, târându-și cozile grele pe

jos, făcând aerul să pară încărcat de forță reținută. Apoi, când o leoaică puternică ajunse la unghiul gratiilor, exact în fața fetei, își întoarse capul mare și furios, cu ochii galbeni în flăcări, se lăsă în jos, trecându-și labele printre gratii; în timp ce-o privea pe fată, ca și cum un râu s-ar fi rostogolit în spatele unei arșițe insuportabile, ochii îi înotau în lacrimi ce nu ajungeau niciodată la suprafață. Atunci tânăra se ridică. Nora o luă de mână.

— Hai să ieșim de-aici! zise fata, și Nora, încă ținând-o de mână, o duse afară.

— Mă numesc Nora Flood, spuse ea odată ajunse în hol, și așteptă.

După o pauză, fata răspunse:

— Eu sunt Robin Vote.

Privi distrată în jurul ei.

— Nu vreau să fiu aici.

Dar asta fu tot ce spuse; nu explică unde voia să fie.

Rămase cu Nora până la mijlocul iernii. Două spirite o însuflețeau: dragostea și anonimatul. Erau însă atât de „bântuite" unul de altul, încât separarea era imposibilă.

Nora își închise casa. Călătoriră la München, la Viena, la Budapesta, apoi ajunseră la Paris. Robin îi spuse foarte puține despre viața ei, dar tot repeta într-un fel sau altul că își dorea un cămin, ca și cum s-ar fi temut că se va pierde din nou, ca și cum ar fi fost conștientă, fără a ști de fapt, că-i aparținea Norei, și că, dacă aceasta nu permanentiza acest lucru prin forța ei, avea să uite.

Nora cumpără un apartament în rue du Cherche-Midi. Robin îl alesese. Prin ferestrele lungi se vedea o fântână cu o statuie, o siluetă înaltă de femeie, din granit, aplecându-se cu capul ridicat, cu o mână în dreptul rotunjimii pelvisului, ca pentru a atenționa un copil imprudent.

În viața lor împreună fiecare obiect din grădină, fiecare lucru din casă, fiecare cuvânt pe care-l rosteau erau o mărturie a dragostei lor reciproce, a contopirii umorilor lor. Erau scaune de circ, cai de lemn cumpărați de la un fost carusel, candelabre venețiene de la târgul de vechituri, cortine de teatru de la München, cherubini de la Viena, odoare de la Roma, o spinetă din Anglia și o colecție eclectică de cutii muzicale din multe țări; acesta era muzeul întâlnirii lor, așa cum casa lui Felix era martorul epocii în care trăiseră tatăl și mama lui.

Când Nora ajunse să fie singură în cea mai mare parte a nopții și o bucată din zi, personalitatea casei o făcea să sufere – pedeapsa celor care-și adună viețile laolaltă. Fără să-și dea seama la început, mergea fără să deranjeze nimic; apoi deveni conștientă că mișcările ei blânde și grijulii erau rezultatul unei frici iraționale – dacă ar fi deranjat ceva, Robin ar fi putut fi derutată, ar fi pierdut mirosul căminului.

Dragostea devine un depozit al inimii, analog în toate aspectele „descoperirilor" dintr-un mormânt. Așa cum într-unul se etichetează locul în care a fost găsit trupul, veșmintele, uneltele necesare în viața de dincolo, tot astfel în inima îndrăgostitului se poate vedea, ca o umbră de neșters, ceea ce iubește. În inima Norei se afla fosila lui Robin, amprenta identității ei, și în jurul ei curgea sângele Norei, ca s-o conserve. Astfel, trupul lui Robin nu putea să fie vreodată neiubit, schimbat sau îndepărtat. Ea era acum dincolo de atingerea timpului, cu excepția sângelui care o anima. Gândul că ea și-ar putea pierde această imunitate fixa în capul Norei imaginea ei mergând ca pe o neliniște îngrozitoare – Robin singură, traversând străzi, în pericol. Groaza crescu atât de mult în mintea ei, încât, prin forța acesteia, Robin părea imensă și polarizată, toate catastrofele dădeau buzna peste ea, atrăgea ca un magnet nenorocirea; și Nora se trezea din somn țipând, întorcându-se prin mareea de vise în care o aruncase neliniștea ei, trăgând și trupul lui Robin după ea, așa cum creaturile pământului trag cadavrul în pământ, cu minuțioasă perseverență, lăsând o urmă a lui pe iarbă, ca și cum acesta, coborând, ar fi însăilat-o.

Acum însă, când erau singure și fericite, departe de lume în accepțiunea lor despre lume, Robin începu să fie însoțită de o prezență nebănuită. Uneori răsuna limpede în cântecele pe care le cânta, ba italienești, ba franțuzești sau germane, cântece populare, sordide și obsedante, cântece pe care Nora nu le mai auzise, sau nu le mai auzise în compania lui Robin. Când cadența se schimba, când se repeta într-o cheie mai joasă, știa că Robin cânta despre o viață în care ea nu avea loc; fragmente de armonie la fel de revelatoare ca lucrurile unui călător dintr-o țară străină; cântece semănând cu o târfa experimentată care nu se refuză nimănui în afară de cel ce-o iubește. Câteodată, Nora cânta și ea după Robin, cu agitația unui străin ce repetă cuvinte dintr-o limbă necunoscută, nesigur de sensul lor. Uneori incapabilă să îndure melodia care spunea atât de mult și atât de puțin, o întrerupea pe Robin cu o întrebare. Și mai neliniștitor era momentul când, după o pauză, cântecul era reluat dintr-o altă încăpere, unde Robin,

nevăzută, lansa un ecou al vieții ei necunoscute mai bine acordat cu originea lui. Adesea cântecul se oprea brusc, până ce, fără să-și dea seama, chiar când să iasă din casă, Robin îl pornea din nou, anticipând, transformând sunetul dintr-o reminiscență într-o așteptare.

Alteori însă, mergând prin casă și întâlnindu-se, cădeau într-o îmbrățișare agonizantă, privindu-se în ochi, cu cele două capete în cele patru mâini, într-o apropiere atât de încordată, că spațiul care le despărțea părea că le smulge pe una de lângă cealaltă. Uneori, în aceste momente de insurmontabilă durere, Robin făcea o mișcare, folosea o întorsătură de frază neobișnuită pentru ea, inconștientă de trădare, și Nora afla astfel că ea venise dintr-o lume în care avea să se întoarcă. Pentru a o păstra (era în Robin o tânjire tragică de a fi păstrată, știindu-se rătăcită), Nora știa acum că nu era altă cale decât moartea, în moarte, Robin avea să-i aparțină. Moartea pășea alături de ele, fie că erau împreună, fie că erau singure; și pe lângă tortură și catastrofă, aducea gânduri de înviere, o a doua înfruntare.

Privind soarele palid al cerului de iarnă, pe fundalul căruia se înălța un turnuleț chiar în fața ferestrei din dormitor, Nora estima progresul exact al toaletei lui Robin după sunetele pe care le făcea îmbrăcându-se: clinchetul sticluțelor de cosmetice și al borcănașelor cu cremă, parfumul ușor al părului încălzit de ondulatorul electric; vedea cu ochii mintii noua direcție în care o luau buclele de pe fruntea lui Robin, date pe spate spre a-i cădea în curbe ascendente pe ceafă, partea din spate a capului dreaptă, nerotunjită, care vorbea despre o tăcere înspăimântătoare. Pe jumătate narcotizată de sunete și de conștiința faptului că toate acestea se făceau în vederea plecării, Nora își zise: „La înviere, când vom întoarce capul una spre cealaltă, o să te recunosc numai pe tine din toată mulțimea. Urechea mea se va întoarce în lăcașul capului, ochii îmi vor ieși din orbite când mă voi învârteji în păcatul ispășit, piciorul meu se va opri, încăpățânat, pe urma mormântului tău”. Robin stătea în ușă.

— Nu mă aștepta, spuse ea.

În anii petrecuți împreună, plecările lui Robin căpătară un ritm care creștea încet. La început, Nora mergea cu ea; dar cu trecerea timpului, dându-și seama că în Robin se acumula tensiunea, incapabilă să îndure ideea că i-ar sta în drum sau ar fi uitată, văzând-o cum trece de la o masă la alta, de la o băutură la alta, de la un om la altul, dându-și seama că, dacă ea n-ar fi acolo, Robin s-ar putea întoarce la ea ca la cineva care, nefăcând parte din turbulența acelei nopți, mai are ceva de oferit, Nora rămase acasă,

stând întinsă ori dormind. Absența lui Robin, pe măsură ce noaptea trecea, devenea o îndepărtare fizică, insuportabilă și ireparabilă. Așa cum o mână amputată nu poate să fie renegată, pentru că are un viitor al cărui părinte e victima, tot astfel Robin era o amputare la care Nora nu putea renunța. Așa cum tânjește încheietura mâinii, tânjea și inima ei, așa că se îmbrăca și ieșea în noapte ca să „scape de ea însăși", plimbându-se pe lângă cafeneaua în care ar fi putut s-o zărească o clipă pe Robin.

Odată ajunsă afară, Robin pășea cufundată într-o meditație fără formă, cu mâinile ascunse în mânecile hainei, îndreptându-și pașii spre acea viață de noapte care era o distantă cunoscută între Nora și cafenele. Reflecțiile ei în timpul acestui drum făceau parte din plăcerea pe care se aștepta s-o găsească la capătul lui. Această distanță exactă era cea care împiedica cele două extremități ale vieții ei – Nora și cafenelele – să formeze un monstru cu două capete.

Gândurile erau o formă de locomoție în sine. Pășea cu capul ridicat, părând că se uită la fiecare trecător, dar privirea ei era ancorată în anticipare și regret. O expresie mânioasă, intensă și grăbită îi umbrea chipul și îi trăgea colțurile gurii în jos în timp ce se apropia de prietenii ei; când însă ochii ei scrutau fațadele clădirilor, în căutarea capului sculptat care le plăcea și ei, și Norei (un cap grecesc cu ochii ieșiți din orbite de groază, pentru care gura tragică părea să verse lacrimi), o bucurie liniștită radia în privirea ei; căci acel cap era o amintire a Norei și a iubirii ei, făcând ca anticiparea oamenilor pe care avea să-i întâlnească să devină insipidă și melancolică. Așa că, fără să știe că va face astfel, o lua pe drumul care o ducea pe acea stradă anume. Dacă era nevoită să ocolească, așa cum se întâmpla uneori, când întâlnea un grup de soldați, o nuntă sau o înmormântare, din cauza agitației părea, oamenilor de care s-ar fi împiedicat, parte din cortegiu; așa cum o molie prinsă în căldura care-i va aduce sfârșitul e asociată cu flacăra ca parte componentă a funcției sale. Această caracteristică o ajuta să nu fie întrebată prea aspru „unde" se ducea; pietonii care aveau întrebarea pe buze, văzând-o absentă și derutată, se mulțumeau să se uite unii la alții.

Văzând-o pe Nora afară, plimbându-se singură, doctorul își spuse, în timp ce silueta înaltă, cu mantou negru trecu în fața lui pe sub lumina felinarelor: „Iată o femeie distrusă – dragostea a căzut de pe peretele ei. O femeie religioasă, fără bucuria și siguranța oferite de credința catolică, ce acoperă dintr-o mișcare locurile lăsate goale pe pereți de portretele de familie căzute; ia-i această siguranță unei femei", își mai zise el, grăbind

pasul pentru a o urmări, „și dragostea scapă printre bârnele acoperișului. O vede peste tot”, adăugă el, în timp ce-o privea pe Nora intrând în întuneric. „A ieșit să caute ceea ce se teme că o să găsească – pe Robin. Iat-o pe mama răului alergând îngrijorată, încercând să aducă lumea întreagă acasă.”

Uitându-se la fiecare cuplu pe lângă care trecea, în fiecare trăsură sau mașină, la ferestrele luminate ale caselor, nemaiîncercând s-o descopere pe Robin, ci urme ale acesteia, influențe în viața ei (și pe cei care aveau să fie trădați), Nora cerceta fiecare figură ce mișca în căutarea vreunui gest care ar putea apărea în mișcările făcute de Robin; evitând cartierul în care știa că se află, unde chelnerii, oamenii de pe terase și-ar fi dat seama, la rândul lor, după mișcările ei, că făcuse parte din viața lui Robin.

La întoarcerea acasă, începu noaptea interminabilă. Ascultând sunetele slabe ale străzii, fiecare murmur al grădinii, o îngânare mică, în germene, ce vorbea despre creșterea progresivă a zgomotului care avea să anunțe sosirea lui Robin, Nora stătea în pat lovindu-și neputincioasă perna, incapabilă să plângă, cu genunchii la gură. Din când în când se ridica și mergea prin cameră, ca să facă să se termine mai repede ceva din viața ei exterioară, ca s-o aducă înapoi pe Robin prin însăși viteza bătăilor inimii ei. Și, după ce mergea în van, se așeza brusc pe unul dintre scaunele de circ aflate lângă fereastra lungă ce dădea spre grădină, se apleca, își punea mâinile între picioare și începea să strige: „O, Doamne! O, Doamne! O, Doamne!”, repetat de atâtea ori, încât avea efectul tuturor cuvintelor rostite în zadar. Dădea abătută din cap și se trezea din nou, și începea să plângă înainte de a deschide ochii, și se culca la loc și se cufunda într-un vis pe care-l recunoștea, deși din caracterul final al acestei versiuni își dădea seama că visul nu fusese „bine visat” înainte. Acolo unde fusese imprevizibil, acum era completat cu intrarea lui Robin.

Nora visa că stătea undeva sus într-o casă, adică la penultimul etaj – era camera bunicii ei –, o splendoare costisitoare, decadentă; și totuși, deși se aflau acolo toate lucrurile bunicii ei, era pustie precum cuibul unei păsări care nu se va mai întoarce. Portrete ale străunchiului ei, Llewellyn, care murise în Războiul Civil, covoare palide, decolorate, draperii ce semănau cu niște coloane încremenite ale vremii lor – o pană și o călimară, cu cerneala decolorată pe vârful penei; stând în picioare, Nora privea în jos la restul casei, ca de pe un eșafod, iar acum Robin intra în vis, stând printre niște oameni de jos. Nora își spunea: „Visul nu va mai fi visat”. Un disc de lumină, ce părea să vină dinspre cineva sau ceva care stătea în spatele ei și

care deocamdată era o umbră, arunca o lumină vag strălucitoare asupra chipului întors, nemișcat al lui Robin, care avea surâsul unui „unic supraviețuitor”, un surâs înmuiat în frică până la os.

De undeva din jurul ei, Nora își auzea propria voce spunând: „Vino sus, asta e camera bunicii”, știind totuși că era imposibil, fiindcă încăperea era tabu. Cu cât striga mai tare, cu atât se îndepărta podeaua de dedesubt, ca și cum ea și Robin, fiecare la o extremă, ar fi fost un binoclu de operă ținut invers, diminuându-se în iubirea lor dureroasă; cele două capete ale clădirii se depărtau în viteză, sfâșiind-o.

Acest vis, care acum avea toate părțile componente, păstra din versiunea dinainte faptul că în realitatea aceea nu fusese niciodată camera bunicii. Ea însăși nu părea să fie acolo în persoană, nici să fi putut face o invitație. Voise să atingă ceva din cameră ca s-o dovedească; visul nu-i permisese niciodată s-o facă. Această încăpere care nu fusese niciodată a bunicii ei, care era, dimpotrivă, opusul absolut al oricărei camere în care știa să se fi mutat sau să fi trăit bunica ei era totuși plină de prezența pierdută a acesteia, care părea într-un proces continuu de a o părăsi. Arhitectura visului o reconstruise etern și continuu, plutind într-o rochie lungă, cu falduri delicate și guler din dantelă, fronseurile ce compuneau trena căpătând o linie ascendentă în spate și pe șolduri, într-o curbă dictată nu doar de încovoierea vârstei, ci și de teama de încovoierea vârstei.

Acestei imagini a bunicii care nu amintea întru totul de bunica i se alătura una din copilărie, când dăduse peste ea la colțul casei – bunica ei care, nu se știe de ce, era îmbrăcată ca un bărbat, purtând cioc și mustață răsucită, ridicolă și grăsuță în pantalonii strâmți și vesta roșie, cu brațele în lături, spunând cu o față drăgăstoasă: „Mica mea scumpete!” – bunica ei „mâzgălită” așa cum e mâzgălită o ruină preistorică, simbolizând viața ei în afara vieții ei, ceea ce acum îi apărea Norei ca un afront care-i fusese adus lui Robin – Robin, desfigurată și eternizată de hieroglifele somnului și ale suferinței.

Când se trezi începu din nou să meargă și, uitându-se în grădină în lumina slabă a zorilor, văzu o umbră dublă căzând dinspre statuie, ca și cum s-ar fi multiplicat, și gândindu-se că poate era Robin, o strigă, dar nu primi răspuns. Stând nemișcată, mijindu-și ochii, văzu ieșind din întuneric lumina ochilor lui Robin, frica din ei sporindu-le luminozitatea până când, prin intensitatea privirii amândurora, ochii lor se întâlniră. Așa că se priviră una pe alta. Ca și cum lumina ar fi avut puterea de a aduce obiectul spaimei ei în

zona tragediei lor, Nora văzu corpul unei alte femei pierzându-se în obscuritatea statuii, cu capul plecat, ca ochii să nu sporească lumina în jurul ei; brațele îi înlănțuiau gâtul lui Robin, trupul îi era lipit de al ei, cu picioarele moi în abandonul îmbrățișării.

Incapabilă să-și întoarcă privirea, incapabilă să scoate un cuvânt, având o senzație de rău, complet și sfârtecător, Nora căzu în genunchi, astfel că ochii nu i se retraseră de bunăvoie, ci căzură de pe orbita lor în prăbușirea trupului. Cu bărbia pe pervaz, rămase îngenuncheată, gândindu-se: „Acum se vor desprinde", simțind că, dacă nega ceea ce făcea Robin, tabloul avea să se spulbere și să se topească la loc în imaginea acesteia singură. Închise ochii, și în clipa aceea cunoscu o fericire îngrozitoare. Robin, precum o făptură adormită, era protejată, înlăturată din calea morții de brațe succesive de femei; dar închizând ochii, Nora rosti „Ah!" cu automatismul insuportabil al ultimului „Ah!" dintr-un corp lovit în momentul ultimei suflări.

CAPITOLUL PATRU

Intrusa

Jenny Petherbridge era văduvă, o femeie între două vârste care fusese măritată de patru ori. Toți soții se consumaseră și muriseră; ea fusese precum o veveriță care aleargă pe o roată zi și noapte în încercarea de a-i face să devină istorie, iar ei nu supraviețuiseră.

Avea capul țuguiat și un trup mic, firav și feroce, care o făcea să semene oarecum cu Judy[17]; nu se potriveau între ele. Orice parte a corpului ei s-ar fi putut numi „potrivită" numai dacă ar fi fost retezată. Încheieturile mâinilor și degetele aveau o ardoare tremurândă, ca și cum ar fi suferit de o negare elaborată. Părea bătrână, și totuși încă în așteptarea bătrâneții; părea să aburească în vaporii altcuiva, care era pe moarte; cu toate acestea, transmitea minții un miros (căci există mirosuri pur mentale, care nu au nicio realitate) al unei femei gata să fie *accouchée.* Trupul îi suferea din pricina dietei, râsete și firimituri, cruzimi și desfătări. Dar dacă întindeai mâna s-o atingi, capul i se mișca imperceptibil ca împins de arcul rupt a două instincte, retragere și înaintare, astfel că i se clătina timid și agresiv în același timp, imprimându-i ritmul ușor tremurător al așteptării.

Se zvârcolea în chinurile neputinței de a purta ceva care să-i stea bine, fiind una dintre acele femeiuști panicate care, indiferent ce-ar pune pe ele, arată ca un copil pedepsit.

Avea o pasiune pentru elefanței din fildeș sau jad; spunea că poartă noroc; pe oriunde trecea, lăsa o dâră de elefanței și mergea grăbit, gâfâind.

Pereții, dulapurile, birourile ei erau ticsite de trocuri cu viața la mâna a doua. E nevoie de un hot autentic și curajos pentru a realiza un jaf de primă clasă. Pe degetul ei era verigheta altcuiva, pe noptiera ei se afla o fotografie a lui Robin făcută pentru Nora. Cărțile din biblioteca ei erau alese de alții. Trăia printre propriile-i lucruri ca un oaspete într-o cameră păstrată „exact așa cum era când. Mergea pe vârfuri, chiar și atunci când se ducea să facă o baie, temător și *andante.* Se oprea, palpitând febril, în fața fiecărui obiect din casă. Nu avea simțul umorului, și nici liniște, iar nesiguranța ei oscilantă făcea ca până și obiectele pe care le arăta altora, ca „Fecioara mea din Palma" sau „mănușa stângă a lui La Duse[18]", să capete o distanță a

nesiguranței, astfel încât era aproape imposibil ca privitorul să le vadă de fapt. Când cineva spunea ceva amuzant despre un eveniment contemporan, îl privea perplexă și ușor îngrijorată, ca și cum s-ar fi comis ceva ce chiar nu s-ar fi cuvenit; prin urmare, atenția ei se îngustase până la a pândi doar *faux pas.* Spunea de multe ori „să mor, și mai multe nu", și cu certitudine orice ar fi putut-o omorî dacă ea ar fi fost prima căreia i s-ar fi întâmplat acel ceva. Cuvintele care-i ieșeau de pe buze păreau să-i fi fost împrumutate; dacă ar fi fost silită să inventeze un vocabular al ei, ar fi fost un vocabular din două cuvinte, „ah" și „oh". Șovăind, tremurând, mergând pe vârfuri, spunea anecdotă după anecdotă cu o voce mică, rapidă, sâsâită, care te așteptai mereu să se schimbe, să se frângă și să se transforme într-o voce „de fiecare zi", dar asta nu se întâmpla niciodată. Poveștile erau amuzante, bine spuse. Zâmbea, își ridica mâinile, făcea ochii mari; imediat toată lumea din încăpere avea sentimentul că se pierduse ceva, simțea că era o persoană care nu înțelegea importanța momentului, care nu auzise niciodată povestea: povestitoarea însăși.

Avea nenumărate decupaje din ziare și programe de teatru vechi, bântuia La Comédie Française, vorbea despre Molière, Racine și *La Dame aux Camelias.* Era generoasă cu banii. Făcea spontan daruri extravagante. Era cea mai rea primitoare de cadouri din lume. Trimitea coșuri cu camelii actrițelor pentru că avea o pasiune pentru personajele pe care le întruchipau. Florile erau legate cu metri întregi de panglică de satin și însoțite de un bilet amabil și plin de efuziune. Bărbaților le trimitea cărți cu zecile; lăsa impresia că era o femeie citită, deși probabil nu citise mai mult de zece cărți în toată viața ei.

Era avidă continuu de informații despre alții; absorbind timpul, se simțea responsabilă pentru personajele istorice. Era rapace și dezordonată din fire. Profana însuși sensul personalității în pasiunea ei de a fi o persoană; era în ea o tensiune a accidentului care a făcut din animal o aventură a omului.

Își făcea griji cu privire la viitor, și asta o făcea nedelicată. Era una dintre cele mai neimportant de rele femei ale vremurilor sale – pentru că putea să-și lase vremurile în pace, dar nu reușea să facă parte din ele. Voia să fie motivul a toate, așa că nu era cauza a nimic. Avea fluența de vorbire și acțiune date de providența divină celor care nu pot gândi cu capul lor. Era o maestră a frazei exagerat de dulci, a îmbrățișării exagerat de strânse.

Ți-o imaginai inevitabil în actul dragostei emițând exclamații înflorate de *commedia dell'arte*; de fapt, n-ar fi trebuit să și-o imagineze nimeni în actul

dragostei. Nu se prea gândea la nimic altceva și, deși întotdeauna se supunea actului, vorbea despre el și își dorea spiritul dragostei, nu era în stare să-l realizeze.

Nimeni nu o putea inoportuna, pentru că nu era loc de inoportunat. Această inadaptare o făcea subordonată – nu putea participa la o mare iubire, putea doar s-o povestească. Cum reacțiile ei emoționale erau anodine, era nevoită să se bazeze pe emoțiile trecutului, pe mari iubiri deja trăite și povestite, și ele păreau c-o fac să sufere sau îi aduc bucurie.

Când se îndrăgostea, o făcea cu o perfectă furie a nesincerității acumulate; devenea pe loc un traficant de emoții de mâna a doua și prin urmare incalculabile. Așa cum, din solidele arhive ale uzanțelor, furase ori își însușise demnitatea limbajului, tot astfel își însușea dragostea cea mai pasionată pe care o cunoștea, cea a Norei pentru Robin. Era o „intrusă" din instinct.

Jenny află imediat despre Nora; s-o cunoști pe Robin de zece minute însemna s-o cunoști pe Nora. Robin vorbea despre ea în fraze lungi, dezlânate, lipsite de pasiune. Lui Jenny îi atrase atenția – ascultă, și ambele iubiri i se părură una, a ei. Din clipa aceea catastrofa fu inevitabilă. Asta se întâmpla în 1927.

La următoarele lor întâlniri, Jenny ajungea întotdeauna devreme și Robin – târziu. Poate la Ambassadeurs (Jenny se temea să se întâlnească cu Nora). Poate la cină în Bois (Jenny avea veniturile însumate pe care și le putuseră permite patru soți morți), Robin intra, cu acel târșâit agresiv al pasului comun oamenilor înalți, accent estompat de alunecarea lină, fără mișcarea șoldurilor, cu mâinile în buzunare, cu cordonul trendului atârnându-i, încruntată și reticentă. Jenny se apleca mult peste masă, Robin se îndepărta, cu picioarele sub ea, pentru a echilibra întreaga înclinare înapoi a corpului, iar Jenny era atât de mult întinsă în față, încât trebuia să-și prindă picioarele mici de suportul din spate al scaunului, cu glezna în afară și degetele înăuntru, ca să nu se prăbușească pe masă – astfel, ele înfățișau două jumătăți ale unei mișcări care avea, ca într-o sculptură, frumusețea și absurditatea dorinței îmbobocite, dar fără putința de a înflori în toată splendoarea, incapabilă să-și înfăptuiască destinul; o mișcare ce nu poate divulga nici prevedere, nici îndrăzneală, fiindcă nici una din ele nu îndeplinea condiția fundamentală a desăvârșirii; erau ca niște alergători greci, cu picioarele ridicate, dar fără ușurarea ultimei comenzi, ce le-ar fi

adus piciorul pe pământ – etern furioase, etern despărțite, într-o formă cataleptică de abandon.

Întâlnirea de la operă nu fusese prima, dar Jenny, văzându-l pe doctor în *promenoir*, știindu-i pasiunea pentru bârfă, înțelese că era mai bine să se prefacă; de fapt, o cunoscuse pe Robin cu un an în urmă.

Deși știa că siguranța ei rezida în discreție, nu-și putea suporta siguranța; voia să fie destul de puternică pentru a sfida lumea – și conștiința faptului că nu era se adăuga la povara deja mare a timidității tremurânde și a furiei.

Când ajunse acasă cu Robin și doctorul, Jenny găsi mai multe actrițe așteptând-o, doi domni și pe *Marchesa* de Spada, o femeie foarte bătrână și reumatică (cu un spaniel antic, bolnav de astm), care credea în stele. Se discută despre soartă și se cercetă fiecare palmă din cameră, se disecă și se discută fiecare destin. O fetiță (Jenny o numea nepoata ei, deși nu erau rude) ședea în capătul cel mai îndepărtat al camerei. Se jucase, dar în clipa în care intră Robin încetă și rămase, cu mânuțele ei ca de ceară, muiate de noua viață din ele, în poală, privind fix, pe sub genele-i lungi, pe nimeni altcineva, ca și cum ar fi devenit prematur conștientă. Acesta era copilul despre care vorbi Jenny mai târziu, când îl vizită pe Felix.

Marchesa observă că toți cei din cameră se trăgeau din surse inepuizabile, de la începuturile lumii, și aveau să continue să reapară, dar că o singură persoană ajunsese la sfârșitul existentei sale și nu avea să se mai întoarcă. În timp ce vorbea, se uita viclean la Robin, care stătea în picioare lângă pian, vorbind încet cu copila; și la cuvintele marchizei Jenny începu să tremure ușor, astfel că fiecare fir de păr ridicat – îi stătea în jurul capului ca un tufiș, viril și detestabil – vibră la rându-i. Începu să se tragă mai aproape de *Marchesa* pe sofaua imensă, cu picioarele sub ea, dar brusc se ridică.

— Chemați trăsurile! strigă ea. Imediat! Mergem să ne plimbăm, avem nevoie de puțin aer!

Se întoarse cu spatele și vorbi agitată:

— Da, da, zise ea, trăsurile! E atât de strâmt aici!

— Ce trăsuri? întrebă doctorul, uitându-se de la un invitat la altul. Ce trăsuri?

O auzi pe servitoare descuind ușa de la intrare și strigându-i pe vizitii. Auzi uruitul clar al roților trase la bordură și strigătele reținute ale unei voci străine. Robin se întoarse și spuse, cu un vag surâs răutăcios:

— Acum are un atac de panică și va trebui să facem ceva.

Își lăsă jos paharul și se ridică, cu spatele la încăpere, cu umerii largi ridicați și, deși era beată, era o retragere în mișcarea ei, și o dorință de a nu se afla acolo.

— Acum o să se îmbrace, zise ea.

Se sprijini cu spatele de pian, arătând cu mâna în care ținuse paharul.

— O să se îmbrace, așteptați, o să vedeți. Apoi adăugă, aruncându-și bărbia înainte, lăsând să i se vadă, proeminente, corzile gâtului: O să se îmbrace cu ceva vechi.

Doctorul, care probabil se simțea cel mai inconfortabil dintre toți dar care totodată nu putea scăpa un scandal, ca să poată bârfi mai târziu despre „manifestările epocii noastre", făcu un gest ușor și zise:

— Șșșt!

Și într-adevăr, chiar în momentul acela, Jenny apăru în ușa dinspre dormitor, purtând crinolină, bonetă și șal, și rămase uitându-se la Robin, care nu-i dădea nicio atenție, adâncită în conversația cu fetița. Cu interesul aprins al celui care e făcut să se creadă parte din armonia unui concert pe care-l ascultă, însușindu-și într-o oarecare măsură identitatea acestuia, Jenny emise câteva exclamații scurte.

Se dovedi că erau cu totul trei trăsuri, acele birje deschise pe care încă le mai puteai găsi la Paris dacă le vânai la timp. Jenny le comanda constant și, când nu erau chemate, ele se învârteau totuși prin preajma casei sale, ca muștele în jurul unui borcan de frișca. Cei trei vizitii stăteau ghemuiți pe capră, cu gulerele ridicate pe urechi, căci, deși era o noapte de început de toamnă, se făcea deja foarte rece până la miezul nopții. Fuseseră comandați pentru ora unsprezece și stăteau pe capră de o oră.

Jenny, înghețată de spaimă că Robin o să se urce într-o altă birjă cu o tânără englezoaică înaltă ce părea vag surprinsă, se așeză pe locul din fund al celui mai îndepărtat fiacru și strigă „Aici, aici!", lăsându-i pe ceilalți musafiri să se descurce singuri. Fetița, Sylvia, se așeză în fața ei, ținând strâns în mâini pătura gri jerpelită. Se pălăvrăgea și se râdea mult, când, spre oroarea ei, Jenny văzu că Robin se îndrepta spre a doua trăsură, în care tânără englezoaică se așezase deja.

— Ah, nu, nu! strigă ea și începu să lovească în tapițerie, ridicând un nor de praf. Vino aici, spuse cu glas neliniștit, de parcă i s-ar fi sfârșit viața. Veniți aici, cu mine, amândouă, adăugă pe un ton scăzut, înecat și, ajutată

de doctor, Robin se urcă, tânăra englezoaică, spre consternarea lui Jenny, așezându-se lângă ea.

Doctorul O'Connor se întoarse atunci spre birjar și strigă:

— *Écoute, mon gosse, va comme și trente-six diables étaient accrochés à tes fesses!*[19] Apoi, fluturând din mână într-un gest de abandon, adăugă: Unde altundeva dacă nu la pădure, dulcea pădure a Parisului! *Fais le tour du Bois!* strigă el și, încet, cele trei birje, cal după cal, intrară pe Champs-Élysées.

Fără nimic care s-o protejeze de frigul nopții în afară de șalul lung spaniol, Jenny, care arăta ridicol în crinolina ei subțire, cu corsaj, cu o pătură pe genunchi, se prăbușise pe spătar cu umerii căzuți. Cu o rapiditate incredibilă, ochii ei se plimbau de la o față la alta, în timp ce doctorul, întrebându-se cum de reușise să se urce într-o birjă cu trei femei și un copil, asculta râsetele slabe care veneau dinspre trăsurile din spate, încercând o senzație bruscă de nefericire ocultă.

— Ah! murmură el. Tocmai fata uitată de Dumnezeu.

Apoi păru să fie transportat în sălile de tribunal în care suferise vreme de douăzeci și patru de ore.

— Of, Dumnezeu să ne ajute, zise cu voce tare, la care fetița se răsuci ușor pe locul ei, întorcându-și ochii mari și inteligenți spre el, lucru care l-ar fi redus la tăcere pe loc dacă l-ar fi observat (căci doctorul avea pentru copilărie respectul unei mame). Ce fel de om e ăla care trebuie să adopte copiii fratelui său ca să devină mamă și se culcă cu nevasta fratelui ca să-i facă acestuia un viitor? E destul ca să chemi asupră-ți blestemul negru din Kerry.

— Cum? zise Jenny tare, sperând să producă o pauză în conversația șoptită dintre Robin și englezoaică.

Doctorul își ridică gulerul.

— Spuneam, *madame*, că prin perversitatea lui foarte specială, Dumnezeu a făcut un mincinos din mine…

— Ce, ce vrei să spui? întrebă Jenny, cu ochii încă ațintiți asupra lui Robin, astfel încât întrebarea ei să pară adresată mai degrabă acelui colț al trăsurii decât doctorului.

— Aveți în fața dumneavoastră, *madame,* zise el, un om care a fost creat în neliniște. Tatăl meu, Dumnezeu să-l ierte, n-a avut nicio bucurie de la mine încă de la început. Când m-am înrolat în armată s-a îmblânzit un pic pentru că avea o bănuială că aș putea păți ceva în acel vârtej care din când

în când îl pune pe un fiu pe lista celor „despre care nu se știe nimic”. La urma urmei, nu-și dorea să-mi vadă comportamentul corectat cu o rafală de alice. A intrat la mine într-o dimineață devreme, când eram încă în pat, ca să-mi spună că mă iartă și că speră să fie iertat la rându-i; că nu m-a înțeles niciodată, dar că, după ce s-a gândit îndelung și a citit mult, venise la mine cu dragoste, că-i părea rău și că voise să-mi spună asta, că spera că o să mă pot comporta ca un soldat. Pentru o clipă a părut să își dea seama în ce situație cumplită eram: să fiu împușcat ca bărbat, dar să pier ca o fată, care plânge în noapte după mama ei. Așa că m-am ridicat în genunchi în pat și m-am târât spre capătul unde ședea el, mi-am aruncat brațele în jurul lui și i-am spus: „Orice ai fi făcut sau ai fi gândit, ai avut dreptate, și în inima mea nu e altceva decât iubire și respect pentru tine”.

Jenny se cuibărise în pătură și nu-l asculta. Ochii ei urmăreau fiecare mișcare a mâinii lui Robin, care ba era pe mâna fetiței, ba îi mângâia părul, în timp ce copila zâmbea privind copacii.

— Of, zise doctorul, pentru numele lui Dumnezeu!

Jenny începu să plângă încet, lacrimile porniră să-i șiroiască brusc, calde, pe fața cuprinsă de o suferință bizară. Asta-l întristă pe doctor, creându-i acel nefericit și totuși plăcut nostalgic disconfort care-i găzduia de obicei cele mai bune meditații.

Observă, și se miră că nu și-a dat seama până acum, că plângând ea părea o personalitate distinctă care, multiplicându-și lacrimile, ajungea să se vadă de douăzeci de ori în douăzeci de oglinzi – era tot o singură persoană, dar durerea-i era reprodusă de mai multe ori. Jenny începu să plângă și mai tare. Cum plânsul discret de la început nu-i atrăsese atenția lui Robin, acum Jenny folosi crescendoul și dresul glasului pentru a o face atentă, cu acea furie insistentă pe care o simți când te străduiești să contactezi pe cineva într-o încăpere aglomerată. În ciuda neputinței inimii ei, plânsul îi deveni la fel de limpede ca basul monoton dintr-o partitură. Doctorul, care acum ședea puțin aplecat în față, îi spuse, pe un ton aproape profesional (trecuseră de mult de lac și de parc și se întorceau, făcând un ocol, spre zonele de jos ale orașului):

— Dragostea unei femei pentru o altă femeie, ce pasiune nebunească pentru suferința absolută și maternitate v-a făcut să vă gândiți la asta?

— Ah, ah, spuse Jenny, uitați-vă la ea!

Făcu un gest brusc spre Robin și cealaltă fată, ca și când ele n-ar mai fi fost acolo, ca și când ar fi fost o imagine văzută din goana calului. Uitați-vă,

ea înjosește dragostea!

Spera că Robin o auzea.

— Ah! zise doctorul. Dragostea, ce lucru îngrozitor!

Ea începu să lovească pernele cu amândoi pumnii.

— Ce puteți ști dumneavoastră despre asta? Bărbații nu știu niciodată nimic, de ce ar ști? Dar o femeie știe – ele sunt mai subtile, mai sacre; dragostea mea e sacră, dragostea mea e măreață!

— Taci! zise Robin punându-i mâna pe genunchi. Taci, nu știi despre ce vorbești. Vorbești întruna și niciodată nu știi nimic. Asta e defectul tău. Că te identifici cu Dumnezeu!

Zâmbea, și tânăra englezoaică, respirând foarte repede, își aprinse o țigară. Fetița rămase tăcută, cum fusese pe tot parcursul călătoriei, cu capul întors de parcă ar fi fost fixat în poziția aceea, privind-o pe Robin și încercând să-și împiedice picioarele subțiri, care nu ajungeau la podea, să se legene odată cu trăsura.

Atunci Jenny începu s-o lovească pe Robin, zgâriind-o și rupându-i hainele isteric, pălmuind-o, izbind-o cu pumnii și plângând. Încet, sângele porni să curgă pe obrajii lui Robin, și în timp ce Jenny o lovea repetat, ea începu să se lase în față ca atrasă de mișcarea loviturilor, ca și când n-ar fi avut nicio voință, scufundându-se în mica trăsură, cu genunchii pe podea, cu capul înainte și brațul ridicat într-un gest de apărare; și în timp ce ea cădea, Jenny, ca și când ar fi fost obligată să încheie mișcarea primei lovituri, aproape cu încetinitorul, se aplecă peste ea, astfel încât, când întregul gest fu dus la capăt, mâinile lui Robin erau acoperite de pieptul plat și aplecat al lui Jenny, prinse între sâni și genunchi. Și deodată fetița se întinse pe banchetă cu fața în sus și spuse cu o voce nepotrivită pentru un copil, fiindcă era controlată de groază:

— Lăsați-mă să cobor! Lăsați-mă să cobor! Lăsați-mă să cobor!

În acest moment trăsura trase elegant pe rue du Cherche-Midi. Robin sări înainte ca ea să oprească, dar Jenny era în spatele ei, urmând-o până în grădină.

Nu mult după aceea, Nora și Robin s-au despărțit; ceva mai târziu, Jenny și Robin au plecat în America.

CAPITOLUL CINCI

Străjerule, cât a trecut din noapte?[20]

Pe la trei dimineața, Nora bătu în ușița de sticlă a lojei portarului, întrebând dacă doctorul era acasă. Furios că fusese trezit din somn, portarul o trimise să urce șase etaje până unde, la ultimul, în stânga, avea să-l găsească.

Nora porni încet pe scări. Nu știuse că doctorul era atât de sărac. Bâjbâind, bătu în ușă, pipăind să găsească clanța. Doar suferința ar fi putut-o aduce, deși știa că prietenului ei îi plăceau orele târzii. Auzind un „Intră", deschise ușa și pentru o clipă șovăi, atât de incredibilă era dezordinea de care dădu cu ochii. Încăperea era așa de mică, încât nu puteai să pășești decât în lateral pe lângă pat; ai fi zis că, fiind condamnat la mormânt, doctorul hotărâse să-l ocupe abandonându-se total.

Un teanc de cărți de medicină și volume pe diferite alte teme, pătate de apă și acoperite de praf, ajungea aproape până la tavan. Chiar deasupra lor se afla o ferestruică cu gratii, singura aerisire. Pe o comodă de arțar, cu siguranță neprovenind din Europa, zăceau un forceps ruginit, un bisturiu rupt, vreo cinci-șase instrumente ciudate pe care nu le putea identifica, un cateter, vreo douăzeci de sticluțe de parfum aproape goale, pomezi, creme, rujuri, cutii de pudră și pufuri. Din sertarele pe jumătate deschise ale acestui dulap atârnau dantele, panglici, ciorapi, lenjerie de damă și o fașă abominabilă, care dădea impresia că hainele fine de femeie trecuseră printr-o orgie. La capul patului era un lighean plin până la buză cu lături. Camera avea un înfiorător aer de degradare, ca încăperile din bordeluri, care dau până și celei mai inocente persoane senzația că este complice; dar această cameră exprima în același timp vigoare, era o combinație între o *chambre a coucher* și o sală de antrenamente pentru box. O cameră în care niciodată n-a pus piciorul o femeie are ceva beligerant; fiecare obiect pare să se lupte cu propria-i compresie – și e un miros metalic, ca de fier bătut într-o fierărie.

În patul îngust de fier, cu așternutul greu și murdar din in, stătea întins doctorul, într-o cămașă de noapte de damă din flanel.

Capul lui, cu ochii negri supradimensionați, cu obrajii și bărbia pline, cenușii, erau încadrați de semicercul auriu al unei peruci cu bucle lungi,

care-i atingeau umerii și se împrăștiau pe pernă, arătându-și interiorul umbros al cilindrilor. Era rujat din belșug și avea genele vopsite. Norei îi trecu prin cap: „Doamne, copiii știu ceva ce nu pot să spună, le plac Scufița Roșie și lupul în pat!” Dar gândul acesta, care nu era decât senzația unui gând, nu dură mai mult de o secundă, cât deschise ușa; în următoarea, doctorul își smulsese peruca de pe cap și, adâncindu-se în pat, își trase cearșafurile peste piept. Îndată ce reuși să-și revină în fire, Nora zise:

— Doctore, am venit să te rog să-mi spui tot ce știi despre noapte.

În timp ce vorbea, se întreba de ce era atât de consternată că dăduse buzna peste doctor la ora când acesta izgonise uzanțele și reintrase în propria piele.

— Vezi bine că mă poți întreba orice, zise doctorul, înlăturând astfel stânjeneala amândurora.

Ea își zise: „Nu este rochia veșmântul firesc suprem? Ce popor, ce religie, ce fantomă, ce vis n-a purtat-o – prunci, îngeri, preoți, morții; de ce nu și-ar purta și doctorul rochia, în dilema gravă a alchimiei lui? Se îmbracă pentru a se culca lângă el însuși, care e construit în așa fel încât dragostea, pentru el, nu poate fi decât ceva special; într-o încăpere care, dezvăluind urmele locuirii lui, este la fel de chinuită precum agonia ultimă”.

— Te-ai gândit vreodată la noapte? o întrebă doctorul ușor ironic; era extrem de iritat, pentru că aștepta pe altcineva, deși subiectul lui preferat, despre care vorbea ori de câte ori avea ocazia, era noaptea.

— Da, zise Nora, și se așeză pe singurul scaun. M-am gândit la ea, dar nu ajută la nimic să te gândești la ceva despre care nu știi nimic.

— Dar te-ai gândit vreodată, spuse doctorul, la polaritatea ciudată a unui timp sau a altuia și la somn? Somnul ca un taur alb măcelărit? Ei bine, eu, doctorul Matthew-Forțosul-grăunte-de-sare-Dante-O’Connor, o să-ți spun cum ziua și noaptea sunt legate prin divizarea lor. Însăși formarea amurgului este o fabuloasă reconstrucție a fricii, frica întoarsă cu fundul în sus. Fiecare zi e gândită și calculată; noaptea însă nu e premeditată. Într-o parte e Biblia, dar în cealaltă – cămașa de noapte. Noaptea, „Ferește-te de acea ușă întunecată!”

— Eu credeam, zise Nora, că oamenii adorm, sau dacă nu adorm sunt ei înșiși, dar acum – își aprinse o țigară și mâinile îi tremurau –, acum înțeleg că noaptea schimbă ceva în identitatea unei persoane, chiar și când aceasta doarme.

— Ah! exclamă doctorul, lasă un om să se culce în Marele Pat și „identitatea” lui nu mai e a lui, „încrederea” îl părăsește și „disponibilitatea” e cedată și supusă unei alte legi. Nefericirea lui e sălbatică și anonimă. Doarme într-un Oraș al întunericului, face parte dintr-o frăție secretă. Nu se cunoaște nici pe sine și nu-i cunoaște nici pe fârtații lui, se războiește cu o dimensiune înfricoșătoare și se trezește, în mod miraculos, în pat! Inima îi bate nebunește în piept, un loc întunecat! Deși unii intră în noapte așa cum o lingură despică apa dulce, alții se lansează cu capul înainte împotriva unei noi complicități; coarnele lor scot un plânset uscat, ca de lăcustă căreia-i cad tardiv aripile. Și te-ai gândit la noapte în alte timpuri, în țări străine, la Paris? Când străzile erau pline până la refuz cu lucruri pe care nu le-ai fi făcut nici mort și la cum era pe atunci – cefe de țărănoi, ciocuri de gânsaci agățate de gambele unor domni eleganți, fără pavaj, doar canale pe distanțe de kilometri întregi, cu o duhoare ce-ți muta nasul din loc de la douăzeci de leghe! Vânzători ce strigau prețul vinului cu atâta succes, încât zorii îi găseau pe funcționarii cumsecade plini de pișat și de oțet, și sânge curgând pe străzi lăturalnice, unde câte-o prințesă dezlănțuită în cămașă de catifea urla sub vreo lipitoare; ca să nu mai pomenim de palatele din Nymphenburg, amintind de Viena și de drumurile nocturne ale regilor care se ușurau în vase tapițate ori din lemn fin sculptat. Nu, zise el privind-o aspru, văd că nu te-ai gândit! Ar trebui, fiindcă noaptea există de multă vreme.

— Eu n-am cunoscut-o până acum, zise ea, am crezut că o cunoșteam, dar nici vorbă s-o cunosc.

— Exact, răspunse doctorul, ai crezut că o cunoșteai, și nu aveai nici cea mai vagă idee – e drept, nopțile unei perioade nu seamănă cu ale alteia. Nici nopțile unui oraș cu ale altuia. Să luăm Parisul, de pildă, și Franța. *Ah, Mon Dieu! La nuit effroyable! La nuit, qui est une immense plaine, et le coeur qui est une petite extrémité!*[21] Și, Maică Preacurată, *Notre-Dame de Bonne Garde!* Mijlocește pentru mine acum, cât mai explic unde vreau să ajung! Nopțile franțuzești sunt cele pe care le caută toate popoarele din lume – ai observat? Întreabă-l pe doctorul Puternicul O’Connor; motivul pentru care doctorul știe totul este că a fost peste tot la momentul nepotrivit și acum a devenit anonim.

— Dar, zise Nora, eu nu m-am gândit niciodată la noapte ca la o viață – n-am trăit-o niciodată –, ea de ce s-a gândit?

— Acum îți vorbesc despre nopțile franțuzești, continuă doctorul, și îți explic de ce intrăm cu toții în ele. Noaptea și ziua sunt două călătorii, și francezii – lacomi și strânși la pungă, așa cum sunt deseori – lasă mărturie despre cele două doar în zori; noi o sfâșiem pe una de dragul celeilalte, francezii nu. Și asta pentru că ei cred că ele sunt una și-aceeași, continuă, și se gândesc la asta pre-cum călugării care repetă: „Doamne Isuse Cristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine!” De vreo douăsprezece mii de ori sau mai mult în douăzeci și patru de ore, până când le intră în sfârșit în cap, bine sau rău, fără să rostească o vorbă. Îndoindu-se din șale, ei merg în lumea largă, ca să se poată roti în jurul Marii Enigme – ca o rudă în jurul unui leagăn de copil mic –, și la Marea Enigmă nu te poți gândi decât dacă întorci capul în altă parte, și ajungi să gândești cu ochiul de care te temi, cel care se numește occiput; e cel pe care-l folosim când ne privim iubita într-un loc întunecos, și ei îi ia mult să revină de foarte departe. Ne înecăm cu grosimea propriei limbi când spunem „te iubesc”, așa cum în ochii unui copil pierdut de multă vreme vei găsi contracția acelei distanțe – un copil ce se micșorează în ghearele unei fiare, urcând impetuos în lungul irisului. Nu suntem decât piele în jurul unui vânt, cu mușchii încordați împotriva mortalității. Dormim într-o pulbere a reproșului făcut nouă înșine. Suntem plini până-n gât cu denumirile pe care le dăm nefericirii. Viața, pășunile pe care noaptea alege și mănâncă iarba ce ne alimentează disperarea. Viața, permisiunea de a cunoaște moartea. Am fost creați pentru ca țărâna să-și poată simți gustul inuman; și iubim pentru ca trupul să ne fie atât de drag, încât până și țărâna să geamă. Da, noi, care suntem plini până-n gât de nefericire, trebuie să ne uităm bine în jur, îndoindu-ne de tot ce se vede, se face, se spune, tocmai pentru că avem un cuvânt pentru ea, dar nu și pentru alchimia ei. Ca să te gândești la ghindă, trebuie să te transformi în copac. Iar copacul nopții e cel mai greu de urcat, cel mai dur, cu ramurile cele mai dificile, cel mai febril la atingere, și transpiră o rășină, îți picură în palmă o smoală pe care n-ai luat-o în calcul. Guru, care, cred că știi, sunt învățători hinduși, se așteaptă să contempli o ghindă vreme de zece ani în șir și dacă, în timpul acela, nu înțelegi mai multe despre ea, nu ești foarte deștept, și asta s-ar putea să fie singura certitudine cu care o să rămâi, o melancolie post-factum – căci niciun om nu poate afla un adevăr mai mare decât îi permite rinichiul său. Așa că eu, doctorul Matthew-Forțosul-O’Connor, îți cer să te gândești la noapte toată ziua, și la zi toată noaptea, altfel, într-un moment de neatenție a mintii o să fii zdrobită – o locomotivă va poposi

greoaie pe pieptul tău, oprindu-și roțile pe inima ta – asta dacă n-ai construit un drum pentru ea. Francezii au făcut o volută din obscenitate – o, minunata murdărie! – în timp ce tu faci parte dintr-o rasă curată, dintr-un popor ce se spală cu prea multă râvnă, și asta nu-ți lasă nicio cale. Tu îți speli încăierarea cu fiecare gând, cu fiecare gest, cu fiecare emolient și săpun imaginabil și te aștepți să-ți regăsești drumul. Un francez își creează o oră navigabilă cu un moț de păr, o *bretelle* răsucită, un pat în dezordine. Lacrima vinului rămâne în cupa lui pentru a reține suma suferinței sale, *cantique*-urile lui călăresc pe două crupe, ziua și noaptea.

— Și eu ce să fac? întrebă ea.

— Fă ca francezul, care pune o centimă în cutia milei noaptea, ca să se poată ușura liniștit a doua zi – se poate regăsi pornind de la sedimentul său, vegetal și animal, și se poate trezi astfel în miros de vin în cele două drumuri ale sale, înăuntru și afară, înfășurat într-un aer care nu și-a schimbat poziția în timpul acestei strategii. Americanul, în schimb? El le separă pe cele două de teama infamiei, astfel încât misterul e retezat până-n fiecare fibră; intenția străpunge *charter mortalis,* și se ajunge la crimă. Clopotul din stomac începe să bată speriat, părul se mișcă, trăgându-te în sus, și ești târât de creștet înapoi, departe, cu pântecul conștiinței în sus, tremurând. Oasele ne dor numai câtă vreme e carne pe ele. Întinde-o până ajunge subțire ca pielea de pe tâmpla unei femei în suferință, și tot va ajuta oasele să simtă durerea și să se miște; tot astfel noaptea e o piele trasă peste capul zilei, ca ziua să poată suferi. Nu vom găsi nicio alinare până ce noaptea nu se va topi; până ce furia nopții nu-și va istovi focul.

— Atunci, spuse Nora, înseamnă că n-o s-o înțeleg niciodată, că o să fiu mereu nefericită, ca acum.

— Ascultă! Arată lucrurile la zece dimineața sau la amiază la fel ca pe întuneric? Sunt mâna, fața, piciorul aceeași mână, față sau picior ca atunci când sunt văzute de soare? Acum mâna stă în umbră, frumusețea și diformitățile ei sunt învăluite în fum – obrazul e străbătut de o semilună a îndoielii proiectată de borul pălăriei, astfel că nu mai putem vorbi decât despre jumătate de față. O frunză de întuneric a căzut pe sub bărbie și zace pe arcadele ochilor; ochii înșiși și-au schimbat culoarea. Chiar și capul mamei tale, pe care ai jurat, e un cap mai greu, încununat de un păr bogat. Dar somnul animalelor? Marele somn al elefantului și somnul fin, ușor al păsării?

— Nu pot îndura, nu știu – mi-e frică. Ce-i asta? Ce anume o determină să facă asta? întrebă Nora.

— Of, pentru numele lui Dumnezeu! zise doctorul. Dă-mi sărurile.

Ea se ridică, uitându-se printre lucrurile de pe noptieră. El inhală, puse din nou capul pe pernă, apoi spuse:

— De pildă istoria noaptea, te-ai gândit vreodată la asta? Oare noaptea Sodoma a devenit Gomora? Noaptea a fost, jur! Un oraș abandonat umbrelor, de aceea n-a fost acceptat sau înțeles până astăzi. Stai, ajung la asta imediat! Roma a ars o noapte întreagă. Dacă muți evenimentul la amiază, o să-și piardă ceva din semnificația veche de secole, nu-i așa? De ce? Pentru că în toți acești ani a existat pentru ochiul minții pe fundalul unui cer negru. Arde Roma într-un vis, și o să cuprinzi întreaga dimensiune a calamității. Căci visele au doar pigmentul faptei. Un om care e nevoit să facă ceva în absența culorii nu-și poate găsi fitilul sau, dacă îl găsește, va fi pentru o altfel de ardoare. Roma a fost oul, dar culoarea a fost germenele.

— Da, zise Nora.

— Cei morți au comis o parte din răul nopții; somnul și dragostea – restul. De ce nu e responsabil un om adormit? Ce relație are, și cu cine? Se culcă alături de Nelly și cade în brațele lui Gretchen. Vin cu miile în patul lui, neinvitate. Cum poți însă distinge adevărul, când el nu este niciodată alături de ceva? Fetele pe care cel ce visează nu și-a imaginat că le dorește își desfac picioarele în jurul lui sub șfichiuirile lui Morfeu. Este atât de obișnuit cu somnul, că visul, care-și erodează granițele, găsește până și ceea ce visează un obicei tot mai ușor cu anii, și la acest banchet glasurile se contopesc și se luptă fără a se ridica. Cel ce doarme e proprietarul unui teren necunoscut. El se ocupă de altceva în întuneric – iar noi, partenerii lui, care mergem la operă, care ascultăm bârfele amicilor de cafenea, care străbatem bulevarde sau coasem un banal tighel, nu ne putem permite niciun centimetru din acest teren; pentru că, deși l-am cumpăra cu prețul sângelui, nu există tejghea, și nici casă de marcat. Cel care stă în picioare și îl privește pe cel culcat cunoaște frica orizontală, frica insuportabilă. Căci omul își înfruntă doar perpendicular destinul. El nu este nici plămădit să-l cunoască pe acel altul, niciun produs al conspirației acestuia. Ca să obții un *pâté* din ficatul unei gâște, o bați până nu mai poți; ca să obții un filosof, lovești mușchiul inimii unui om.

— Asta trebuie să învăț? întrebă ea cu amărăciune.

Doctorul o privi.

— Pentru cel care iubește, noaptea în care se topește ființa iubită e cea care-i distruge sufletul; el o trezește deodată, doar ca să privească în față hiena, zâmbetul ei în timp ce pleacă.

Când doarme, nu-și desface ea oare picioarele pentru o garnizoană necunoscută? Sau, într-o clipă, e nevoie doar de-o secundă pentru asta, ne omoară cu un topor? Nu ne mănâncă urechea într-o plăcintă, ne împinge la o parte cu palma, călătorește spre un port pe un vas plin de marinari și doctorași? Iar noi, în somn? Nu suntem cu nimic mai buni – și o trădăm cu însăși virtutea zilelor noastre. Ne abținem multă vreme, dar îndată ce capul nostru atinge perna și ochii părăsesc lumina zilei, se dezlănțuie o puzderie de petreceri. Ne trezim din faptele noastre scăldați în sudoare, căci s-au petrecut într-o casă fără adresă, pe o stradă din niciun oraș, alături de oameni care n-au nume cu care să-i renegi. Tocmai lipsa lor de identitate îi face să se confunde cu noi. Somnul ne cere o imunitate vinovată. Nu există între noi nimeni care, căpătând un anonimat etern, o amprentă niciodată lăsată pe sufletul lui, să nu comită un viol, o crimă sau alte orori. Căci dacă i-ar zbura porumbei din fund sau i-ar țâșni castele din urechi, omul ar fi neliniștit să afle care e soarta lui, o casă, o pasăre sau un om. Poate doar cineva care doarme vreme de trei generații să iasă neatins din această anihilare nepopulată.

Doctorul se întoarse greoi în pat.

— Pentru greutatea somnului în care e cufundat cel ce doarme „iertăm”, așa cum îi „iertăm” pe morți pentru cantitatea de pământ sub care zac. Ceea ce nu vedem, nu jelim, ni se spune; și totuși noaptea și somnul ne tulbură, bănuiala fiindu-ne cel mai puternic vis, iar spaima biciul. Inima celui gelos cunoaște cea mai bună și mai satisfăcătoare dragoste, a patului celuilalt, unde rivalul perfecționează imperfecțiunile iubitei. Imaginația dă fuga să ia parte la acest duel, neconstrânsă de vreo articulare certă a regulilor acestui joc nevăzut. Privim către Orient pentru o înțelepciune pe care n-o vom folosi – și către cel ce doarme pentru secretul pe care nu-l vom afla. Așadar, spun eu, ce-i cu noaptea, teribila noapte? Întunericul e debaraua în care iubita își cuibărește inima, și pasărea de noapte ce croncăne împotriva spiritului ei și al tău, slobozind între voi înstrăinarea odioasă a vintrelor ei. Picurarea lacrimilor tale în pulsul ei implacabil. Oamenii nopții nu-și îngroapă mortul, ci, despuiat de gesturile lui, îl agață de gâtul tău, cel iubit de ei și treaz. Și unde mergi tu, merge și el, tu viu și mortul ei, care nu moare; spre lumina zilei, spre viață, spre durere, până când amândoi veți fi

stârvuri. Stai! Ajung la noaptea nopților – noaptea despre care vrei cel mai mult să știi –, fiindcă până și cea mai mare generalizare are o mică particularitate; te-ai gândit la asta? Se cere un preț mare pe orice valoare, căci o valoare este o detașare! Ne spălăm de sentimentul păcatului, și ce ne asigură baia asta? Păcatul, mai strălucitor ca oricând. În ce se scaldă un latin? În țărână. Noi am făcut o greșeală de formă. Am folosit apa, astfel ni se amintește păcatul mult prea acut. Un european se ridică din pat într-o dezordine ce menține echilibrul. Straturile faptelor sale pot fi urmărite înapoi în timp până la ultima frunză, găsind și ultimul melc ce se târăște. În *L'Echo de Paris* și în așternuturile lui, ieșite de sub aceeași presă, poți citi travaliul îndurat de viață pentru el – emană inteligența esențială necesară pentru „vânzarea" ambelor ediții, cea de noapte și cea de zi. Fiecare rasă cu lupta ei! Unii aruncă fiara de partea cealaltă, cu duhoarea excrementului, a sângelui și a florilor, cele trei uleiuri esențiale ale condiției lor! Omul cu o mână își face istoria și cu cealaltă „o jefuiește". O, Doamne, tirada asta m-a obosit. Francezii sunt dezordonați și înțelepți, americanul încearcă să aproximeze lucrurile cu băutura. E singurul indiciu pentru a se înțelege pe sine. O folosește după ce săpunul l-a spălat prea bine ca să mai poată fi identificat. Anglo-saxonul a comis greșeala de formă; folosind apa, și-a șters pagina. Nefericirea îl mistuie ziua, iar somnul, noaptea. Preocuparea lui pentru treburile zilei i-a făcut somnul insolubil.

Nora se ridică, dar se așeză la loc.

— Și-atunci cum suporți? întrebă ea. Cum mai trăiești, dacă înțelepciunea asta a dumitale nu e numai adevărul, ci și prețul?

— Ho, cotoroanță a nopții ce gemi străpunsă de spin, putregai al grânelor, mucegai al porumbului! zise doctorul. Dacă-mi vei ierta incantația și glasul, care erau amândouă mai bune până să-mi dau rinichiul stâng pentru Franța în război – și m-am îmbătat în jumătate de lume înjurând-o pentru că mi l-a smuls; dacă ar fi s-o fac din nou, deși e o țară măreață, aș fi fata ce pândește în spatele armatelor sau stă printre oamenii de pe deal, totul pentru a mă odihni puțin uitând ceea ce știu, până când m-aș putea întoarce. Ajung imediat la subiect. *Misericordia*, nu sunt eu fata care știe ce vorbește? Mergem la Casele noastre prin firea noastră – și firea noastră, oricum ar fi, e singurul lucru pe care trebuie să-l suportăm – cât despre mine, așa m-a făcut Dumnezeu, casa mea e pisoarul. Sunt eu de vină dacă am mai fost convocat și asta e ultima și cea mai ciudată chemare? Pe vremuri am fost poate o fată din Marsilia care bătea docurile alături de un marinar, și poate că asta e

amintirea care mă bântuie, înțelepții spun că amintirea lucrurilor trecute e tot ce avem pentru viitor; sunt eu de vină dacă acum am apărut altfel decât ar fi trebuit, când eu voiam o voce înaltă de soprană și bucle lungi până la fund, un pântec mare cât ceainicul regelui și un piept ridicat ca bompresul unui vas de pescuit? Și ce capăt în loc? O față precum curul unui copil bătrân – crezi că asta-i o fericire?

Iehova, Sabaot, Elohim, Eloi, Helion, Iodeva, Șadai! Să dea Dumnezeu să murim fiecare în felul lui! Bat pisoarele la fel de firesc cum Mary Scoțiană bătea malurile râului Dee cu vacile ei[22] – și, pe toți dracii, am văzut că și fetele fac la fel! Dar despre asta o să vorbesc mai târziu! Mi-am ratat destinul din limbuție, ca nouăzeci la sută din oameni – căci, orice as face, în inima mea sălășluiește dorința de copii și tricotat. Doamne, n-am cerut niciodată altceva decât să fierb cartofi pentru un bărbat bun și să-i torn un copil la fiecare nouă luni ale calendarului. E vina mea că singurul meu cămin e latrina? Și că nu pot să-mi agăț șalul, mănușile și umbrela decât pe un paravan metalic la înălțimea ochilor mei, trebuind să fiu curajos, orice-ar fi, ca să nu-mi curgă rimelul? Și crezi că acele căsuțe circulare nu au stârnit discuții ample? Te-ai uitat vreodată la una mult după lăsarea nopții, să vezi cum arată și cu ce seamănă cel mai mult, cu un singur cap și o sută de picioare? Cu un centiped. Te uiți în jos, alegându-le pe ale tale, și, pariez zece la unu, vei afla o pasăre cu aripa frântă sau o rață bătrână cu un genunchi de lemn, sau ceva ce jelește de ani buni. Ce zici? Am discutat cu alții nopți întregi, la mese lungi, despre meritele particulare ale unui cartier față de altul în ce privește lucrurile astea, ale unei căsuțe fată de alta. Și crezi că a fost cineva de acord cu mine sau că au fost două păreri la fel? Au fost tot atâtea divergențe ca și când am fi ales un nou regim politic. Jed zicea Nord, Jod zicea Sud, iar eu stăteam între ei și înnebuneam fiindcă sunt doctor și colecționar și vorbitor de latină și un fel de liliac al amurgului și fizionomist care nu poate fi derutat de o trăsătură nepotrivită pe o față potrivită, și am spus că locul cel mai bun e Place de la Bastille. La care am fost făcut bucăți de o sută de glasuri – fiecare susținând un *arrondisment* diferit, până când am început să bat din palme precum buna femeie care trăia într-un pantof[23], strigând să se facă liniște; și ca prin minune am lovit cu pumnul în masă cu un *formidable*, și am răcnit: „Știe cineva ceva despre atmosferă și nivelul mării? Ei bine”, am zis, „nivelul mării, presiunea atmosferică și topografia sunt cele mai importante din lume!” Vocea mi s-a frânt la cuvântul „importante”, ridicându-se apoi divin, și am adăugat:

„Dacă credeți că anumite lucruri nu arată din ce cartier vin, da, chiar și din ce *arrondisment*, atunci nu căutați un vânat anume, ci vă mulțumiți cu orice pradă, și nu vreau să am nimic de-a face cu voi! Nu discut probleme importante cu niște minți diluate!” După care mi-am mai comandat o băutură și m-am așezat, cu bărbia ridicată. „Dar”, a zis un individ, „după față îți dai seama”. „Față pe naiba!” am strigat. „Fața e pentru proști! Dacă pescuiești fețe, pescuiești necazuri, dar întotdeauna există alți pești când e vorba de mare. Fața e ceea ce se prinde ziua cu undița, dar marea e noaptea!”

Nora întoarse capul.

— Ce trebuie să fac?

— Ah, sfântă incertitudine! zise doctorul. Te-ai gândit la toate ușile care s-au închis noaptea și s-au redeschis? La femeile care au căutat cu felinare, ca tine, și au alergat cu pași grăbiți? Precum o mie de șoareci mișună încolo și-ncoace, când repede, când încet, unele oprindu-se în fața ușilor, altele încercând să găsească scara, toate apropiindu-se sau îndepărtându-se de mâncarea de șoarece pierdută, care stă în vreo crăpătură, pe vreo canapea, pe vreo podea, sub vreun dulap; și toate ferestrele, mari și mici, pe care au tras cu ochiul dragostea și teama, strălucind de lacrimi? Pune ferestrele astea cap la cap și o să iasă un gard care va înconjura lumea; pune toți acești o mie de ochi într-unul singur și vei avea noaptea luminată de marea lanternă oarbă a inimii.

Pe chipul Norei începură să curgă lacrimi.

— Și îmi cunosc eu sodomiții? zise doctorul nefericit. De ce se lovește inima când îl iubește pe unul dintre ei, mai ales dacă cea care-l iubește e o femeie. Ei află atunci că acest îndrăgostit a comis greșeala de neiertat de a nu fi în stare să existe – și se trezesc cu o păpușă în brațe. Ultima rundă a lui Dumnezeu în boxul umbrelor, în care inima poate fi asasinată și măturată în locul acela tăcut și neclintit unde poate să stea și să spună: „Cândva am fost, acum pot să mă odihnesc”. Ei bine, asta-i numai o parte a problemei, adăugă el, încercând s-o facă să nu mai plângă, și deși un om normal ți-ar spune că pe întuneric suntem toți la fel, negri sau albi, eu zic că poți să-i deosebești, să-ți dai seama de unde vin, ce cartier frecventează, după mărime și calitate – și la Bastille (trebuie să mă crezi) sunt frumoși ca niște bucăți de mortadella înșirate pe o masă. Un *gourmet* știe, de pildă, din ce apă a fost luat peștele lui, știe în ce zonă și în ce an a fost binecuvântat vinul lui, știe să deosebească o trufa de alta și dacă e rădăcină din Bretania sau

vine din Nord, dar voi stați aici și-mi spuneți că zona nu are nicio importanță – chiar nu știe nimeni nimic în afară de mine? Și trebuie oare, precum scriitorii precauți, să mă păzesc de concluziile cititorilor mei? Nu mi-am închis eu ochii cu oblonul suplimentar al nopții și am întins mâna? La fel e și cu fetele, zise el, cele care fac din zi noapte, cele tinere, dependentele de droguri, desfrânatele, bețivele și cele mai nefericite, îndrăgostitele ce veghează toată noaptea chinuite de teamă și neliniște. Acestea nu mai pot trăi niciodată la lumina zilei. Când le întâlnești, la amiază, transmit, ca o emanație protectoare, ceva întunecat și înăbușit. Lumina nu le mai flatează. Încep să aibă o înfățișare nedefinită. E ca și cum ar fi fost încercate de loviturile continue ale unui adversar nevăzut. Capătă un set de trăsături „reticente": devin bătrâne fără compensație, pasăre văduvă ce stă și oftează la porțile cerului. „Aleluia! M-am înțepenit! *Skoll! Skoll!* Mor!" Sau pășește pe podea, cu mâinile împreunate; sau zace pe podea, cu fața în jos, cu acea tânjire cumplită a trupului care ar fi, în suferință, flasc pe podea; pierdut mai jos decât în mormânt, ștearsă complet, ca nicio pată din ea să nu poată strica lemnul, sau trimisă în neant fără niciun țel – trecând înapoi prin țintă, luând cu ea locul impactului…

— Da! zise Nora.

— Mai caută fetele noaptea, în toalete, și o să le găsești îngenuncheate în acel mare confesional secret, strigând, între o limbă și alta, cumplita excomunicare: „Iadul să te mănânce! Să mori în picioare! Fii blestemată de jos până sus! Fie locul acesta blestemat, crunt și blestemat! Topească-se în grimasa morților, și gura asta josnică fie absorbită în rânjetul deșert al vintrelor! Fie ca ăsta să fie chinul tău, asta să-ți fie damnarea! Dumnezeu m-a blestemat pe mine înaintea ta, și după mine fi-vei și tu blestemată, una îngenuncheată, cealaltă la o parte, în picioare, până vom dispărea! Căci ce știi tu despre mine, carne de om? Sunt un înger în patru labe, cu picioare de copil în spate, căutându-mi neamul ce n-a fost nicicând zămislit, prăbușindu-mă cu fața în jos, adăpându-mă din apele nopții la izvorul celor damnați, și intru în ape până la piept, în cumplitele ape! Ce știi tu despre mine? Stai departe de mine, fată blestemată! Blestemată și trădătoare!" Poftim, un blestem pentru rine, zise el, și să știi că l-am auzit.

— O, zise Nora, nu, nu face asta!

— Dar, continuă el, dacă crezi că asta-i tot ce se poate spune despre noapte, ești nebună! Plivește, adu sapa! Sunt oare Ioan Chrysostom Gură de Aur, grecul care a spus povestea cu celălalt obraz? Nu, sunt un pârț dintr-o

rafală de vânt, o violetă umilă sub copita unei vaci. Dar, spuse el cu tristețe, până și diavolul din noi are un sfârșit, greșelile te pot face nemuritor – o femeie a intrat în istorie pentru că a stat la *Parsifal* până în momentul în care lebăda și-a aflat moartea, și atunci a strigat: „Doamne ferește, l-au împușcat pe Duhul Sfânt!” – dar nu toată lumea e atât de bună; păstrează pentru bătrânețe, Nora, copila mea, destulă slăbiciune ca să uiți pasiunile tinereții, pe care ai petrecut atâția ani ca să le întărești. Gândește-te și la asta. Cât despre mine, eu mă culcușesc în pat noaptea, mulțumit că sunt propriul meu șarlatan. Da, eu, Crinul din Killarney[24], îmi compun un cântec nou, cu lacrimi și cu gelozie, pentru că am citit că John era favoritul lui, și ar fi trebuit să fiu eu, preotul Matthew! Cântecul se intitulează *Mamă, lasă roata, nu pot să torc în seara asta.* Celălalt titlu al lui e *După mine, toți sunt mai mult sau mai puțin fii de cățele,* se cântă cu două ocarine și o concertină și, dacă nu se găsesc și nu se găsesc, cu o harpă evreiască, Dumnezeu să m-ajute! Nu sunt decât un copilaș cu ochi mari și uimiți!

— Matthew, spuse Nora, ce se va alege de ea? Asta vreau să știu.

— Pentru prietenii noștri, răspunse el, murim în fiecare zi, dar pentru noi murim doar la sfârșit. Nu cunoaștem moartea, nu știm cât de des a încercat ea spiritul nostru cel mai vital. Când suntem în salon, ea ne vizitează cămara. Montaigne spune: „Pentru a ucide un om e nevoie de strălucire puternică și lumină clară”, dar spune asta despre conștiința față de un alt om. Și moartea noastră? Fie-ne permis să facem reproșuri nopții, în care murim de repetate ori singuri. Donne spune: „Suntem cu toții concepuți într-o temniță strâmtă, în pântecele mamelor noastre suntem cu toții prizonieri. Când ne naștem, ne naștem doar pentru libertatea casei – toată viața noastră nu este decât o ieșire spre locul de execuție, spre moarte. A fost văzut oare vreun om dormind în căruță, între Newgate și Tyburn? Doarme cineva între închisoare și locul de execuție?” Dar mai spune: „Oamenii dorm tot timpul”. Cu atât mai mult, așadar, îi apasă un somn greu când pășesc în întuneric.

— Da, zise ea, dar…

— Stai, așteaptă o clipă! Mă lungesc atâta pentru că vreau să ajung la o anumită noapte, spuse el, o noapte din negura rămuroasă a toamnei – chiar acea noapte despre care vrei să afli –, căci sunt un pescar de oameni și firul undiței mele face un *saltarello* peste fiecare corp de apă ca să prindă ce poate. Am o poveste, dar vei avea de suferit când o vei afla. Durerea ne zădărăște coastele și nimeni n-ar trebui să pună mâna pe nimic; nu există un

mod direct. Foetusul simetriei se hrănește din scopuri contrare, asta e minunata lui nefericire – iar acum ajung la Jenny – o, Doamne, de ce au femeile sânge de potârniche și caută necazul cu lumânarea? Locurile în care năpârlește Jenny sunt singura ei distincție, e o creștină cu mers de vagaboandă. Surâde, și e surâsul larg al celui autoabuzat, radiind spre față dintr-o tulburare centrală localizată, personificarea „hoțului". Tânjește după proprietatea altuia, dar în clipa în care o posedă proprietatea își pierde din valoare, căci valoarea ei stă în aprecierea proprietarului. Așadar, ea e cea care ți-a răpit-o pe Robin.

— Cum e? întrebă Nora.

— Păi, zise doctorul, întotdeauna am crezut că eu sunt cea mai caraghioasă făptură de pe fața pământului; apoi am dat cu ochii de Jenny – un mic clovn într-o decădere vertiginoasă, chipul de pe bastonul unui bufon, mirosind a vizuină de șoarece. E o „jefuitoare", mereu nervoasă. Aș spune că până și în somn picioarele i se zvârcolesc și orificiile i se măresc și i se contractă precum irisul unui ochi bănuitor. Vorbește despre oameni privându-i de „încrederea" ei, ca și cum încrederea ar fi un obiect transportabil – toată viața s-a aflat sub imperiul senzației de „îndepărtare". Dacă ar fi soldat, ar defini înfrângerea prin propoziția: „Inamicul a luat războiul de aici". Având convingerea că e cumva diminuată, se apucă să acapareze un destin – și pentru ea, singurul destin e dragostea, dragostea oricui și deci a ei. Astfel că doar dragostea altcuiva e dragostea ei. Cocoșul a cântat și ea a fost ouată – prezentul ei e întotdeauna trecutul altcuiva, ieșit în afară și atârnând. Cu toate acestea, păstrează ceea ce fură, prin fascinația neasemuită a maturării și putrezirii. Are forța unui accident incomplet – întotdeauna aștepți să se petreacă restul, impuritatea ultimă ce va desăvârși întregul; s-a născut pe punctul de a muri, dar, din păcate, nu va evolua în tinerețe – ceea ce este o gravă greșeală a naturii. Cât de mult mai curat ar fi fost să ne naștem bătrâni și să evoluăm spre copilărie, ajungând în cele din urmă nu în pragul mormântului, ci al pântecului; să creștem devenind prunci în căutarea unui pântec în care să ne târâm, nu să fim nevoiți să pășim fără tragere de inimă spre țărâna galbenă a morții, ci să aflăm o cale umedă, deja bătută. Și ce priveliște amuzantă ar fi să ne vedem ducându-ne fiecare-n văgăuna lui la sfârșitul zilei, femeile tresărind de spaimă, necutezând să pună piciorul în stradă de teamă. Dar ajung treptat la povestea unei nopți anume, care face toate celelalte nopți să pară ceva destul de decent – adică noaptea când, îmbrăcată cu mănuși din dantelă, cu

o fustă de sub care îi iese marginea unui pantalonaș (ce cu siguranță s-a demodat cu trei mame înaintea ei), Jenny Petherbridge – căci acesta e numele ei în caz că vrei să-l știi, spuse el rânjind, înfășurată într-un șal de inspirație spaniolă și fantezie madrilenă (de fapt, costumul a venit mai târziu, dar ce-mi pasă?), a ieșit, la începutul stagiunii, la operă – cred, și nu greșesc, că nu era decât *Rigoletto* – plimbându-se prin galerie și căutând cu lumânarea necazul –, despre care jura, chiar și după aceea, că de fapt nu voise niciodată să știe nimic – și acolo a dat cu ochii de Robin, care se apleca într-o lojă, și de mine care mă plimbam de colo-colo, vorbind singur într-o franceză demnă de Comédie Française, încercând să mă țin departe de ceva ce știam că va crea probleme unei generații întregi și dorindu-mi să fi ascultat un ciclu de Schumann – când a intrat stârnind rumoare scroafa aia de conte danez. Mă doare inima pentru toate bietele creaturi care se spetesc s-o facă pe elegantele și n-au nici măcar o oală de noapte în care să se ușureze sau o fereastră de la care s-o arunce. Și am început să mă gândesc, nu știu de ce, la grădinile împrejmuite ale lumii unde toți oamenii își pot avânta gândurile fiindcă sunt înguste și frumoase, sau la câmpurile largi unde inima se poate întinde, subțiindu-și vulgaritatea (de aceea mănânc salată), și mi-am zis că toți ar trebui să avem un loc în care să aruncăm cu flori, ca mine, care, cândva, în tinerețe, am făcut o *corbeille*[25] cu orhidee-fluture – și crezi că le-am păstrat? Nu-ți pierde răbdarea – voi reveni la subiect. Nu, am stat puțin lângă ele bându-mi ceaiul și gândindu-mă: „Sunteți drăguțe și arătați bine pe dulapul meu, dar vă așteaptă un loc mai bun.. După care le-am luat și le-am dus la biserica catolică și am spus; „Dumnezeu este așa cum îl facem, și viața nu pare să devină mai bună", apoi m-am furișat afară. Așa că am mai dat o a treia tură prin galerie, și am știut că, din perspectivă hinduistă sau nu, eram în partea greșită a lumii – și am zis că lumea e ca târfa aia amărâtă de Jenny, care nu știe niciodată la ce capăt să-și pună mitenele și a ciugulit din viață ca o cioară descumpănită, până când noaptea aceasta i-a întins o mână și a așezat-o la banchet (unde a rămas buimacă de atunci încoace), și ca Robin cea adormită și frământată, care privește uimită. Era mai mult decât putea îndura un băiat ca mine (care sunt ultima femeie rămasă pe lume, chiar dacă una cu barbă), și m-a cuprins tristețea uitându-mă la ele și gândindu-mă la tine, și știind că în cele din urmă veți fi prizoniere toate trei laolaltă, ca bietele animale ce-și încurcă coarnele între ele și sunt găsite moarte așa, cu capetele umflate de o cunoaștere reciprocă pe care n-au dorit-o niciodată, nevoite să se

contemple, cap în cap și ochi în ochi, până la moarte; ei bine, așa veți fi tu, Jenny și Robin. Tu, care ar fi trebuit să ai o mie de copii, și Robin, care ar fi trebuit să-i întrupeze pe toți; și Jenny-pasărea, ciugulind grăunțele din excrementele dragostei – și m-am înfuriat, așa sunt eu. Ce spectacol o să fie autopsia mea, cu toate câte-mi clocotesc în mate! Un rinichi și o urmă de potcoavă de la cursele romane; un ficat și o șoaptă de mult pierită, o vezică și un pâlc de megere milaneze și inima mea, care va plânge încă atunci când îmi vor găsi ochii reci, ca să nu mai pomenim de un gând la Cellini în leagănul meu de oase, gândul la cât trebuie să fi suferit el când a știut că nu-l va putea rosti pe-al său la nesfârșit (numele frumuseții are o tușă prea groasă). Și căptușeala abdomenului meu, tapetată cu șuvițe tăiate din dragoste în diferite locuri pe unde am fost, un cuib în care să-mi așez ouăle pierdute, și oamenii din jurul meu, cât de buni se poate, având în vedere că au mers pe drumul mohorât dintre „Nu știm” și „Nu putem ghici de ce”. Ei bine, mă gândeam la tine, o femeie în toată splendoarea, și știi ce înseamnă asta? Nu cine știe ce dimineața – prizonieră în căpătrul suferinței. Apoi mi-am întors privirea spre Jenny, care se uita în jur în căutarea necazului, căci ea era atunci la acel apogeu al vieții despre care știa că este ultimul ei moment. Și ai nevoie de un doctor ca să-ți spună că ăsta e un moment prost și ciudat pentru o femeie? Dacă femeile l-ar putea avea toate deodată, le-ai putea nimici în bloc, ca pe o ceată de scorpioni; dar ele vin etern, una după alta, și intră singure în asta cu capul înainte. Pentru bărbații de felul meu nu e atât de rău, eu n-am cerut niciodată nimic mai mult decât să văd cele două capete ale bărbăției mele indiferent cât m-aș diminua. Pentru cineva ca Jenny însă, biată știoarfă mototolită, Dumnezeu știe de ce, am sângerat, fiindcă mi-am dat seama într-o clipă ce fel de femeie este, una care și-a petrecut toată viața scotocind printre fotografii de odinioară, în căutarea celei care avea să fie găsită înclinată într-o parte, părând că-i alunecă îngeri de-a lungul coapsei – o mare iubire fără chip, dar dăruită cu șolduri, sprijinită de o draperie de catifea albastră, având în stânga un piedestal înfășurat în iederă, cu un cuțit în cizmă și pântecul ieșit în afară de-ai fi zis că-și ține inima în el. Sau căutând prin cărți vechi pasiunea care însemna doar renunțare și boală de plămâni, cu flori la piept – asta era Jenny –, așa că-ți poți închipui cum tremura când s-a trezit apropiindu-se de cincizeci de ani fără să fi făcut nimic demn de a-i fi scris pe piatra de mormânt, fără nimic în trecutul ei care să facă să-i fie numele asociat cu vreo floare. Așa că am văzut-o înaintând cu pași mici, șovăitori, privind-o pe Robin,

spunându-mi (o cunoscusem, dacă poți spune că ai cunoscut pe cineva când îi palpezi rinichiul): „N-ați vrea să mă prezentați?” și mi s-au strâns genunchii, și inima mi-a fost mai grea ca oricând, fiindcă tu ești prietena mea și un om bun, Dumnezeu știe, care n-ar pune niciodată capăt la nimic; poți să fii dărâmată, dar vei continua să te târăști la nesfârșit, chiar dacă n-are rost, așa că i-am răspuns: „Sigur, fir-ar să fie!” și le-am făcut cunoștință. Ca și cum Robin n-ar fi făcut deja cunoștință cu destule persoane fără să mai înrăutățesc și eu lucrurile.

— Da, zise ea, cunoaște pe toată lumea.

— Ei bine, continuă el, sala începuse să se golească, oamenii de rând se revărsau pe scări vorbind despre divă (e ceva în neregulă cu orice artă care face o femeie să fie toată numai bust!) și despre cum luase acuta, și toată lumea trăgea cu ochiul să vadă cum erau îmbrăcați vecinii, și unele femei își coborau destul de tare mantia, ca să vadă fiara din bărbat sufocându-l – și nu ghiceau niciodată că de fapt eu, cu ambii umeri acoperiți, eram cel care făcea ca venele de pe tâmplele însoțitorilor lor să se umfle – și asta mergând drept, solemn – cu stomacul înnegrit de întunericul care-l rodea fiindcă mă gândeam la tine, și Robin zâmbea strâmb ca o mâță ce are de dat socoteală pentru niște pene de canar, iar Jenny se împleticea pe lângă ea atât de repede, încât o lua înainte și era nevoită să dea fuga înapoi cu mici strigăte de ambiție, spunând melancolic: „Trebuie să veniți la mine pentru o cină târzie”. Dumnezeu să mă ierte, m-am dus! Căci cine n-ar trăda o prietenă sau, în fond, chiar pe el însuși, pentru un whisky cu sifon, caviar și un foc bun – și asta mă aduce la drumul cu trăsura pe care l-am făcut mai târziu. Cum spunea demult Don Antonio: „Avut-ai o noapte cum se cuvine?” Și cum i se răspunde (de către Claudio): „Da. Pe legea mea! Și o dimineață, căci pe la opt a doua zi, zdrang! Toți erau criță, s-au sărutat, au dat foc la scrinuri, au băut în sănătatea mea, și-au spart paharele și astfel și-au luat rămas-bun”. Așa a spus-o Cibber[26], și-o spun și eu, în cuvintele lui Taylor: „N-a găsit de cuviință Periandru să se culce cu soția sa, Melissa, după ce deja ea se urcase la ceruri?” Nu e și asta o lucrare a nopții, de alt ordin, dar tot lucrarea nopții? Iar în altă parte, după cum spune Montaigne: „Nu pare să fie doar un umor lunatic al ei faptul că luna l-a legănat pe Endymion luni de-a rândul, ca să se bucure de el, căci nu era viu decât în somn”. Ei bine, după ce am luat în drum o fetiță, nepoata unui cunoscut al lui Jenny, ne-am dus cu toții să ne plimbăm cu trăsura pe Champs-Élysées. Am mers drept până la Pont Neuf, apoi am cotit în rue du Cherche-Midi,

Dumnezeu aibă milă de noi! Unde tu, firavă glastră a iubirii, stăteai de veghe și te întrebai unde-o fi, și în tot timpul acesta Jenny făcea o faptă la fel de rea și de nepotrivită precum aceea a Ecaterinei a Rusiei, nu poți să negi, când a luat tronul bătrânului Poniatowski drept un closet[27]. Și deodată m-am bucurat că sunt simplu și că nu-mi doresc nimic pe lume care să nu se poată cumpăra cu cinci franci. Și n-o invidiam pe Jenny pentru nimic din ce avea în casa ei, deși recunosc că îmi aruncasem ochii pe câteva cărți pe care le-aș fi șterpelit dacă n-ar fi fost legate în piele – căci, așa cum mă cunosc, aș putea fura mintea lui Petronius, dar niciodată pielea unui vițel – în rest, locul era plin de lucruri pe care n-ar trebui să-ți cheltuiești moștenirea –, ei bine, eu mi-am garnisit chichineața cu o baftă fenomenală la târg, împușcând un șir de oale de noapte și învârtind de o duzină de ori roata norocului, în timp ce nimeni din jurul meu nu câștiga mai mult decât niște căței de pluș sau niște păpuși care arătau de parcă nu dormiseră toată noaptea. Și cu ce am plecat acasă pentru mai puțin de cinci franci? Cu o tigaie bună în care încap șase ouă și cu o grămadă de mărunțișuri de care ai nevoie în bucătărie – așa că mă uitam cu dispreț la lucrurile lui Jenny. O fi fost totul „cât se poate de neobișnuit”, dar cine are nevoie de o unghie mai groasă decât trebuie la degetul mare? Și gândul ăsta mi-a venit din contemplarea nebuneștii fâșii de necuvenit ce străbate creația, ca în cazul prietenei mele care s-a măritat cu un soi de păsăroi adriatic ale cărui unghii erau atât de groase, încât trebuia să le îngrijească cu o pilă pentru cai – mintea mi-e atât de bogată, că mereu rătăcește! Îmi vine în minte momentul în care un grăjdar a intrat în viața mea purtând un guler de preot pe care avea tot atâta drept să-l poarte cât am eu să port pofil. Ei bine, atunci au venit trăsurile cu mârțoagele lor drăguțe, și Robin a coborât prima scările, cu Jenny după ea spunând „Așteaptă! Așteaptă!”, de parcă s-ar fi adresat unui expres în drum spre Boston, și târându-și șalul în fuga ei, și ne-am urcat cu toții – adunase câțiva oaspeți care o așteptau în casă.

Doctorul era stânjenit de tăcerea încordată a Norei; continuă.

— Mă sprijineam în baston în timp ce mergeam pe sub copaci, ținându-mă de el cu amândouă mâinile, și trăsura neagră în care mă aflam era urmată de o altă trăsură neagră, și aceea de o alta, și roțile se învârteau, și am început să mă gândesc: copacii sunt mai buni, și iarba e mai bună, și animalele sunt cum se cuvine și păsările din aer sunt frumoase. Și tot ce facem noi e decent atunci când mintea începe să uite – modelul vieții; și bine atunci când noi suntem uitați – modelul morții. Am început să-mi

jelesc spiritul, și spiritele tuturor oamenilor care aruncă o umbră până departe de locul unde se află; și fiarele ce ies singure din întuneric, am început să bocesc pentru toate animăluțele din pântecele mamelor lor, care vor trebui să iasă și să înceapă să umble cuviincioase într-o singură blană, care va trebui să le țină toată viața. Și mi-am zis: pentru acestea m-aș arunca în genunchi, dar pentru ea nu – nici măcar nu m-aș pișa pe ea dacă ar lua foc! Jenny e atât de lacomă, mi-am zis, încât nu și-ar da nici rahatul ciorilor. Și-apoi m-am gândit: ah, săraca târfă, dacă ar muri cu fața îngropată într-o pereche de mănuși lungi și negre, oare aș ierta-o? Și am știut că aș ierta-o, pe ea sau pe oricine ar fi înfățișat acest tablou. Și apoi am început să mă uit la oamenii din trăsură, ridicând ochii foarte grijuliu, ca ei să nu observe nimic neobișnuit, și am văzut-o pe tânăra englezoaică șezând mulțumită și speriată.

Și apoi pe copilă – era îngrozită și fugea de ceva adult; am văzut că stătea nemișcată și în același timp fugea, era în ochii ei, în bărbia trasă în jos și în ochii larg deschiși. Și atunci am văzut-o pe Jenny tremurând și am spus: „Doamne, nu ești deloc o priveliște plăcută!” Și apoi Robin s-a aplecat, și sângele-i curgea roșu din zgârieturile făcute de Jenny, și am strigat și m-am gândit: „Nora o s-o părăsească într-o zi pe fata asta; dar dacă astea două ar fi îngropate la capete opuse ale pământului, același câine le-ar găsi pe amândouă”.

CAPITOLUL ȘASE

Unde cade copacul

Baronul Felix, care renunțase la postul lui de la bancă, dar nu și la relațiile cu aceasta, fusese văzut în multe țări stând la poarta palatului din țara respectivă, cu mâinile înmănușate în fața lui, într-un prim gest neterminat de supunere, contemplând relicve și fragmente cu o tensiune a piciorului ce-l făcea să pășească înainte sau înapoi ceva mai repede decât alți vizitatori.

Așa cum pe vremuri trimitea ziarelor articole despre un nobil sau altul (și nu vedea niciodată ceva tipărit), cum trimitea scrisori unor case aflate în declin și nu primea niciodată răspuns, acum aduna o serie de speculații religioase pe care intenționa să i le trimită papei. Motivul era că, pe măsură ce trecea timpul, devenea tot mai evident că fiul lui, dacă era născut pentru ceva, era născut pentru o cuvioasă degradare. Avea deficiențe mentale și era excesiv de emoțional, dependent de moarte; la zece ani abia dacă era înalt cât un copil de șase, purta ochelari, se împiedica atunci când încerca să alerge, cu mâinile reci și chipul neliniștit, îl urma pe tatăl lui tremurând de un extaz precoce. Ținându-și părintele de mână, urca treptele palatelor și ale bisericilor cu răsucirea întreruptă a piciorului cerută de niște măsurători care nu luaseră în calcul pasul unui copil; se holba la picturi și reproduceri din ceară ale sfinților, îi privea pe preoți cu respirația accelerată a celor la care concentrarea trebuie să țină loc de participare, așa cum în cicatricea unui animal rănit vezi zvâcnetul însănătoșirii.

Când Guido spusese pentru prima dată că vrea să intre în biserică, Felix se speriase groaznic. Știa că Guido nu e ca alți copii, că întotdeauna va fi prea absent ca să se poată discuta rațional cu el; acceptând dorința fiului său, baronul înțelese că trebuie să accepte demolarea propriei vieți, în mod evident, copilul nu avea să se poată adapta niciodată la ea. Baronul îi cumpără băiatului o Fecioară din metal, atârnată de o panglică roșie, și i-o puse la gât, și, făcând asta, gâtul subțire, înclinat ca să primească panglica, îi aminti de al lui Robin, când stătea cu spatele la el în magazinul de antichități de pe malul Senei.

Așa că Felix deveni interesat de problema bisericii. Cerceta chipurile tuturor preoților pe care-i vedea pe stradă; citea litanii, examina odăjdii și citea *Crezul-,* se interesa de starea mănăstirilor. După ce se gândi îndelung îi scrise papei o lungă disertație despre starea giulgiului. Atingea călugări franciscani și preoți francezi, explicând că orice credință care putea, în unitatea ei cea mai profundă, să compună tipuri atât de diferite – unul roman, bărbierit și așteptând, dacă judecai după chipul său absent și lipsit de expresie, nimic mai glorios decât o viguroasă înviere, celălalt, preotul francez, părând să fie un amalgam de soț și soție în conjuncție cu păcatul originar, purtând cu ei binele și răul într-o constantă urcare și coborâre cantitativă, spectacolul nefericit al unui ego ajuns la o disoluție publică specială – trebuie să fie profund elastică.

Punea problema dacă acesta n-ar putea fi tocmai rezultatul situațiilor confesionale diferite ale celor două țări. Nu trebuia oare luat ca de la sine înțeles, întreba el, că urechea italiană era mai puțin derutată pentru că, poate, invoca ecoul trecutului, iar Franța, pe cel al viitorului? Era de conceput că „confesiunile" a două națiuni puteau, într-un caz, să producă acea comă vie și plină de așteptare, iar în celălalt acea lumească, incredibilă, indecentă lăcomie? Spunea că el unul ajunsese la concluzia că francezii, cei mai laici, erau un popor foarte influențabil. Pornind de la această premisă, era foarte natural ca ascultând o mie și unul de păcate, preotului, ajuns la o vârstă nu mai coaptă de patruzeci de ani, să-i fie greu să le absolve, penitentul deschizându-se către un anume tip de iertare; nu atât absoluțiune, cât exigență, căci preotul însuși e un vas deja plin până la refuz, și oferea iertarea pentru că nu mai putea să țină – binecuvânta cu crucea, grăbit și tensionat, fiind, ca o vezică plină, stânjenit și apăsat de nevoia unei retrageri imediate în intimitate. Franciscanul, pe de altă parte, mai putea aștepta o clipă. Nu exista în irisul său o tangentă, ca la cel care, binecuvântând, caută alinare.

Felix nu primi niciun răspuns. Nici nu se așteptase. Scrisese pentru a-și lămuri niște îndoieli din minte. Știa că, după toate probabilitățile, copilul nu avea să fie „ales" niciodată. Dacă ar fi fost, baronul spera că ar fi fost în Austria, între ai lui, și în acest scop hotărî în cele din urmă să-și stabilească reședința la Viena.

Înainte de a pleca însă, îl căută pe doctor. Nu era acasă. Baronul porni fără țintă spre piață. Îi văzu mica siluetă înveșmântată în negru îndreptându-se spre el. Doctorul fusese la o înmormântare și era în drum spre Café de la

Mairie du VIe ca să-și ridice moralul. Baronul fu șocat să remarce, în cele câteva secunde până să-l vadă doctorul, că acesta părea bătrân, mai bătrân decât cei cincizeci și ceva de ani pe care-i avea. Se mișca încet, de parcă s-ar fi deplasat prin apă; genunchii, pe care-i observai rareori, pentru că de obicei stătea pe scaun, erau îndoiți. Bărbia întunecată și bărbierită îi era coborâtă ca într-o melancolie fără început și fără sfârșit. Baronul îl strigă, și deodată doctorul se scutură de șinele necontrolat, așa cum cineva ascunde în grabă o viață secretă. Zâmbi, se îndreptă de spate, ridică mâna în semn de salut, deși, cum se întâmplă cu oamenii când sunt luați pe nepregătite, cu o nuanță defensivă.

— Unde ai fost? întrebă oprindu-se în mijlocul piațetei. Nu te-am mai văzut de luni de zile și, adăugă el, e păcat.

Baronul îi întoarse zâmbetul.

— Am avut frământări spirituale, zise el mergând alături de doctor. Ești invitat undeva la cină?

— Nu, spuse doctorul, tocmai am înmormântat un tip grozav. Nu cred că l-ai cunoscut, un kabil, un soi mai bun de arab. Au sânge roman și pot păli în situații critice, ceea ce nu se poate spune despre majoritatea, știi, adăugă el, mergând un pic câș, ca unul care nu știe în ce direcție se îndreaptă însoțitorul său. Fă ceva pentru un kabil, într-un fel sau altul, și o să fii răsplătit cu o cămilă sau un sac de curmale. Oftă și-și trecu mâna peste bărbie. A fost singurul om din câți am cunoscut care mi-a oferit cinci franci, înainte să apuc să cer de la ai mei. I-am pus într-o ramă de flori portocalii și i-am atârnat deasupra unui raft.

Baronul nu era atent, dar zâmbi politicos. Propuse să ia cina în Bois. Doctorul era cât se poate de dornic și, la această neașteptată veste bună, făcu acea serie de gesturi incomplete ale omului plăcut surprins; ridică mâinile pe jumătate – fără mănuși –, dădu să-și atingă buzunarul de la piept – o batistă; își privi ghetele și fu recunoscător pentru înmormântare: era lustruit, ferchezuit; își atinse cravata, întinzându-și mușchii gâtului.

În birjă, în drum spre Bois, doctorul își enumeră în minte ce avea să comande – rață cu portocale, nu –, după ce mâncase din bani puțini atâția ani, se obișnuise cu lucruri simple, cu usturoi. Îl trecu un fior. Trebuia să se gândească la altceva. Tot ce-i veni în minte fură o cafea și un Grand Marnier, paharul mare încălzit între palme, ca țăranii lui, care se încălzeau la foc de cărbuni.

— Da? zise el și își dădu seama că baronul spunea ceva.

Doctorul ridică bărbia în aerul nopții și ascultă acum cu o intensitate care spera că avea să reconstruiască fraza.

— Ciudat, n-o mai văzusem niciodată pe baroneasă într-o astfel de lumină, spunea baronul, punând picior peste picior. Dacă aș încerca să formulez asta în cuvinte, cum am văzut-o, vreau să zic, ar fi de neînțeles, pentru simplul motiv că-mi dau seama că n-am avut de fapt niciodată o idee clară despre ea. Aveam o imagine a ei, dar nu e același lucru. O imagine e o oprire pe care o face mintea între incertitudini. Adunasem, firește, mai multe de la dumneata, iar mai târziu, după ce a plecat, de la alții, dar asta n-a făcut decât să-mi sporească deruta. Cu cât aflăm mai multe despre cineva, cu atât știm mai puține. De pildă, nu mă ajută să știu nimic despre Chartres, în afară de faptul că are o catedrală, decât dacă am locuit în Chartres și am o perspectivă asupra înălțimii catedralei și viața populației. Altfel n-ar face decât să mă deconcerteze să aflu că Jean din orașul acela și-a băgat nevasta într-o fântână; în clipa în care vizualizez asta, fapta va fi la fel de înaltă ca și clădirea; așa cum copiii, care nu știu prea multe despre viață, vor desena un om și un hambar la aceeași scară.

— Devotamentul dumitale față de trecut, remarcă doctorul uitându-se cu teamă la aparatul de măsurat al birjei, e probabil la fel ca desenul copilului.

Baronul aprobă din cap. Era îngrijorat.

— Familia mea s-a păstrat pentru că o am din amintirea unei singure femei, mătușa mea; prin urmare e singulară, clară și inalterabilă. În această privință sunt norocos, asta îmi dă sentimentul nemuririi. Ideea noastră de bază despre eternitate e o condiție care nu poate *varia.* Este motivația căsătoriei. Nimeni nu vrea de fapt să fie liber. Își face un obicei cât poate de repede – e o formă de nemurire.

— Mai mult decât atât, spuse doctorul, îl copleșim cu reproșuri pe cel care îl încalcă, spunând că astfel a stricat imaginea… siguranței noastre.

Baronul fu de acord.

— Această calitate a condiției unice, atât de caracteristică baronesei, a fost ceea ce m-a atras la ea; condiția de fi ceva ce, la vremea aceea, ea nici măcar nu optase să fie, o posesie fluidă ce-mi dădea senzația că nu numai că o să pot atinge nemurirea, dar o să am și libertatea de a alege un anumit fel de nemurire.

— Ținea mereu sacul cu trucuri al lui Dumnezeu cu capul în jos, murmură doctorul.

— Da, dacă e să spun tot adevărul, continuă baronul, chiar abundența a ceea ce atunci luam drept siguranță și care era, în realitate, pierderea cea mai lipsită de formă, îmi crea în același timp plăcere și o senzație de teribilă neliniște, care s-a dovedit cât se poate de legitimă.

Doctorul își aprinse o țigară.

— Am luat-o drept reticență, zise mai departe baronul, și aceasta a fost marea mea greșeală. Era chiar ca oamenii aceia care, intrând pe neașteptate într-o încăpere, îi fac pe toți să tacă fiindcă ei caută pe cineva care nu e acolo.

Ciocăni în fereastra birjarului, coborî și plăti. În timp ce străbăteau aleea de pietriș, continuă:

— Ce voiam în mod deosebit să te întreb e de ce s-a măritat cu mine. M-a aruncat în întuneric pentru tot restul vieții.

— Să luăm cazul iepei care știa prea multe, zise doctorul, și care se uita dimineața printre crengi de chiparos sau de cucută. Jelea după ceva ce-i fusese luat într-un bombardament în război – după cum stătea, acel ceva se aflase între copitele ei – nu clintea nicio creangă, deși pielea-i era un râu de suferință; era condamnată până la genunchi, unde iarba se unduia ușor. Genele-i erau gri-negre, ca genele unui negru, iar în mijlocul moale al crupei palpita un puls fin, ca de vioară.

Studiind meniul, baronul zise:

— A fost să mă vadă femeia aia, Petherbridge.

— Sfinte Dumnezeule, exclamă doctorul punând jos meniul. Atât de departe s-a ajuns? N-aș fi crezut.

— În prima clipă, continuă baronul, habar n-am avut cine era. Nu precupețise niciun efort pentru a-și face toaleta să pară învechită și suferindă printr-un aranjament de văluri și materiale înflorate în tonuri stinse, croite simplu și foarte strâmt pe un bust foarte mic, iar din talie adunându-i-se în falduri accentuate spre a ascunde, fără îndoială, părțile mai lățite ale unei femei trecute de patruzeci de ani. Părea grăbită. Mi-a vorbit despre dumneata.

Doctorul lăsă meniul pe genunchi. Își ridică ochii negri, cu sprâncene stufoase.

— Ce-a spus?

Baronul răspunse, evident inconștient de punctul sensibil în care loveau cuvintele sale:

— Numai prostii, cum că dumneata ești văzut aproape în fiecare zi într-o anumită mănăstire, unde te închini și te rogi și capeți mese gratuite și te ocupi de cazuri care sunt, mă rog, ilegale.

Ridică privirea. Spre surprinderea lui, văzu că doctorul se „deteriorase” la loc în starea în care-l văzuse pe stradă, când se credea neobservat.

Cu glas tare, acesta îi spuse chelnerului, care era la câțiva centimetri de gura sa:

— Da, și cu portocale, *portocale*!

Baronul continuă grăbit:

— M-a făcut să mă simt prost, pentru că era și Guido în cameră. Mi-a spus că venise să cumpere un tablou – într-adevăr, mi-a oferit un preț foarte bun, pe care am fost tentat să-l accept (fac niște mici afaceri cu vechi maeștri în prezent) pentru șederea la Viena – dar apoi s-a dovedit că voia portretul bunicii mele, de care cu niciun chip nu m-aș putea despărți. Nu au trecut cinci minute de când se afla în încăpere și mi-am dat seama că tabloul era un pretext, și că de fapt voia altceva. A început să vorbească aproape imediat despre baroneasă, deși la început n-a pomenit niciun nume, iar eu am făcut legătura între poveste și soția mea abia la sfârșit. A zis: „E absolut extraordinară. N-o înțeleg deloc, deși trebuie să spun că o înțeleg mai bine decât alți oameni”. A adăugat asta cu un fel de înflăcărare falsă. A continuat: „întotdeauna lasă animalele de casă să moară. Tine atât de mult la ele, și pe urmă le neglijează, așa cum animalele se neglijează ele însele”.

Nu-mi plăcea că vorbea despre acest subiect, pentru că Guido e foarte sensibil la animale, și îmi închipuiam ce se petrecea în mintea lui; el nu e ca alți copii, nu e crud sau sălbatic. Tocmai de-asta e numit „ciudat”. Am observat că un copil matur, în sensul că inima lui e matură, este întotdeauna numit „cu deficiențe”.

Comandă mâncarea și continuă:

— Apoi a schimbat subiectul…

— Avântându-se ca o barjă.

— Păi da, într-o poveste despre o fetiță care stă cu ea (a numit-o Sylvia); baroneasa stătea tot la ea la vremea aceea, deși eu nu mi-am dat seama decât mai târziu că tânăra în chestiune era baroneasa; în fine, se pare că fetița asta, Sylvia, „se îndrăgostise” de baroneasă și că ea, baroneasa, o tot trezea noaptea ca s-o întrebe dacă „o iubea”. În vacanțe, când copila era plecată, Petherbridge s-a „neliniștit” – așa s-a exprimat – întrebându-se dacă „tânăra doamnă are inimă”.

— Și a adus fetița înapoi ca s-o dovedească? interveni doctorul, aruncând un ochi spre lumea elegantă care începea să umple încăperea.

— Exact, zise baronul, comandând vin. Am scos o exclamație, și ea a spus repede: „Nu mă puteți învinovăți, nu mă puteți acuza că folosesc un copil ca să-mi ating scopurile!” Păi ce altceva făcea?

— Femeia asta, zise doctorul așezându-se mai confortabil pe scaun, ar folosi și a treia înviere a unui cadavru ca să-și atingă scopurile. Deși, adăugă el, trebuie să recunosc că e foarte generoasă cu banii.

Baronul tresări.

— Mi-am dat seama după suma extrem de mare oferită pentru portret. Ei bine, a mai spus că, atunci când se întâlneau, baroneasa uita de ea în așa măsură, că fetița se „rușina”. „Era cuprinsă de rușine”, a zis. Se afla deja la ușă când a spus ultima frază. De fapt, a jucat întregul spectacol ca și cum camera mea ar fi fost o scenă cu intrări marcate, și în acest moment trebuia să-și rostească ultimele replici. „Robin”, a spus ea, „baroneasa Robin Volkbein, mă întreb dacă e cumva o rudă de-a dumneavoastră”. Un minut întreg n-am fost în stare să fac nicio mișcare. Când m-am întors, am văzut că lui Guido îi era rău. L-am luat în brațe și i-am vorbit în germană, îmi punea deseori întrebări despre mama lui și întotdeauna reușisem să-i insuflu ideea că trebuie s-o aștepte.

Doctorul se întoarse spre baron cu una dintre revelațiile lui bruște.

— Chiar așa. Cu Guido, ești în prezența celui „inadaptat”. Stai! Nu folosesc deloc cuvântul în sens peiorativ, de fapt marea mea calitate e că nu folosesc niciodată peiorativul în sensul obișnuit. Mila e o intruziune în prezența unei persoane aflate într-o poziție nouă dintr-o poveste veche – așa e fiul tău. Îi poți compătimi doar pe cei limitați la generația lor. Mila e temporară și moare odată cu persoana; un om vrednic de milă e ultima legătură a lui însuși. Ai procedat cum trebuie cu Guido.

Baronul tăcu, ținând cuțitul cu vârful în jos. Ridică privirea.

— Știi, doctore, gândul la posibila moarte la o vârstă timpurie a fiului meu îmi provoacă un fel de fericire cumplită, fiindcă moartea lui e lucrul cel mai îngrozitor care mi se poate întâmpla, cel mai de temut. Insuportabilul e începutul curbei bucuriei. Sunt prins în umbra unei imense neliniști în legătură cu fiul meu; el e punctul central spre care se rotesc viața și moartea, punctul în care țelul meu final se va împlini.

— Și Robin? întrebă doctorul.

— Ea e cu mine în Guido, sunt inseparabili, și de data asta, zise baronul, prinzându-și monoclul, cu consimțământul ei total. Se aplecă și luă șervetul de pe masă. Baroneasa, continuă el, a părut să fie întotdeauna în căutarea cuiva care să-i spună că e nevinovată. Guido îi seamănă foarte mult, doar că el este inocent. Baroneasa a căutat întotdeauna în direcția greșită, până când a întâlnit-o pe Nora Flood, care pare, atât cât o cunosc, o femeie foarte cinstită, cel puțin în intenție. Sunt oameni, continuă el, care trebuie să ceară permisiunea să trăiască, și dacă nu găsește pe nimeni care să-i dea această permisiune, baroneasa își va crea o inocență proprie; un soi periculos de inocență primitivă. Poate fi considerată „depravată" de către generația noastră, dar generația noastră nu știe totul. Zâmbi. De pildă, Guido, câți își dau seama de valoarea lui? Viața ta e numai viața ta atunci când o inventezi.

Doctorul se șterse la gură.

— În acceptarea depravării e cuprins cel mai complet simțul trecutului. Ce altceva este o ruină decât Timpul eliberându-se de povara rezistenței? Corupția e Vârsta Timpului. E trupul și sângele extazului, ale religiei și iubirii. Și, da, adăugă doctorul, nu „urcăm" în înălțimi, suntem absorbiți de ele, și apoi conformarea, curățenia încetează să ne însoțească. Omul se naște așa cum moare, respingând curățenia; și mai există și condiția sa intermediară, neglijența care însoțește în general un corp „atrăgător", un fel de sol din care se hrănește iubirea.

— E adevărat, spuse Felix însuflețit. Baroneasa avea o dezordine nedefinită, un fel de „miros al amintirii", ca o persoană care vine dintr-un loc pe care l-am uitat și ne-am da viața să ni-l amintim.

Doctorul întinse mâna după pâine.

— Așadar motivul curățeniei noastre devine evident; curățenia e o formă de teamă; memoria imperfectă a rasei noastre e născută din frică. Destinul și istoria sunt dezordonate; ne temem de amintirea acelei dezordini. Robin nu se temea.

— Nu, zise Felix încet. Ea nu.

— Starea aproape fosilizată a amintirilor noastre e atestată de criminali și de cei care citesc fiecare detaliu al unei crime cu fierbinte și pasionat interes, continuă doctorul. Doar prin astfel de măsuri extreme poate omul obișnuit să-și amintească ceva de demult; de fapt, nu acel ceva și-l amintește, ci crima însăși este poarta spre o acumulare, un mod de a atinge tremurul unui trecut ce încă vibrează.

Baronul tăcu o clipă. Apoi spuse:

— Da, ceva din rigoarea asta o găseai și la baroneasă, într-un grad slab, incipient; era în mersul ei, în felul în care-și purta hainele, în tăcerea ei, ca și cum vorbirea ar fi fost grea și neclară. Era în fiecare mișcare a ei o vagă tărăgănare, ca și cum trecutul ar fi fost o plasă în jurul ei, așa cum în jurul unei clădiri foarte vechi e o plasă a timpului. Aerul are o greutate palpabilă în jurul unui edificiu din secolul al XIII-lea, zise el oarecum afectat, e diferit de aerul ușor din jurul unei construcții noi; clădirea nouă pare să-l respingă, cea veche să-l adune. Așadar, baroneasa avea o densitate nu a timpului, ci a tinereții. Poate că asta explică de ce am fost atras de ea.

— Animalele se orientează datorită ascuțimii mirosului, spuse doctorul. Noi ni l-am pierdut ca să nu fim asemeni lor, dar ce avem în loc? O tensiune a spiritului care e contracția libertății. Dar, încheie el, orice eveniment înspăimântător este folositor.

Felix mâncă în tăcere o vreme, apoi deodată se întoarse spre doctor și-l întrebă:

— Îmi cunoști îngrijorarea; a fiului meu e mai bună?

Pe măsură ce înainta în vârstă, doctorul părea că atunci când răspunde la o întrebare vorbește din ce în ce mai mult pentru sine, ca oamenii bătrâni, iar când era tulburat, părea că se micșorează. Spuse:

— Nu mai căuta calamitatea; e în fiul tău. La urma urmei, calamitatea este ceea ce căutăm cu toții. Dumneata ai găsit-o. Un om este întreg numai atunci când ține cont de umbra sa în aceeași măsură ca de el însuși – și ce altceva e umbra unui om decât uluirea lui prelungită? Guido e umbra neliniștii tale, iar umbra lui Guido e a lui Dumnezeu.

— Lui Guido îi plac și femeile din istorie, zise Felix.

— Umbra Mariei! zise doctorul.

Felix se întoarse. Marginea monoclului avu o strălucire puternică, fugară.

— Oamenii spun că nu e întreg la minte. Dumneata ce spui?

— Eu spun că o minte ca a lui s-ar putea să fie mai aptă decât a dumitale sau a mea – el nu e apărat de obișnuință asta putem spera întotdeauna.

Felix șopti:

— Nu crește.

Matthew răspunse:

— S-ar putea ca excesul de sensibilitate să-i împiedice judecata. Sănătatea lui mintală este o încăpere necunoscută: o încăpere cunoscută este întotdeauna mai mică decât una necunoscută. Dacă as fi în locul dumitale, continuă doctorul, aș purta mintea acestui băiat ca pe o cupă apucată pe

întuneric; nu știi ce-i în ea. Se hrănește cu rămășițe pe care noi nu le-am prețuit; mănâncă un somn care nu e somnul nostru. Boala înseamnă mai mult decât numele ei. În omul obișnuit ceea ce se pierde este particularul; în cel special, se pierde ceea ce este comun; oamenii se tem întotdeauna de ceea ce presupune supraveghere.

Felix comandă *une fine.* Doctorul surâse.

— Ți-am spus că o să te obișnuiești, zise el și își goli paharul dintr-o înghițitură.

— Știu, răspunse Felix, dar n-am înțeles. Credeam că te referi la altceva.

— La ce?

Felix tăcu un moment, răsucind paharul mic în mâna-i tremurândă.

— Credeam, zise el, că ai vrut să spui că o să renunț.

Doctorul își plecă privirea.

— Poate că asta am vrut să spun – dar uneori mă înșel. Îl privi pe Felix pe sub sprâncenele stufoase. Omul s-a născut damnat și inocent, și pe aceste două teme – căci n-are încotro – își fluieră nefericit melodia.

Baronul se aplecă în față. Spuse, cu glas scăzut:

— Baroneasa era damnată?

Doctorul reflectă o clipă, știind ce se ascundea în întrebarea lui Felix.

— Guido nu e damnat, spuse el, și baronul se uită repede în altă parte. Guido, continuă doctorul, e binecuvântat – el e liniște sufletească – el e ce ai căutat întotdeauna. Aristocrația, zise el zâmbind, este acea stare a minții omului acesta când încearcă să se gândească la altceva, mai bun – e ciudat, adăugă el răspicat, că omul nu știe niciodată când găsește ce a căutat tot timpul.

— Și baroneasa, zise Felix, mai știi ceva de ea?

— Acum e în America, dar firește că asta știi. Da, mai scrie din când în când, nu mie – Doamne ferește –, altora.

— Ce spune? întrebă baronul, străduindu-se să nu-și arate emoția.

— Spune, răspunse doctorul, „Să vă amintiți de mine”. Probabil pentru că îi este ei înseși greu să-și amintească.

Baronul își scoase monoclul.

— Altamonte, care a fost în America, îmi spune că părea „înstrăinată”. Cândva, spuse el, punându-și la loc monoclul, voiam și eu, după cum dumneata, care le înțelegi pe toate, vei fi știind, să trec în culise, în spatele scenei, cum s-ar spune, în culisele condiției noastre actuale, ca să aflu, dacă

puteam, secretul timpului; bun, poate că asta e o ambiție imposibilă pentru o minte sănătoasă.

Trebuie să fii puțin nebun, acum sunt sigur de asta, ca să vezi în trecut sau în viitor, să fii cumva izolat de viață ca să cunoști viața, viața obscură – sumbru spus, starea în care trăiește fiul meu; poate că asta caută și baroneasa.

Scoțându-și batista, baronul dădu la iveală monoclul și-l șterse cu grijă.

Cu buzunarul plin de medicamente și o ploscuță cu ulei pentru mâinile crăpate ale fiului său, Felix intră în Viena, cu copilul lângă el; *Frau* Mann, opulentă și veselă, stătea în fața lor, ținând în mână o pătură pentru picioarele băiatului. Felix bea din greu acum și, ca să-și ascundă roșeața care-i invada obrajii, își lăsase o barbă care i se termina într-o bifurcație. În ce privea băutura, *Frau* Mann nu era nici ea mai prejos. Multe cafenele găzduiseră acest trio ciudat, cu copilul în mijloc, purtând lentile groase care-i făceau ochii să pară bulbucați, șezând țeapăn, cu gâtul ținându-i capul perfect drept și privind cum pe măsură ce noaptea înainta monedele tatălui său se rostogoleau tot mai departe pe podea, sub picioarele muzicanților, în timp ce Felix cerea muzică militară, *Wacht am Rhein, Morgenrot,* Wagner; cu monoclul încețoșat de căldura din încăpere, într-o poziție absolut corectă și beat, încercând să nu caute ce căutase întotdeauna, fiu al unei case cândva mărețe; ochii lui fie priveau tavanul, fie se plecau asupra locului în care mâna bătea ritmul în lemnul mesei cu degetul mare și cel mic, ca și cum ar fi cântat doar cele două note importante ale unei octave, cea de jos și cea de sus; sau dădea din cap zâmbind spre băiatul său, așa cum dau din cap jucăriile mecanice când le atinge o mână de copil; Guido se apăsa cu mâna pe burtă acolo unde, sub cămașă, simțea pe piele medalionul, iar *Frau* Mann își ținea zdravăn halba de bere, râzând și vorbind tare.

Într-o seară, în cafeneaua lui preferată din Ring, Felix văzuse de la intrare în colț, deși refuzase să recunoască față de el însuși, un bărbat înalt care, era sigur, era Marele Duce Alexandru al Rusiei, văr și cumnat al răposatului țar Nicolae – și spre care, la începutul serii, refuzase cu obstinație să se uite. Dar când acele ceasornicului arătară ora douăsprezece, Felix (cu abandonarea despre care un nebun știe că e singura lui speranță de scăpare, singura dovadă care-i contrazice nebunia) nu-și mai putu abate privirea, și când se ridicară să plece, cu obrajii goliți acum de culoare, cu vârfurile bărbii încovoiate ascuțit în jos pe sub bărbia țeapănă, se întoarse și făcu o

reverență vagă, în confuzia lui întorcând capul complet, ca un animal care își ferește privirea de a unui om, parcă rușinat de moarte.

Se urcă în trăsură împleticindu-se.

— Hai, zise el luând degetele copilului într-ale lui. Ți-e frig.

Turnă câteva picături de ulei și începu să-i frece mâinile lui Guido.

CAPITOLUL ȘAPTE

Coboară, Matthew

— Nu poți să te liniștești acum? zise doctorul. Venise într-o după-amiază târziu și o găsise pe Nora scriind o scrisoare. Nu poți să te potolești acum, nu poți să renunți? Să stai locului, acum că știi ce sens are lumea, când știi că n-are niciun sens?

Își scoase pălăria și haina fără să i se ceară, punându-și umbrela într-un colț. Intră în cameră.

— Și eu, care par ciudat pentru că nu m-a mai văzut nimeni de un milion de ani, iar acum sunt văzut! E nevoie de atâta suferință ca să creezi frumusețe? Renunță la Infern, și căderea îți va fi amortizată de acoperișul cerului.

Zări tava de ceai și, dându-și seama că ceainicul se răcise de mult, își turnă un porto generos. Se aruncă într-un fotoliu și adăugă mai blând, când Nora se întrerupse din scris:

— În străfundurile Indiei un om încă mai stă sub un copac. De ce nu te odihnești? De ce nu lași jos tocul? Nu-i e destul de greu lui Robin că e pierdută undeva fără să mai primească și scrisori? Și Jenny, ce s-a ales de ea acum? S-a apucat de băutură și și-a însușit spiritul lui Robin cu o vulgară neacurateță, ca acele optzeci și două de Fecioare din ghips pe care le-a cumpărat pentru că Robin avea una bună; când râzi de cele optzeci și două de statuete așezate la rând, Jenny dă fuga la perete, la tabloul mamei sale, și stă acolo, între două torturi – trecutul pe care nu-l poate împărtăși, prezentul pe care nu-l poate copia. Ce s-a ales de ea acum? Își privește trupul cu țipete cumplite, grosolane, ascunzând mijlocul din ambele capete, cercetând lumea în căutarea drumului către ce și-a dorit cândva, demult! Amintirea a trecut, și doar printr-o coincidență, o adiere, tremurul unei frunze, un șuvoi de scene fabuloase o străbate și, copleșită, știe că s-a dus. Oare ceva cumplit nu poate fi asemănător cu ceva frumos, dacă ambele sunt neliniști? Dragostea pentru două lucruri îl face adesea bun pe unul din ele. Gândește-te la peștii care se întorc în mare, la dragostea lor de aer și de apă învârtindu-i ca pe niște roți, mușcând cu dinții și cozile apa, dar curbându-și spinările în aer. Nu așa-i, Jenny? Ea, care n-ar putea cuprinde nimic

complet, ci doar cu dinții și coada, stând cu spinarea curbată în sus. O, pentru numele lui Dumnezeu, nu poți să te oprești acum?

— Dacă nu-i scriu, ce să fac? Nu pot să stau la nesfârșit aici și să mă gândesc!

— *Terra damnata e maledicta!*[28] exclamă doctorul, bătând cu pumnul în masă. Unchiul meu Octavius din Itchen, care prindea păstrăvii cu mâinile goale, era mai bun, el mânca pește atunci când îl prindea! Tu însă, tu trebuie să dai soarta înapoi, să te întorci s-o cauți pe Robin! Asta o să faci. În jilțul tău ar fi trebuit să fie așezată Piatra Sfântă[29], să spună da da-ului tău, nu nu-ului tău; în schimb, e pierdută la Westminster Abbey, și dacă aș fi putut să-l opresc pe Brec[30] din drumul său spre Irlanda și să-i șoptesc ceva la ureche, i-aș fi spus „Așteaptă” (deși asta era cu șapte sute de ani înainte de Cristos); poate că ar fi ajuns la tine. Poate că te-ar fi oprit, dar nu, tu îi scrii întruna lui Robin. Nimic nu te abate. Ai făcut din ea o legendă și ai aprins la capul ei Lumina Sfântă, și o s-o ții așa chiar dacă asta va însemna să piară deschizând un milion de plicuri. De unde știi din ce somn o trezești? Ce vorbe trebuie să spună pentru ca fluierul poștașului să nu trezească o altă fată, care se va ridica speriată într-un cot? Nu poți să ne lași liberi pe niciunul? Nu știi că faptul că te agăți de ea e singura ei fericire și deci singura suferință? Îi scrii, plângi, te gândești și complotezi, și Robin ce face în timpul ăsta? Joacă marocco sau, așezată pe podea, aliniază niște soldăței; așa că nu mai plânge în fața mea, eu nu am cui să-i scriu și nu accept la spălat decât ceva ușor, care se cheamă Zoaiele Lumii. Sapă o groapă, aruncă-mă în ea! Nu. Eu voi fi *Pasiunile după Matei* a lui Bach. Tot ce poate fi folosit într-o viață, eu am descoperit.

— Trebuie să-i scriu, zise Nora. Trebuie.

— Nimeni nu știe asta mai bine decât mine, care sunt zeul întunericului. Foarte bine, dar atunci află ce-i mai rău. Ce să mai spună Felix și fiul lui, Guido, acel copil bolnav, febril, plângăcios? Să moară din capriciile vremii ar fi un tonic pentru el. Ca pentru toți tinerii de acum, singura lui asigurare pentru bătrânețe e speranța unei morți timpurii. Ce spirite îi răspund lui, care nu va ajunge niciodată la stadiul de bărbat? Biată însuflețire spulberată. Te întreb, așadar, a fost Robin intenționat zdrobită? A fost Jenny o târfa doar din amuzament? Cine știe ce cuțite o sfârtecă? Nu poți să te oprești acum, să lași jos tocul? O, *papelero*, iată-mă rezumându-mi epoca! Într-o zi o să mă opresc lângă Saxon-les-Bains și o să-l sec dintr-o sorbire sau o să mă fac bucăți în Hamburg la masa de joc, sau o să sfârșesc precum *Madame* de

Stael – cu o afinitate pentru Germania. O să am toate sfârșiturile posibile. A, da, cu un pofil din păr de fecioară ca să-mi țină sufletul la locul lui, și având în față un porumbel cu pene speciale ca să mă apere de vânt, călărind calul sumbru cu mult lipici în fiecare copită, ca să-mi fixeze faptele când voi fi aruncat la pământ și mă voi imprima în el. În timp orice e posibil, iar în spațiu orice poate fi iertat; viața nu este decât un viciu intermediar. Ai o eternitate să roșești. Viața pusă cap la cap este ceea ce aduce sângele în vene clericilor – nu poți să te oprești acum, să lași jos tocul? O, bieții viermi ce nu mai sosesc! Un înger bizar conceput se roagă pentru noi! Nu-l vom cuprinde – murmurul lugubru din nervul cardiac ne comandă tuturor pasul. Și Robin? Știu la ce te gândești! Ea, efemerul etern – Robin, care a fost mereu la persoana a doua singular. Ei bine, spuse el cu violență, stai acolo și plângi cu o sabie în mână! N-am mâncat și eu o carte? Ca îngerii și profeții? Și n-a fost o carte amară? Arhivele faptelor mele ilegale, smulse din dosare indiscrete de prietenul meu sus-pus. Și care n-am mâncat o pagină, am rupt alta și am călcat în picioare altele, am mototolit unele și am aruncat altele în closet ca să scap de griji – gândește-te la Jenny, care n-a avut nici măcar o virgulă de mâncat, și Robin, care n-are altceva decât un nume de alint – numele tău de alint – care s-o susțină; căci numele de alint sunt o pavăză împotriva pieirii, ca muzica primitivă. La asta se reduce ea însă? E oare fie și sfârșitul nostru un rezumat? Nu, nu-mi răspunde, știu că până și amintirea are greutate. Odată, în război, am văzut un cal zăcând mort la pământ. Timpul și păsările, și ultimul lui zvâcnet îndepărtaseră mult capul de trup. Privindu-i capul, în amintirea mea atârna și corpul pierdut; și din cauza acelei cantități lipsă, și mai greu atârna capul acela pe pământ. Așa că dragostea, când piere, luând timpul cu ea, lasă o amintire a greutății ei.

— Ea este eu. Ce-o să mă fac?

— Fă cuiburi de păsări cu dinții, ca prietena mea englezoaică, până și asta ar fi mai bine, spuse el furios. Păsărilor le-au plăcut atât de mult, că nu și-au mai făcut singure cuiburi (îți amintește de vreun cuib pe care l-ai făcut unei păsări, frângându-i astfel destinul?). Primăvara fac coadă la fereastra dormitorului ei și își așteaptă rândul, reținându-și ouăle cât pot de mult, până când ea ajunge la ele, plimbându-se țanțoșe pe pervaz, cu ochii lucindu-le iute dintre pene, biciuite de nerăbdare, ca un om ce așteaptă la ușa toaletei să iasă cineva care a hotărât să citească atunci *Destinul și prăbușirea Imperiului Roman.* Și gândește-te la Robin, care n-a fost

niciodată în stare să-și câștige existența decât prin tine. E drept, zise el încet, „fericiți sunt cei pe care izolarea îi face inocenți”[31].

Nora se întoarse și spuse, cu o voce pe care se străduia să și-o controleze:

— O dată, pe când dormea, mi-am dorit să moară. Acum, asta n-ar mai pune capăt la nimic.

Aprobând din cap, doctorul își îndreptă cravata cu două degete.

— Numărul zilelor noastre nu este un frâu destul de puternic ca să ne constrângă să contemplăm moartea ființei iubite. Când era în viață o cunoșteam bine, și n-o înțelegeam niciodată, căci pe atunci fiecare nou gest al nostru prilejuia o nouă neînțelegere. Moartea însă e intimitatea mergând înapoi. Suntem înnebuniți de durere când ea, care cândva ne permitea să ne apropiem, ne lasă doar amintirea. Atunci vărsăm lacrimile falimentului. Așa că e bine că n-a murit. Oftă. Ești încă tulburată – credeam că ai depășit asta. Ar fi trebuit să-mi dau seama, nimic nu e ce vrem noi, asta e legea ce guvernează lumea. Personal, dacă aș putea, aș încuraja Ziua Satârului, și din bunătatea inimii mele ți-aș tăia capul împreună cu încă alte câteva. Oricui ar trebui să i se permită așa o zi și o secure ca să-și ușureze inima.

— Ce-o să se întâmple acum cu mine și cu ea? întrebă Nora.

— Nimic, răspunse doctorul, ce s-a întâmplat și până acum. Toți murim în luptă, dar toți ne întoarcem acasă.

— Mai pot s-o regăsesc doar în somnul meu sau în moartea ei; în amândouă m-a uitat, zise ea.

— Ascultă, spuse doctorul lăsând jos paharul. Războiul meu mi-a adus multe; fie ca și al tău să-ți aducă la fel. În viață nimic nu poate fi prezis, oricât de tare ai striga, n-o să ți se dezvăluie. Nimeni nu e mult sau puțin decât în mintea altuia, așa că ai grijă în ce minte intri, și amintește-ți de Lady Macbeth, care își ținea mintea în palmă. Nu toți avem siguranța asta.

Nora se ridică agitată și începu să se plimbe prin cameră.

— Sunt atât de nefericită, Matthew, nu știu cum să vorbesc, și trebuie s-o fac. Trebuie să vorbesc cu cineva. Nu pot să trăiesc așa.

Își lipi palmele una de alta și, fără să se uite la doctor, continuă să se plimbe.

— Mai ai porto? întrebă el, punând jos sticla goală.

Mecanic, Nora îi aduse o altă carafa. El scoase dopul, o duse la nas o clipă, apoi își turnă un pahar.

— Tu ai parte de o acuplare de suferințe consangvine, spuse el, ținând vinul între buza de jos și dinți. Cei mai mulți dintre noi nu îndrăznesc asta.

Ne căsătorim cu un străin și astfel ne „rezolvăm” problema. Dar când te acuplezi cu o suferință consangvină (ceea ce e ca și când ai fi luat toate bolile și astfel ți-ai fi absolvit trupul) ești distrus, redus la părțile tale componente, așa cum tabloul unui vechi maestru dispare sub cuțitul unui om de știință care vrea să știe cum a fost pictat. Îmi închipui că moartea va fi absolvită prin aceeași identificare; toți purtăm cu noi casa morții, scheletul, dar, spre deosebire de broasca țestoasă, noi ne simțim siguri în interiorul nostru, afară e pericolul. Timpul este un mare congres care ne planifică sfârșitul, iar tinerețea nu e decât trecutul care face un pas înainte. Ah, să poți rămâne atașat de suferință, dar să-ți lași spiritul liber! Apropo de distrugere, îngăduie-mi să-ți exemplific povestindu-ți despre o noapte întunecoasă din Londra, când mergeam grăbit, cu mâinile în față, rugându-mă să ajung acasă, în pat, și să mă trezesc a doua zi dimineața fără să-mi găsesc mâinile pe coapse. Așa că am pornit spre Podul Londrei – toate astea s-au petrecut cu mult timp în urmă – și ar fi bine să am grijă, altfel într-una din zile o să spun o poveste care-mi va trăda vârsta. Așadar, trec pe sub Podul Londrei și ce văd? O *Tuppeny*-în picioare! Știi ce-i aceea o *Tuppeny*-în picioare? E o târfă bătrână, și Podul Londrei e ultimul ei post, așa cum ultimul post al unei *grue*[32] este Marsilia, dacă nu cumva are destui bani de buzunar ca să ajungă în Singapore. Pentru doi bănuți, nu te poți aștepta decât la o partidă în picioare. Obișnuiau să meargă pe acolo încet, neîngrijite și în zdrențe, cu niște pălării înspăimântătoare, prinse deasupra ochiului cu un ac care ieșea prin calotă, cu jumătate din umbră pe jos, iar cealaltă târându-se de-a lungul zidului de lângă ele; femei *haute* care-și făceau ultima plimbare, hoinărind pe ultimul lor Rotten Row[33], străbătând încet întunericul, ridicându-și poalele uzate sau stând nemișcate, tăcute și indiferente, ca moarte, ca și când s-ar gândi la vremuri mai bune sau ar aștepta ceva ce li s-a promis când erau mici; bietele lor rochii blestemate se ridicau și cădeau la loc pe coapse, numai șireturi și pliseuri, ca șaua unui cruciat, cu toate harnașamentele căzute trist în lături.

În timp ce doctorul vorbea Nora se oprise, ca și cum pentru prima oară i-ar fi atras atenția.

— Odată, părintele Lucas mi-a spus: „Fii simplu, Matthew, viața e o carte simplă, o carte deschisă, citește și fii simplu ca animalele de pe câmp; nu ajunge să suferi, trebuie să știi cum”. Așa că am început să mă gândesc și mi-am zis: „Cumplită povară a așezat părintele Lucas asupra mea – să fiu simplu ca animalele, și totuși să gândesc și să nu fac rău nimănui”. Atunci

am început să mă plimb. Începuse să ningă și se lăsase întunericul. M-am îndreptat spre Ile, pentru că vedeam luminile lucind în vitraliile de la Notre-Dame și toți copiii cu lumânări scânteind în întuneric, spunându-și rugăciunile încet, cu acea răsuflare scăzută ce vine din niște plămâni mici, șoptind, fatalmente, vorbe lipsite de sens, cum se roagă copiii. Atunci mi-am zis: „Matthew, în seara asta trebuie să găsești o biserică mică în care să nu fie nimeni, unde să poți să fii singur ca un animal, și totuși să te gândești". Așa că m-am întors și am mers până am ajuns la St-Merri, am înaintat, și iată-mă. Toate lumânările ardeau neîntrerupt pentru necazurile încredințate lor de oameni și eram aproape singur, doar într-un colț îndepărtat era o țărancă bătrână care-și număra mătăniile. Prin urmare, m-am dus direct în cabina pentru sufletele din Purgatoriu, doar ca să arăt că sunt un adevărat păcătos, în caz că era vreun protestant prezent. Încercam să mă gândesc care din mâinile mele era mai binecuvântată, căci în Raspail e o cutie pe care scrie că mâna cu care dăruiești Micilor Surori ale Săracilor îți va fi binecuvântată toată ziua. Am renunțat, sperând că era mâna dreaptă. Îngenunchind într-un colț întunecos, plecându-mi capul, am vorbit cu Micuțul O'Toole, fiindcă era rândul lui, încercasem orice altceva. De data asta nu s-a întâmplat nimic altceva decât că l-am pus față-n față cu misterul, ca să-l vadă la fel de limpede cum mă vedea pe mine. Apoi am șoptit: „Ce e asta, Doamne?" Și am început să plâng; lacrimile-mi curgeau cum curge ploaia în lume, fără a atinge fața Raiului. Deodată mi-am dat seama că era prima oară în viață când lacrimile mele îmi erau străine, fiindcă îmi ieșeau din ochi drept înainte; plângeam pentru că eram nevoit să-l stingheresc astfel pe Micuț ca să-i fac, poate, un bine. Plângeam și loveam cu mâna stângă în marginea scaunului de rugăciune, și în tot timpul acesta Micuțul O'Toole zăcea leșinat. Am spus:, Am încercat să caut, și nu fac decât să găsesc". Și-am mai spus: „Eu sunt acela, Doamne, care știe că există frumusețe în orice greșeală permanentă ca mine. N-am spus-o oare? Dar", am adăugat, „nu pot rămâne permanent dacă nu mă ajuți. O, Carte a Ocultării! *Cest le plaisir qui me bouleverse!*[34] Leul înaintează răgând, căutându-și propria furie! Spune-mi, așadar, ce e permanent din mine, eu sau el?" Și iată-mă în biserica goală, aproape goală, cu toate necazurile oamenilor scânteind peste tot în jurul meu. Și am spus: „Ce lume frumoasă ar fi asta, Doamne, dacă ai scoate pe toată lumea din ea". Și îl țineam pe Micuț, aplecându-mă și plângând, punând acea întrebare până când am uitat, și am continuat să plâng, și-atunci l-am lăsat pe Micuț, ca pe o pasăre

abătută, și am ieșit de acolo și, privind stelele ce scânteiau, am spus: „Am fost oare simplu ca un animal, Doamne, sau am gândit?”

Ea zâmbi.

— Câteodată nu știu de ce vorbesc cu tine. Ești atât

i de copil; și totuși, știu prea bine.

— Apropo de copii – și îți mulțumesc pentru compliment –, să luăm, de pildă, cazul lui *Don* Anticolo, tânărul tenor din Beirut – care se avânta până la pelvis pentru Wagner și plonja până la piept pentru Verdi –, a făcut o dată și jumătate înconjurul lumii, era văduv, cu un băiețel care abia dacă împlinise zece ani când, *presto,* a fost mușcat de un șobolan în timp ce înota la Venezia și asta i-a provocat o febră. Tatăl lui se ducea și-l lua în brațe la fiecare zece minute (sau la fiecare jumătate de oră?) ca să vadă dacă era mai puțin fierbinte sau mai fierbinte. Tăticul lui era înnebunit de durere și frică, dar a părăsit căpătâiul patului său un moment? Da, pentru că, deși fiul era bolnav, intrase flota în port. Dar, pentru că era tată, s-a rugat în timp ce bea șampanie; și și-a dorit ca fiul lui să trăiască în timp ce vomita pe busolă și invita acasă la el întreg echipajul, de la prora la pupa. Dar când a ajuns acasă băiețelul era mort. Tânărul tenor a izbucnit în lacrimi și l-a incinerat, i-a pus cenușa într-o cutie de zinc nu mai mare decât o cutie de păpuși și a ținut o ceremonie pentru el, doisprezece marinari toți îmbrăcați în albastru stând în jurul mesei de brad, cu un pahar în mână, cu tristețe în ochii lor schimbați de mare mijiți sub pleoapele subțiate de orizont, în timp ce nefericitul tată și cântăreț arunca cutia de zinc pe masă strigând: „Acesta, domnilor, e puiul meu, acesta, băieți, e fiul meu, acesta, marinari, e băiatul meu!” Apoi se repezea la cutie și, ridicând-o și trântind-o din nou, repeta plângând: „Fiul meu, puiul meu, băiatul meu!”, împingând din când în când cutia pe masă, până când aceasta a străbătut-o de la un capăt la altul de vreo douăsprezece ori; cu tatăl în urma ei, atingând-o, plângând și urlând ca un câine ce adulmecă o pasăre care, din cine știe ce motiv ciudat, nu mai mișcă.

Doctorul se ridică, apoi se așeză la loc.

— Da, o, Doamne, Robin era frumoasă, mie nu-mi place, dar trebuie să recunosc asta; avea un fel de albăstrui fluid sub piele, de parcă ar fi fost despuiată de mantia timpului, pierzând, odată cu ea, orice relație cu cunoașterea. Cumva, e prima care se face remarcată – un chip ce nu va îmbătrâni decât sub loviturile copilăriei perpetue. Tâmplele îi sunt asemenea celor ale animalelor tinere cărora le cresc coarnele, ca niște ochi

adormiți. Și expresia aceea de pe fața ei, pe care o privim fascinați, ca pe un foc al vrăjitoarelor. Vrăjitoarele cunosc puterea coarnelor; oriunde ai întâlni un corn, vei ști că ai fost identificat. Poți să te împiedici de o mie de cranii umane fără să simți o emoție similară. Și asta ducesele bătrâne o știu prea bine! Le-ai văzut vreodată intrând într-un loc cu lume multă, de la operă la *bézigue,* fără pene, flori, crengi de ovăz sau vreun alt ornament atârnându-le pe tâmple?

Ea nu-l auzise.

— Fiecare ceas e cel din urmă pentru mine, spuse ea cu disperare, poți să-ți trăiești ceasul din urmă toată viața!

El rânji.

— Chiar și viața contemplativă, Nora, draga mea, e doar un efort de a-ți ascunde trupul ca să nu-ți iasă picioarele afară. Ah, adăugă el, să fii un animal, să te naști în clipa când deschizi ochii, să mergi doar înainte și, în cele din urmă, să-ți alungi amintirea cu o cădere a pleoapei.

— Timpul nu e destul de lung, spuse ea lovind în masă. Nu e destul de lung ca să uit nopțile petrecute cu ea. Doamne, strigă ea, ce e iubirea? Omul căutându-și propriul cap? Capul omenesc atât de încărcat de nefericire, încât până și dinții sunt grei! Nu mi-a putut spune adevărul, pentru că nu l-a plănuit niciodată; viața ei a fost un accident continuu, cum poți să fii pregătit pentru așa ceva? Găsim într-o zi la cineva tot ce nu putem suporta în lumea asta și iubim totul pe loc. Un puternic simt al identității îi dă omului senzația că nu are cum să facă vreun rău; și un simț mai puțin puternic face același lucru. Unele firi nu pot să aprecieze, doar să regrete. Oare Robin *doar* va regreta? Se opri brusc, apucându-se de spătarul scaunului. Poate că nu, zise, pentru că până și să-și amintească o epuiza. Apoi rosti cu violența suferinței: E ceva rău în mine, ceva ce iubește răul și degradarea – fața neagră a purității! Care iubește sinceritatea cu o dragoste oribilă; altfel de ce am căutat-o mereu la ușa mincinosului?

— Uite ce e, spuse doctorul. Știi ce a făcut din mine cel mai mare mincinos de pe fața pământului? Să spun povești unor oameni ca tine, ca să le scot agonia morții din vintre și să-i opresc să se rostogolească, să dea din picioare și să urle, cu ochii ațintiți asupra încheieturilor degetelor cu o suferință pe care încearcă s-o țină la distanță, zicând: „Spune ceva, doctore, pentru Dumnezeu!” Și eu să vorbesc ca un nebun. Ei bine, asta, și nimic altceva a făcut din mine mincinosul care sunt. Imaginează-ți că inima ta ar fi la un metru și ceva distanță, ai frânge-o pentru o inimă nu mai mare decât

un excrement de șoarece? Te-ai arunca într-o apă, cât ești de mare, pentru vreo femeie pe care trebuie s-o cauți cu lupa sau vreun băiat înalt cât Turnul Eiffel sau care face căcăreze ca de muscă? Nu, toți iubim pe măsuri, și totuși toți țipăm cu glăscioarele noastre la marele și tunătorul Dumnezeu, cu cât îmbătrânim mai tare. Îmbătrânirea e doar o chestiune de a arunca viața înapoi; astfel că în final îi ierți până și pe cei pe care n-ai început să-i uiți. Această indiferență este ceea ce-ți dă curajul, în vreme ce să spui adevărul nu e deloc un curaj. Nu există adevăr, și tu l-ai pus între voi; ai fost atât de lipsită de înțelepciune încât să creezi o formulă; ai îmbrăcat ceea ce nu poate fi cunoscut în vesmintele cunoscutului.

— Omul, zise ea, supunându-se fricii, l-a creat pe Dumnezeu; așa cum preistoricul, supunându-se speranței, l-a creat pe om – răcirea pământului, retragerea apelor. Iar eu, care vreau putere, aleg o fată care seamănă cu un băiat.

— Exact, zise doctorul. Tu n-ai mai iubit niciodată pe nimeni, și nici n-o să mai iubești așa cum ai iubit-o pe Robin. Foarte bine – ce e dragostea asta pe care o avem pentru un pederast, fie el băiat sau fată? Despre ei se vorbește în fiecare poveste de dragoste pe care o citim. Fata pierdută, ce altceva e ea decât prințul regăsit? Prințul pe cal alb pe care l-am căutat mereu. Și băiatul drăguț care e fată, ce altceva e dacă nu prințul-prințesă îmbrăcat în dantele – nici una, nici alta și jumătate din celălalt, desenul de pe evantai! De asta îi iubim. Am fost străpunși de ei în copilărie, ei ne-au populat manualele, cea mai dulce minciună dintre toate, transformată acum în realitate în băiat sau în fată, căci în fată e prințul și în băiat e fata ce face prințul prinț – și nu bărbat. Se pierd departe în istoria noastră, unde ne-așteaptă ce niciodată n-am avut; era inevitabil să dăm peste ei, căci sunt o creație a dorului nostru greșit calculat. Ei sunt răspunsul nostru la ceea ce ne spuneau bunicile că este dragostea, și n-a ajuns să fie niciodată, ei, minciuna vie a veacurilor noastre. Când ai parte de o minciună vreme îndelungată, uneori e o frumusețe; când ea cade în disoluție, în droguri și băutură, în boală și moarte, capătă dintr-odată o atracție singulară și teribilă. Omul poate să deteste și să evite răul pe planul său, dar când acesta e marginea fină a reveriei sale, îl primește în suflet, așa cum primești în suflet suferința întunecată a unui coșmar copleșitor, născut și ucis pentru o minte particulară; astfel că, dacă unul dintre ei ar muri de sifilis, și celălalt ar vrea să moară, încercând două sentimente, groază și bucurie, contopite la loc

într-o mare informă în care o lebădă (care poate fi noi înșine, sau ea, sau el, sau un mister al tuturor) se scufundă țipând.

Dragostea e moarte, încărcată cu pasiune; știu că de aceea dragostea e înțelepciune. O iubesc ca unul care e condamnat la ea.

— O, văduve Lazăr! Cel sculat din morți! O, lunatic umor al lunii! Contemplă acest copac înspăimântător în care stă și cântă pasărea lugubră – *Turdus musicus,* sau sturzul cântător european; stă și-și cântă refrenul – în toată noaptea-nlăcrimată – și începe *largo,* dar încheie cu *îți aud chemarea* sau *Sărută-mă din nou,* sălbatic. Și Diana, ea unde e? Diana din Efes în Grădinile Grecești, cântând și cutremurându-se din rărunchi; și Catastrofa, și Ruina, câinii Vaticanului, alergând pe esplanada papală și țâșnind pe ramble cu trandafiri în coadă, să țină grija la distanță. Pe toate le știu! Crezi că eu, Femeia Bătrână care locuiește într-o debara, nu știu că orice copil, oricare i-ar fi ziua, se naște preistoric și că până și un gând greșit a supus mintea omenească la un efort incredibil? Îndoaie Pomul Cunoașterii și vei alunga din cuib o pasăre ciudată. Suferința poate fi compusă cu răutate, cu zvârcoliri meschine. Furia și inacurateța urlă și umflă osul, căci, contrar tuturor părerilor, *nu* orice suferință purifică – cerând iertare tuturor, deci cunoscută de toți. Pe unii îi face să bâjbâie și să bolborosească, până ajung la sperjur; peritoneul fierbe și scoate la iveală rugăciuni comune și ieftine cufundate adânc într-o agonie fără sens.

— Jenny, spuse ea.

— Suferința îi macină somnul – Jenny e unul dintre aceia care ciugulesc ca o pasăre și se ușurează ca un bou – cei săraci și ușor damnați! Și asta poate fi o tortură. Niciunul dintre noi nu suferă atât de mult cât ar trebui, nici nu iubește atât de mult pe cât spune. Dragostea e cea dintâi minciună; înțelepciunea e cea din urmă. Nu știu eu că singura cale de a cunoaște răul este prin adevăr? Cei buni și cei răi se cunosc numai dezvăluindu-și secretul față în față. Cel cu adevărat bun care se întâlnește cu cel cu adevărat rău (Sfântă Fecioară milostivă! Există așa ceva?) află pentru prima dată cum să nu-l accepte nici pe unul, nici pe celălalt; chipul unuia îi spune chipului celuilalt jumătate din povestea pe care au uitat-o amândoi.

— Să fii cu totul inocent, continuă el, ar însemna să fii cu totul necunoscut, mai ales ție însuți.

— Uneori Robin părea că se întoarce la mine, spuse Nora absentă, pentru odihnă și siguranță, dar, adăugă ea cu amărăciune, întotdeauna pleca din nou.

Doctorul își aprinse o țigară; ridicând bărbia, suflă fumul în sus.

— Ca să-și trateze iubitele cu o mare indiferență pasionată. I-auzi, exclamă el, lăsând bărbia în jos. În zori, firește, în zori! Atunci se întorcea înfricoșată. La ora aceea cetățeanul nopții atârnă de un fir care se subțiază.

— Numai imposibilul durează la nesfârșit; cu timpul, devine accesibil. Dragostea mea și a lui Robin a fost mereu imposibilă și, iubindu-ne una pe cealaltă, am ajuns să nu mai iubim. Și totuși ne iubim cumplit una pe cealaltă.

— Hm, murmură doctorul, bați în viață ca într-un gong pentru cină, și totuși e o oră la care nu va răsuna – ora desprinderii. Ei, oftă el, toți suntem uciși până la urmă de acea otravă cunoscută ca inima-n gât. Tu o ții pe a ta în mână. Pune-o la loc. Mâncătorul ei va prinde gust de tine, în cele din urmă botul lui va fi auzit lătrând printre coastele tale. Nici eu nu sunt o excepție, Dumnezeu știe, sunt ultimul din stirpea mea, linie subțire a minimei rezistente. E înfiorător că omul învață numai cu ce are între un picior și celălalt! Oh, atârnătoarea aia scurtă! Corupem moralitatea cu zelul său. Nu știi niciodată care din capetele tale va fi partea de la care nu-ți poți lua mintea.

— Numai de mi-ai putea lua mintea de la ea, Matthew – acum, în casa asta pe care am luat-o ca mintea mea și a lui Robin să poată fi împreună. E surprinzător, nu-i așa?, că sunt mai fericită când sunt singură acum, fără ea, fiindcă atunci când era aici, cu mine, în casa asta, eram nevoită s-o văd dorindu-și să plece și totuși să rămână. Cât din viața noastră investim într-o viață ca să fim condamnați? Apoi se împleticea din nou prin casă, pândind un pas în curte, o cale de a pleca și de a nu pleca, încercând să absoarbă, cu intensitatea urechii ei, orice sunet care m-ar fi făcut bănuitoare, și totuși sperând că o să-mi frâng inima în siguranță; avea nevoie de asigurarea asta. Matthew, a fost un păcat că am crezut-o?

— Bineînțeles, asta i-a distrus viața.

— Dar când n-am mai crezut-o, după noaptea în care am fost la tine… la care trebuie să mă gândesc tot timpul, nu îndrăznesc să mă opresc, de teamă că acea clipă se va întoarce.

— Remușcarea, spuse doctorul, apăsând greu, ca un cur de taur – tu ai avut orgoliul „sincerității” ca să împiedice acest cur să-ți crape inima; ea însă ce-a avut? Numai încrederea ta în ea – și-apoi i-ai luat această încredere! Ar fi trebuit s-o păstrezi veșnic, văzând că devine un mit; niciun mit nu poate fi spulberat fără consecințe. Ah, slăbiciunea celor puternici!

Problema cu tine e că nu ești numai o creatoare de mituri, ești și o distrugătoare, creezi o fabulă frumoasă, apoi îl trimiți pe Voltaire cu ea la culcare; ah, Marșul Funebru din *Saul*

Nora spuse, ca și când n-ar fi fost întreruptă:

— Pentru că, după noaptea aceea, m-am dus s-o văd pe Jenny. Îmi amintesc scara. Era din lemn brun, și coridoarele erau urâte și întunecoase, și apartamentul deprimant. Nimeni n-ar fi zis că are bani. Pereții aveau un tapet de culoarea mușțarului până în salon, și ceva hidos roșu cu verde și cu negru în hol, iar în capăt era un dormitor care dădea spre ușa de la intrare, cu un pat dublu. O păpușă stătea sprijinită de pernă. Robin îmi dăruise o păpușă. Am știut atunci, înainte să întreb, că nu greșisem casa – înainte de a spune: „Tu ești amanta lui Robin, nu-i așa?" Acea biată făptură tremurândă avea niște oase pelviene care se vedeau ieșind prin rochie. Îmi venea să mă aplec și să râd de spaimă. Ședea acolo surprinsă, în cele din urmă ciocul ei de corb a zis „Da". Atunci am ridicat privirea și am văzut că pe perete era o fotografie a lui Robin de când era prunc (cea despre care îmi spusese că s-a pierdut).

A clacat; s-a prăbușit în poala mea. La următoarele ei cuvinte mi-am dat seama că pentru ea nu reprezentam un pericol, ci o persoană care ar putea să-i înțeleagă chinul. Foarte agitată, a spus: „În după-amiaza asta am ieșit, nu credeam că mă va căuta, pentru că erai plecată la țară, așa mi-a spus, și aveai să te întorci în seara asta și trebuia să stea acasă cu tine, pentru că ai fost mereu atât de bună cu ea; deși Dumnezeu știe că înțeleg că nu mai e nimic între voi, că sunteți «doar prietene bune»; mi-a explicat asta – și totuși, am fost în pragul nebuniei când am aflat că a fost aici și eu nu eram. Mi-a spus de atâtea ori: «Nu pleca de acasă, fiindcă nu știu exact când pot să scap, nu pot s-o rănesc pe Nora»".

Vocea Norei se frânse. Continuă.

— Apoi Jenny a spus: „Ce-o să faci? Ce vrei să fac eu?" Am știut tot timpul că nu putea să facă nimic altceva decât ceea ce voia să facă, și că, orice-ar fi fost asta, era o mincinoasă, indiferent ce adevăr spunea. Eram moartă. Atunci m-am simțit mai puternică și am spus că da, o să beau ceva. Ea a turnat în două pahare, lovind sticla de ele și vărsând lichiorul pe covorul urât și întunecat. Mă tot gândeam ce altceva mă durea; și-atunci mi-am dat seama – păpușa; păpușa din pat.

Nora se așează, uitându-se la doctor.

— Când îi dăm o păpușă unui copil, îi oferim moartea – ea este efigie și giulgiu; când o femeie i-o dă altei femei, e viața pe care n-o pot avea, e copilul lor, sacru și profan; așa că atunci când am văzut păpușa aceea…

Nora nu mai putu continua. Începu să plângă.

— Din ce monstruozitate oi fi făcând eu parte, de plâng mereu lângă ea! Când am ajuns acasă Robin mă aștepta, știind, pentru că întârziam, că se întâmplase ceva. I-am spus: „S-a terminat – nu mai pot continua. M-ai mințit tot timpul și ei i-ai spus că nu e nimic între noi. Nu mai suport”.

Atunci s-a ridicat și s-a dus în hol. Și-a smuls haina din cuier, și eu am spus: „N-ai nimic să-mi spui?” S-a întors cu fața la mine – era ca un obiect cândva frumos găsit într-un râu – și a țâșnit pe ușă afară.

— Și tu plângeai, a spus doctorul dând din cap. Ai bântuit prin casă ca prăbușită sub lipsa greutății. Erai distrusă și îți tot loveai palmele una de alta, râzând nebunește, cântând puțin și acoperindu-ți fața cu mâinile. Trucurile scenei au fost luate din viață, așa că dându-ți seama că le folosești ai fost derutată, te-ai simțit cumva rușinată. Când ai ieșit să cauți pe cineva pe care să te poți supăra, oamenii au spus: „Doamne Dumnezeule, uitați-vă la Nora!” Căci prăbușirea unei mari ruine este întotdeauna un spectacol frumos și înfricoșător. De ce vrei să vorbești cu mine? Pentru că eu sunt cealaltă femeie uitată de Dumnezeu.

— Nu mai ai repere, Matthew. Nu știi încotro să te-ndrepți. Un bărbat e o altă persoană – o femeie este tu însuți, surprinsă când întorci fața, panicată; pe buzele ei, le săruți pe ale tale. Dacă ți-e răpită plângi că ai fost jefuit de tine însuți. Dumnezeu râde de mine; dar râsul ăsta e dragostea mea.

— Tu ai murit și ai înviat pentru dragoste, zise Matthew. Dar spre deosebire de măgarul care se întoarce de la piață, tu porți mereu aceeași povară. O, pentru numele lui Dumnezeu, nu te-a dezgustat niciodată? N-ai fost uneori mulțumită că ai avut noaptea numai pentru tine, dorindu-ți să nu mai vină niciodată clipa când ea se va întoarce acasă?

— Niciodată și întotdeauna; îmi era frică să nu fie bună din nou. Asta, zise ea, e o frică îngrozitoare. Frica de momentul în care și-ar reformula cuvintele, transformându-le în ceva între noi două ce nimeni altcineva n-ar putea împărtăși – și ar spune: „Trebuie să rămâi cu mine, nu pot trăi altfel”. Totuși, într-o noapte a alergat după mine în cartierul Montparnasse, unde mă dusesem s-o caut pentru că mă sunase cineva și-mi spusese că-i era rău și nu se putea întoarce acasă (încetasem să ies cu ea pentru că nu puteam îndura să văd „dovezile în fața ochilor mei”); a alergat după mine câteva

cvartale, spunând: „Ești un diavol! Murdărești totul! (încercasem să înlătur mâinile cuiva de pe ea. Mereu pun toți mâinile pe ea când e beată.) Mă faci să mă simt murdară, obosită și bătrână!”

M-am întors cu fața la zid. Au apărut niște polițiști și s-au adunat oameni pe stradă. Îmi era frig și cumplit de rușine. Am întrebat: „Vorbești serios?” Și ea a spus că da. Și-a lăsat capul pe umărul unuia dintre ofițeri. Era beată. El o ținea de încheietura mâinii, avea o mână pe fundul ei. Ea n-a zis nimic despre asta, fiindcă n-a observat, și a continuat să scuipe vorbe îngrozitoare spre mine. Atunci m-am îndepărtat foarte repede. Capul meu părea să se afle într-un loc foarte vast. A început să alerge după mine. Am continuat să merg. Îmi era frig și nu mai suferam. M-a prins de umăr și s-a lipit de mine, rânjind. S-a împleticit și am susținut-o, și ea mi-a spus, văzând o biată târfă trecută care cerșea: „Dă-i niște bani, dă-i pe toți!” A aruncat francii pe stradă, s-a aplecat deasupra momâii jegoase și a început s-o mângâie pe părul cenușiu de praful anilor, spunând: „Sunt toți uitați de Dumnezeu, și tu mai mult ca oricine, fiindcă nu vor să fii fericită. Nu vor să bei. Ei bine, ia, bea! Îți dau bani și îți dau voie! Femeile astea – toate sunt ca ea, zise ea furioasă. Toate sunt bune – vor să ne salveze!” S-a așezat pe jos lângă ea.

Ne-a luat jumătate de oră, mie și *gargon*-ului, s-o ridicăm și s-o ducem în hol, iar când am ajuns a început să se zbată, astfel că deodată, fără să mă gândesc, dar din epuizare și suferință, am lovit-o; a tresărit, a zâmbit și a urcat scara cu mine fără să protesteze. S-a așezat în capul oaselor în pat, a mâncat ouă și mi-a spus: „Înger! Înger!”, și a mâncat și ouăle mele, apoi s-a răsturnat și a adormit. Atunci am sărutat-o, ținându-i mâinile și picioarele, și am spus: „Mori acum, ca să fii liniștită, să nu mai fi atinsă de mâini murdare; să nu mă privezi de inima mea și trupul tău și să le lași adulmecate de câini – mori acum, și astfel vei fi a mea pentru totdeauna”. (Ce drept are cineva la asta?) Făcu o pauză. Era a mea numai când era beată și leșina, Matthew. Ăsta e lucrul îngrozitor, că era în sfârșit a mea numai când era beată moartă. Niciodată n-am crezut că viața ei era așa cum era și totuși faptul că n-am crezut dovedește că e ceva în neregulă cu mine. Mereu am văzut-o ca pe un copil înalt care a părăsit scutecul, și acum merge și are nevoie de ajutor și de siguranță; pentru că se afla în propriul ei coșmar. Am încercat să intervin și s-o salvez, dar eram ca o umbră din visul ei care nu putea ajunge niciodată la ea la timp, pentru că strigătul celui ce doarme n-are ecou, eram eu însămi ecoul ce încerca să răspundă; era ca o nouă umbră ce pășea periculos de aproape de draperia exterioară, și eu eram înnebunită

pentru că era trează și o vedeam, dar n-o puteam ajunge, nu-i puteam azvârli jos pe oamenii de pe ea; și ea se mișca, aproape fără a merge, cu chip de sfânt și idiot.

Și apoi, în ziua aceea, de care o să-mi amintesc toată viața, când am spus: „S-a terminat”, ea dormea și am trezit-o lovind-o. Am privit-o trezindu-se și devenind întinată sub ochii mei, ea, care în somn reușise să rămână întreagă. Matthew, pentru Dumnezeu, spune ceva, tu ești destul de groaznic ca s-o spui, spune ceva! N-am știut, n-am știut că eu aveam să fiu aceea care va face acel lucru cumplit! Până atunci n-o atinsese urmă de putregai, și acolo, în fața ochilor mei, am văzut-o descompusă brusc și ofilindu-se, pentru că îi alungasem somnul lovind-o, și m-am înfuriat și de-atunci sunt furioasă; și nu-i nimic de făcut; nimic! Trebuie să spui ceva, o, Doamne, spune ceva!

— Încetează! Încetează! strigă el. Nu mai țipa! Lasă mâinile jos! Încetează! Ai fost o „femeie bună”, și așa o ticăloasă la nivel înalt, singura capabilă să o omori pe Robin și pe tine odată cu ea! Robin era în afara „tiparului uman” – o creatură sălbatică prizonieră în pielea unei femei, monstruos de singură, monstruos de frivolă; ca omul acela paralizat din Coney Island (ia-i unui om armonia și-i vei lua leacul) care era nevoit să zacă pe spate într-o cutie, dar cutia era căptușită cu catifea, degetele îi erau împodobite cu nestemate, iar deasupra lui atârna o oglindă albastră ca cerul, de la care nu-și putea lua ochii, pentru că voia să se bucure de propria lui „diferență”. Robin nu e în viața ta, tu ești în visul ei, nu ieși niciodată din el. Și de ce se simte Robin nevinovată? Fiecare pat pe care-l părăsește, fără să-i pese, îi umple inima de pace și fericire. A „evadat” din nou. De-asta nu se poate „pune în locul altcuiva”, ea însăși este singura „poziție”; așa că detestă când îi reproșezi ce a făcut. Știe că e nevinovată pentru că nu poate face nimic în relație cu nimeni altcineva decât cu ea însăși. Tu aproape ai captivat-o, dar te-a îndepărtat cu inteligență, făcând din tine o Madonă. Ce-au fost răbdarea și spaima ta în toți acești ani, dacă nu ai știut să le păstrezi de dragul ei? A trebuit să înveți înțelepciunea pe genunchii ei?

O, pentru numele lui Dumnezeu, n-ai putut suporta să nu-ți înveți lecția? Pentru că lecția ne-o învățăm întotdeauna dăruind moartea și o sabie celui iubit. Ești plină de mândrie până la refuz, eu însă sunt un vas gol care merge mai departe, rostindu-mi rugăciunile într-un loc întunecos; pentru că știu că nimeni nu iubește, eu cel mai puțin dintre toți, și că nimeni nu mă iubește pe mine, asta îi face pe majoritatea oamenilor atât de pasionați și de

strălucitori, fiindcă vor să iubească și să fie iubiți, când e nevoie doar de puțină minciună-n ureche ca să faci urechea să uite ce adună timpul. Așa că eu, doctorul O'Connor, de pildă, mă furișez încet, încet, și nu învăț nimic, pentru că orice este întotdeauna învățat de corpul altcuiva; acționează în sufletul tău și ai grijă pe cine iubești – căci un iubit care moare, oricât de uitat, va lua cu el în mormânt ceva din tine. Fii umilă precum țărâna, cum te-a vrut Dumnezeu, și târăște-te, și în cele din urmă o să te târăști până în fundul canalului și nimeni nu-ți va simți lipsa și nu-și va aminti de tine.

— Uneori, zise Nora, stătea acasă toată ziua, uitându-se pe fereastră sau jucându-se cu jucăriile ei, trenulețe, animale și mașini cu cheiță, și păpuși și mărgele de sticlă și soldăței. Dar tot timpul mă pândea, să vadă dacă nu telefona cineva, dacă nu suna nimeni la ușă, dacă nu primeam vreo scrisoare, dacă nu striga cineva prin curte, deși știa că nimic din toate astea nu se putea întâmpla. Viața mea era a ei.

Câteodată, dacă spre seară se îmbăta, o găseam în picioare în mijlocul camerei, în haine bărbătești, legănându-se de pe un picior pe altul, ținând păpușa pe care o cumpărase pentru noi – „copilul nostru" – deasupra capului, ca pregătindu-se să dea cu ea de pământ, cu o expresie de furie pe față. Și o dată, pe la trei dimineața, când a venit acasă, s-a supărat pentru că de data asta nu stătusem acolo tot timpul s-o aștept. A luat păpușa și a azvârlit-o pe jos, călcând-o în picioare, înfigându-și tocul în ea; apoi, când am venit plângând în spatele ei, a lovit-o, și ea s-a învârtit întruna pe podea, cu capul plin de praf, cu rochia-i rigidă tremurând, cu funda-i albastră ba deasupra, ba dedesubt.

Doctorul își lipi palmele una de alta.

— Dacă tu, care ești însetată de dragoste, ai fi lăsat-o în pace, ce s-ar fi întâmplat? O fată pierdută în vremea lui Dante ar mai fi fost o fată pierdută, și el și-ar fi întors privirea spre ea? Ar fi fost ținută minte, și cei ținuți minte îmbracă veșmântul imunității. Crezi că Robin nu avea dreptul să se lupte cu tine cu singura ei armă? A văzut la tine acel ochi înfricoșător care va face din ea o veșnică țintă. Nu asta fac fetele cu păpușile – păpușile, da, ținte ale tuturor lucrurilor trecute și viitoare? Ultima păpușă, dăruită la o vârstă adultă, e fata care ar fi trebuit să fie băiat și băiatul care ar fi trebuit să fie fată! Iubirea pentru acea ultimă păpușă se prefigura în iubirea pentru cea dintâi. Păpușa și făptura imatură au ceva bun în ele, păpușa, pentru că seamănă, dar nu conține viață, iar cel de-al treilea sex, pentru că el conține viață, dar seamănă cu păpușa. Chip binecuvântat! Ar trebui să fie văzut doar

din profil, altfel e privit ca o conjuncție a jumătăților perfect separate ale unei șovăiri fără sex. Regatul lor e fără precedent. De ce crezi că am petrecut aproape cincizeci de ani scâncind prin baruri pentru că sunt asemenea lor! Îngerul nelocuit! Asta ai vânat tu mereu!

— Poate că diavolii există, Matthew? Cine știe dacă există diavoli? Poate că ei au pus piciorul în cei nelocuiți. Am fost eu oare diavolul ei încercând să-i aduc alinare? Eu intru în morții mei și nu aduc pic de alinare, nici măcar în visele mele. Acolo, în somn, era bunica mea, pe care am iubit-o mai mult ca pe oricine, încurcată în iarba mormântului, și florile se unduiau în jurul ei și prin ea; zăcând acolo, în mormânt, în pădure, într-un sicriu de sticlă, zburând la joasă înălțime, tatăl meu, care încă trăiește; cobora și intra în mormânt lângă ea, cu capul dat pe spate și buclele în vânt, luptându-se aprig cu moartea ei, și eu pășeam pe margini, mergeam, mergeam, fără a scoate niciun sunet; ocoleam mormântul la nesfârșit și îi vedeam luptându-se cu moartea aia de parcă s-ar fi luptat cu marea și cu viața mea; plângeam și nu puteam să fac ceva sau să mă smulg de acolo. Iată-i acolo, în sticla mormântului, și apa mormântului și florile mormântului și timpul mormântului, unul viu, unul mort și unul adormit. Asta continua la nesfârșit, deși se oprise, tata nu se mai lupta și acum plutea lângă ea, nemișcat și totuși plutind, într-un loc strâmt. M-am trezit și visul a continuat; a continuat în pământul întunecat al veghii mele ca și cum i-aș fi îngropat în pământul somnului meu. Asta-i făcusem mamei tatălui meu, visând prin intermediul tatei, și i-am chinuit cu lacrimile mele și cu visurile mele: căci noi toți murim iar și iar în somnul cuiva. Asta i-am făcut și lui Robin: doar prin mine ea va muri iar și iar, și doar prin mine, din toată familia, bunicul moare, iar și iar. M-am trezit și m-am dat jos din pat și, punându-mi mâinile între genunchi, am spus: „Ce spunea visul acela, pentru numele lui Dumnezeu, ce era visul acela?” Fiindcă era și pentru mine.

Deodată, doctorul Matthew O’Connor spuse:

— Fără discuție, eu pe mama o vreau!

Apoi, cât putu de tare, răcni:

— Maică Precurată! Mi-am dorit să fiu copilul tău – m-aș fi mulțumit să fiu al doilea fiu iubit, necunoscut!

— O, Matthew! Nu știu ce să fac. Nu știu încotro să mă îndrept! Spune-i, dacă o vezi vreodată, că o simt mereu în brațele mele – așa o să fie mereu, până murim. Spune-i să facă ce simte că trebuie să facă, dar să nu uite.

— Spune-i-o tu, zise doctorul, sau rămâi tăcută în nefericirea ta, dacă vrei, e la fel ca la hermine – herminele alea frumoase, pe care femeile plătesc atât de mult, cum au căpătat culoarea aia valoroasă? Stând în pat toată viața și udându-și cearșafurile sau plângând în felul lor. La fel e și cu oamenii; sunt valoroși numai după ce s-au deschis către „injurie” – a lor și a lumii. Ritualul însuși constituie o instrucție. Așa că ne întoarcem de unde am pornit: roagă-te bunului Dumnezeu, ea o să te ocrotească. Personal, o numesc „ea” din cauza felului în care m-a făcut pe mine; cumva, echilibrează „greșeala”.

Se ridică și se duse la fereastră.

— Această neprețuită galaxie a informațiilor greșite numită minte, înhămată la acea uluitoare și învechită aglomerare de coerciție numită suflet, pășind încet pe calea aproape obliterată a Binelui și Răului, proiectată la întâmplare – este un *Habeas Corpus* sacru, felul în care corpul este adus în fața judecătorului… totuși… în cele din urmă, Robin te va dori într-o mănăstire unde ceea ce a iubit este, prin forța împrejurărilor, în siguranță, pentru că așa cum ești o tot „scoți la suprafață”, la fel cum tunurile îi scot la suprafață pe morți din apa adâncă.

— În cele din urmă, spuse Nora, ele vin la mine, fetele pe care Robin le-a înnebunit – la mine, căutând alinare!

Începu să râdă.

— Doamne, zise ea, câte femei am ținut pe genunchii mei!

— Femeile, spuse doctorul, se nasc în genunchi, de-asta n-am putut niciodată să fac nimic cu ele, sunt eu însumi în genunchi aproape tot timpul.

— Deodată am înțeles ce-a fost toată viața mea, Matthew, ce am sperat că e Robin – tortura în siguranță. Nu putem spera la nimic mai măreț, în afară de speranță. Dacă o rugam, plângând, să nu iasă, ea ieșea totuși, coborând scara cu inima mai bogată pentru că eu i-o atinsesem.

— Așa le cresc vulpilor dinții și leilor coama, interveni doctorul.

— La început, când încercam s-o împiedic să bea, să stea în oraș toată noaptea și să se poarte ca o depravată, spunea: „Ah, mă simt atât de pură și de veselă!”, ca și cum încetarea acelor excese ar fi fost singura ei fericire, liniște sufletească; așa că mă luptam cu ea așa cum mă luptam cu chinurile inimii mele celei mai vădite, ținând-o de păr, lovind-o de genunchii mei, așa cum unii oameni aflați în necaz își lovesc foarte moale palmele; și ca și cum ar fi fost un joc, ea își ridica și își lăsa capul în poala mea, așa cum țopăie un copil în leagăn spre a participa la agitație, chiar dacă ea e produsă de

faptul că cineva a fost eviscerat cu un pumnal. Credeam că o iubesc pentru ea însăși, și mi-am dat seama că o iubeam pentru mine.

— Știu, zise doctorul, stăteai acolo, în înălțimi, cu o tufa de trandafiri în fund.

Ea se uită la el și zâmbi.

— De unde știi?

— Sunt o doamnă și nu accept insultele, zise doctorul. Știu.

— Da, spuse ea. Tu știi ceea ce nu știe niciunul dintre noi până nu moare. Tu ai fost mort la început.

Se lăsa amurgul. În jurul felinarelor de pe stradă era o ceață grea.

— De ce nu te odihnești acum? întrebă doctorul. Corpul tău ți-o cere, ai patruzeci de ani și corpul are și el politica lui, viața lui proprie, despre care ție-ți place să crezi că-i a ta. Am auzit odată un spirit scâncind, dar am știut că era un mister ce înaintează întruna spre exterior, și nu era al meu.

— Știu, zise ea, *acum.*

Deodată, începu să plângă, cu mâinile împreunate.

— Matthew, zise ea, ai iubit vreodată pe cineva într-atât încât să devii una cu iubirea asta?

Pentru o clipă, el nu răspunse. Luând carafa, o ținu în lumină.

— Robin poate să se ducă oriunde, să facă orice, continuă Nora, pentru că ea uită, iar eu – nicăieri, pentru că țin minte.

Se duse spre el.

— Matthew, spuse ea, tu crezi că așa am fost întotdeauna. Cândva am fost lipsită de remușcări, dar asta-i altă iubire – ea ajunge peste tot, nu are unde să se oprească – mă roade ca un putregai. Cum putea să-mi spună, când orice ar fi avut de spus era o dovadă împotriva ei înseși?

— Știi la fel de bine ca mine că ne-am născut doisprezece și am fost crescuți treisprezece, și că unii dintre noi au supraviețuit. Fratele meu, pe care nu l-am mai văzut de patru ani, și pe care l-am iubi cel mai mult, a murit, și cu cine a vrut mama să vorbească, dacă nu cu mine? Nu cu cei care l-au văzut ultimii, ci cu mine, care l-am văzut cel mai bine, ca și când amintirea mea despre el ar fi fost chiar el; și pentru că tu o uiți cel mai bine pe Robin, ea la tine apelează. Vine tremurătoare, sfidătoare și beligerantă, e drept – ca tu s-o redai ei înseși așa cum ai uitat-o –, tu ești singura destul de puternică pentru a fi ascultat acuzarea, viața ta; și pentru a construi și apărarea, inima ta! Bisturiul și Scripturile m-au învățat puținul pe care nu-l știam deja. Și mi-era destul de bine, se răți el, până ai venit tu și mi-ai

răsturnat piatra, și am ieșit de sub ea, numai licheni și ochi; și stau aici, despuiat cum pot fi numai acele creaturi cărora le-au fost răpite casele așa, din amuzament – și era singura mea piele și mă străduiesc să te consolez. Se presupune că trebuie să-mi cedez paradisul – această splendidă aclimatizare – întru alinarea unor femei ce bocesc și a unor băieți ce urlă? Uită-te la Felix acum, ce fel de evreu e ăsta? Țipă împotriva tradiției ca un liliac împotriva unui geam, sus, deasupra orașului, iar copilul lui e un băiat ce plânge „pe mormintele speranței și-ale trecutelor plăceri”[35]. O, da – îmi iubesc aproapele. Ca un măr putred de pieptul altui măr putred lipit ne scufundăm împreună, și în această descompunere nu-i nicio șovăire, căci dacă simt vreuna, mai tare-i apăs pieptul, să nu putrezească la fel de repede ca mine, deși simte-o nevoie stringentă, dacă nu-i interpretez greșit strigătul. Eu, care mă coc mai repede ca orice fruct! Căldura acestei supurări și-a amestecat miezul cu al meu, și l-a purtat pe-al meu către zenit înainte de vreme. Povara care sunt am aruncat-o demult, ca piept la piept să merg cu prietenii mei în declin. Mă iubesc ei pentru asta? Nu. Așa că am divorțat de mine însumi, nu numai pentru că m-am născut atât de urât cât a îndrăznit Dumnezeu să premediteze, ci pentru că, prin apropiere și prin cunoașterea răului, mi-am diminuat propria valoare. Și moartea – la moarte te-ai gândit? Ce riști? Știi cine o să moară prima, tu sau ea? Și care e partea mai jalnică, picioarele sau capul? Eu zic, alături de bunul Sir Don, că picioarele. Oricine poate privi capul în moarte, dar nimeni nu poate privi picioarele. Sunt cel mai oribil îndepărtate de pe pământ. M-am gândit și la asta. Crezi, pentru numele lui Cristos, strigă el deodată, că sunt atât de fericit, încât trebuie să-mi scalzi gâtul în lacrimi? Crezi că nu mai e altă plângere pe lume decât a ta? Nu mai e pâine care să nu fie unsă cu un unt amar? Eu, un cât se poate de bun catolic, am îmbrățișat orice amestec de speranțe, și totuși știu bine că, oricât am striga și ne-am lupta, vom fi pentru generația viitoare nu balega masivă slobozită de dinozaur, ci găinațul mic lăsat de pasărea colibri; așadar, cânt deopotrivă *Chi vuol la Zingarella* (tare le mai place femeilor!), fredonez *Sonate au Crépuscule,* adăugând și un *Der Erlkönig* pentru mai mult ritm, ca să numai pomenim de *Who Is Sylvia?* Cine-i oricine! O, strigă el. Tu ai o inimă frântă! Eu am platfus, mătreață, un rinichi desprins, nervi zdruncinați *și* o inimă frântă! Dar mă vezi țipând că un vultur m-a prins de coaie sau că și-a scăpat stridia pe inima mea? Merg înainte țipând că mă doare, că mintea îmi funcționează de-a-ndoaselea, sau îmi țin matele ca și când ar fi un maldăr de cuțite? Și totuși tu țipi, îți frângi

buza, întinzi mâna și te zvârcolești! Mă vezi plângându-mă munților de problemele pe care le-am avut în vale, sau fiecărei pietre despre cum mi-a rupt oasele, sau despre fiecare minciună, cum mi-a intrat în pântec și și-a construit un cuib în care să mă clocească până mă omoară? Nu-i toată lumea extrem de pervertită, și eu mai nebun decât toți – astfel că mă târăsc și rag, ca o vită dusă la abator, care știe că mai poate țipa spre a protesta față de moarte doar pe o distanță de câțiva metri – căci moartea ei mai are doar câțiva metri de parcurs pentru a protesta împotriva țipătului? Tu pășești desculță în înaltul cerului? Ești singura persoană care-și apasă piciorul gol pe o greblă? O, biată juncă oarbă! Stai departe de penele mele; mă ciufulești în răspăr și te agiți, răscolindu-mi suferința! Ce sfârșit e dulce? Sunt capetele firelor de păr dulci când ajungi să le numeri?

— Ascultă-mă, zise Nora. Trebuie să mă asculți! Se întorcea la mine după o noapte de hoinărit prin oraș, se întindea lângă mine și-mi spunea: „Vreau ca toată lumea să fie veselă, veselă. Numai tu", îmi spunea strângându-mă în brațe, „numai tu, tu nu trebuie să fii veselă sau fericită, nu așa, asta nu-i pentru tine, doar pentru tot restul lumii". Știa că mă înnebunește de durere și spaimă; dar, continuă ea, nu putea să facă nimic fiindcă era departe, așteptând să înceapă. De-asta urăște pe toată lumea din jurul ei. De-asta cade în orice ca într-un vis. De-asta vrea să fie iubită și lăsată în pace în același timp. Ar ucide lumea ca să ajungă la ea însăși dacă lumea i-ar sta în cale, și *îi stă* în cale. O umbră cădea asupra ei – a mea – și o scotea din minți.

Începu din nou să se plimbe prin cameră.

— Am fost iubită, zise ea, de ceva ciudat, și acest ceva m-a uitat.

Privea cu ochii ficși, părând să vorbească singură.

— *Eu* am îngrozit-o, pentru că o iubeam. S-a umplut de amărăciune pentru că am făcut ca destinul ei să devină colosal. Își dorea întuneric în minte – să arunce o umbră peste ceea ce ea nu avea puterea să schimbe –, viața ei depravată, viața ei de noapte; iar eu, eu l-am spulberat. Acum nu ne mai putem explica, zise Nora. E prea târziu. Nu există o ultimă reglare de conturi pentru cei care au iubit prea îndelung, așa că pentru mine nu există încheiere. Doar că nu pot, nu pot să aștept la nesfârșit! adăugă ea frenetic. Nu pot să trăiesc fără inima mea! La început, după ce Robin a plecat cu Jenny în America, o căutam prin porturi. Nu literal, altfel. Suferința e descompunerea inimii; tot ce-am iubit devine „interzis", când nu l-am înțeles deloc, așa cum un cerșetor este rudimentul unui oraș, știe despre oraș

ceva pe care orașul, pentru propriul său destin, vrea să-l uite. O căutam pe Robin prin Marsilia, Tanger, Napoli, ca s-o înțeleg, să-mi înfrâng spaima. Îmi spuneam: o să fac ce-a făcut ea, o să iubesc ce-a iubit ea, și-atunci o s-o regăsesc. La început părea că tot ce trebuie să fac e să devin „desfrânată", ca să le găsesc pe fetele pe care le iubise. Am bântuit cafenelele în care-și dusese Robin viața de noapte; am băut cu bărbații, am dansat cu femeile, dar tot ce știam era că ceilalți se culcaseră cu iubita și copilul meu. Căci Robin este și un incest, asta e una dintre puterile ei. În ea se întipărește timpul trecut, și cu timpul trecut suntem toți înrudiți. Fără să facă parte din familie, ea e mai prezentă decât familia. O rudă e în fundal numai atunci când se naște, când suferă și când moare, asta dacă nu devine iubita cuiva, si-atunci trebuie să fie totul, cum a fost Robin; și totuși nu atât de mult ca ea, căci ea era ca o rudă găsită în altă generație. Îmi ziceam: „O să fac ceva ce ea n-o să-mi poată ierta niciodată, și-atunci vom putea fi din nou ca niște străine". Dar marinarul n-a ajuns mai departe de holul de la intrare. A spus: „*Mon Dieu, il y a deux chevaux de bois dans la chambre à coucher*[36].

— Cristoase! murmură doctorul.

— Așa că, zise mai departe Nora, am plecat din Paris. Am rătăcit pe străzile din Marsilia, pe țărmurile din Tanger, în *basso porto*[37] din Napoli. Pe străduțele înguste din Napoli pe zidurile dărăpănate creșteau flori și iederă. Sub scări enorme, deschise spre străzi, dormeau cerșetori sub portrete ale Sfântului Ianuarie; fetele ce intrau în biserici să se roage îi strigau pe băieții din piețe. În praguri cu ușile deschise candelele ardeau toată ziua în fața unor afișe țipătoare cu Sfânta Fecioară. Într-o cameră deschisă spre alee, în fața unui pat acoperit cu o plapumă de satin grea, ieftină, în semiîntuneric, o fetiță stătea pe un scaun, lăsată pe spate, cu un braț trecut peste spătar și cu celălalt atârnându-i pe lângă ea, ca și cum jumătate din ea ar fi dormit și jumătate ar fi suferit. Când m-a văzut, a râs stânjenită, cum fac copiii. Uitându-mă de la ea la Madonna din spatele lumânărilor, am știut că imaginea aceea era pentru ea ce fusesem eu pentru Robin, nicidecum o sfântă, ci o neliniște perpetuă, spațiul dintre capul uman și cel divin, arena eternității „indecente". În momentul acela mă aflam în centrul erotismului și al morții, al morții care-i face pe morți mai mici, așa cum o iubită pe care începem s-o uităm se diminuează și se risipește; căci dragostea și viața sunt o entitate de care trupul și sufletul pot fi secătuite, și am știut că acela era patul în care Robin ar fi trebuit să mă culce. În patul acela ne-am fi uitat viețile într-o margine a memoriei, ne-am fi topit

membrele așa cum se topesc bețele de ceară în povestea lor, dezintegrându-ne astfel în dragostea noastră.

Doctorul se ridică în picioare. Se duse împleticindu-se să-și ia haina și pălăria. Rămase o clipă într-o tăcere confuză și nefericită – apoi porni spre ușă. Cu mâna pe clanță, se întoarse spre ea. Apoi ieși.

Mergând cu gulerul ridicat, doctorul intră la Café de la Mairie du VIe. Se duse la bar și comandă o băutură; privind oamenii din încăperea îngustă, albastră de fum, își spuse: „Ascultă!” Nora îl tulbura, viața Norei și viața oamenilor din viața lui. „Calea omului prin ceață!” își zise el. Își atârnă umbrela de marginea barului.

— Să gândești înseamnă să fii bolnav, îi spuse el barmanului.

Acesta aprobă din cap.

Oamenii din cafenea așteptau să vadă ce va spune doctorul, știind că era beat și că va vorbi; trădările lui curgeau în fraze lungi, defăimătoare; nimeni nu știa vreodată ce era adevărat și ce nu.

— Dacă chiar vreți să știți cât de tare lovește un boxer, zise el uitându-se în jur, trebuie să intrați în cercul furiei lui și să fiți târâri afară de călcâie, nu la numărătoare.

Cineva râse. Doctorul se întoarse încet.

— Atât de sigur? întrebă el sarcastic. Atât de al naibii de sigur? Ei bine, așteptați până ajungeți în temniță și vă treziți lovindu-vă tălpile de nefericire.

Întinse mâna după băutură, murmurând ca pentru sine:

— Matthew, nu te-ai sincronizat cu viața nimănui și nimeni n-o să-și aducă aminte de tine, Dumnezeu să apere pustiul! Și cel mai bun instrument dă rateuri cu timpul, asta-i tot, instrumentul se strică, și trebuie să țin minte asta atunci când toți sunt ciudați; instrumentul e cel care a amuțit. Gravori, să-mi săpați asta pe piatra de mormânt când Matthew nu va mai fi, pierdut în vreo câmpie. Privi în jur. Instrumentul, domnilor, e cel care și-a pierdut coarda sol, altfel ar cânta o melodie frumoasă; altfel încă ar trimite mici vânturi în vântul nordului, sau și-ar atinge cocoșelul! Numai despre cei disprețuiți și cei ridicoli se spun povești interesante, adăugă el furios, văzând că obișnuiții localului zâmbesc, așa că vă puteți imagina când o să se spună una și despre voi! Viața e prea scurtă pentru mai mult de o meserie; încercați-o pe asta!

Un preot răspopit, bărbat masiv și palid cu mâini de femeie împodobite cu multe inele, prieten cu doctorul, îl strigă și-l invită să bea cu el. Doctorul veni, aducându-și grijuliu umbrela și pălăria. Preotul spuse:

— Mereu am vrut să știu dacă ai fost vreodată *cu adevărat* căsătorit sau nu.

— Eu ar trebui să știu? întrebă doctorul. Am *spus* că sunt căsătorit și că i-am dat unei fete numele meu și am avut copii cu ea, și apoi, *presto*! Am omorât-o ușor, ca pe o lebădă. Mi s-a reproșat această poveste? Da. Pentru că până și prietenii regretă să plângă pentru un mit, ca și cum nu asta ar fi practic soarta tuturor lacrimilor din lume! Ce dacă fata *a fost* soția fratelui meu și copiii, copiii fratelui meu? Când am pus-o jos, picioarele-i erau frumoase și ferme ca două lăstare de mai abia tăiate – a făcut el la fel de mult pentru ea? Mi-am închipuit-o în inima mea pură ca o gravură franțuzească, o fată toată numai sâni mici și ca o colivie de pasăre, întinsă pe spate confortabil, cu marea ca fundal și legată cu un cordon din trandafiri. A fost oare soția cuiva mai bine tratată? Cine spune că n-ar fi putut fi a mea, și copiii la fel? Cine, în definitiv, zise el violent, spune că nu sunt ai mei? Nu e un frate și fratele lui însuși, același sânge tăiat pe lungime, unul numit Michael și altul numit Matthew? Doar că oamenii se încurcă pentru că-i văd mergând în direcții diferite? Cine spune că nu sunt soțul soției fratelui meu și copiii lui nu au fost concepuți în poala mea? Nu e spre cinstea lui că mă regăsesc în el? Iar când ea a murit, l-a făcut plânsul meu pe el să plângă mai puțin?

Fostul preot spuse:

— Ei, e ceva în asta, dar tot aș vrea să înțeleg ce și cum.

— Ai vrea, așa-i? zise doctorul. Ei bine, iată de ce te afli unde te afli, în noroi, fără o singură pană cu care să zbori, precum rațele din parcul Golden Gate – cel mai mare parc în captivitate –, toți, cu bunătatea lor blestemată, le-au hrănit un an întreg distrugându-le, pentru că atunci când sosește timpul să zboare spre sud, sunt toate amorțite, prea grase și prea grele ca să se ridice de pe apă și, Dumnezeule, cum mai merg legănat și se chinuie prin parc toamna, țipând și smulgându-și penele din cap fiindcă natura le e trasă în jos de pâine și migrația le e oprită cu firimituri. Îți frângi mâinile văzându-le, și asta-i o altă ilustrare a dragostei; în cele din urmă ești prea greoi ca să te miști cu lăcomia pe care o ai în stomac. Și, mai zise doctorul, așa s-ar întâmpla și cu mine dacă aș permite, între vânt de o parte și ciclon de cealaltă. Sunt totuși oameni pe care i-am neglijat de dragul spiritului meu

– veteranii din Gardă și soldații de la Turnul Londrei, din cauza rinichilor reci și a părului cărunt, și genul de băieți care nu cunosc decât două existente – ei înșiși în oglindă – înainte și înapoi.

Acum era foarte beat. Rătăci cu privirea prin cafenea. Observă că doi oameni își dădeau coate. Se uită la fostul preot și înjură.

— Ce oameni! Toți înfricoșător de perverși. Au existat odată câțiva perverși *buni*, dar niciunul dintre voi, zise el adresându-se tuturor celor din încăpere, nu-i va cunoaște vreodată. Credeți că sunteți toți incrustați cu diamante, nu? Ei bine, scoateți diamantele și veți găsi carne de melc. Doamne, zise el întorcându-se, când mă gândesc! Începu să bată cu paharul în masă. Blestemați fie cu toții! Oamenii din viața mea care m-au făcut nefericit și care vin la mine să afle despre degradare și noapte. Nora, în care se dă o luptă între cap și inimă, căzută în ea, închizându-și viața cu mintea așa cum închizi un evantai, măcinată până la os de iubirea pentru Robin. Doamne, cum poate să se agațe femeia asta de o idee! Și Jenny, pițigoiul ăla bătrân! O, e o poveste urâtă grozavă, și cine spune că sunt un trădător? Să spunem lumii povestea lumii, zic eu.

— O epocă tristă și coruptă, zise fostul preot.

Matthew O'Connor mai comandă o băutură.

— Pentru ce vin toți la mine? De ce îmi spun totul și apoi se așteaptă ca totul să amuțească în mine, ca un iepure care se duce acasă să moară? Și acel baron Felix, care abia dacă a bălmăjit vreun cuvânt în toată viața lui, și totuși tăcerea lui proliferează ca mâzga pe un lac; și băiatul ăla al lui cu Robin, Guido, care încearcă să privească peste Dunăre cu lacrimi în ochi, Felix ținându-l de mână și băiatul concentrându-se pe un portret al Fecioarei agățat de o panglică roșie tot mai întunecată, simțind cum sfânta se ridică de pe metal și numind-o mamă; și eu nu știu nici măcar din ce direcție o să-mi vină sfârșitul. Așadar, când Felix m-a întrebat: „E infirm copilul?", i-am răspuns: „Era regele nebun al Bavariei infirm?" Nu sunt eu acela care să taie nodul înecându-se în vreun ochi de apă, fie el și urma copitei unui cal, oricât de tare ar fi plouat.

Oamenii începuseră să șușotească și ospătarii se apropiară să vadă și ei. Fostul preot surâdea în sinea lui, dar O'Connor nu părea să vadă sau să audă altceva decât propria-i inimă.

— Unii oameni, zise el, se aruncă cu capul înainte în *orice* ochi de apă și, șase pahare mai târziu, cineva din Haarlem face febră tifoidă bând din mizeria lor. Doamne, ia-mă de mână și scoate-mă din această mare dispută

– cu cât acționezi mai mult împotriva propriei naturi, cu atât mai conștient vei fi de ea –, ascultați-mă, Ceruri! Am făcut și am fost tot ce n-am vrut să fac sau să fiu – Dumnezeule, stinge lumina –, așa că stau aici, înfrânt, sfâșiat și plângând, știind că nu sunt ce credeam că sunt, un om bun care greșește, ci un om greșit care nu face mare lucru, și nu v-aș vorbi despre asta dacă n-aș vorbi cu mine însumi. Vorbesc prea mult, pentru că am fost făcut atât de nefericit de ceea ce voi țineți sub tăcere. Sunt o leoaică bătrână și istovită, un las în colțul meu, nicicând, de dragul de a fi curajos, n-am fost măcar ceva din ceea ce sunt, ca să aflu ce sunt! Aici zace trupul Cerului. Pasărea cântătoare urlă printre stâlpii Paradisului, o, Doamne! Moartea în ceruri stă întinsă pe un firmament de culoarea macroului, cu un coif pe piept și un mânz cu coamă mută de marmură la picioare. Somnul nocturn îi îngreunează pleoapele.

— Ce omuleț caraghios, spuse cineva, vorbește întruna – îi bagă mereu pe toți în bucluc scuzându-i, pentru că nu se poate scuza pe sine e Fiara cu Ochii Mijiți ce iese noaptea…

Când se întrerupse, se auzi vocea doctorului:

— Și eu ce sunt? Sunt blestemat, și scrupulos public!

Pipăi după o țigară, o găsi și o aprinse.

— Cândva, demult, stăteam și ascultam un șarlatan care se dădea drept medic spunând: „Acum, doamnelor și domnilor, înainte de a-l decapita pe băiețel, îmi voi permite să vă amuz cu câteva scamatorii de salon”. Avea un turban tras pe ochi și un geamăt în ventriculul stâng ce se voia a fi bocetul Tofetului, și un perizonium mare cât un cort, care acoperea cam tot atât. Ei bine, și-a început scamatoriile. A făcut să-i crească un copac din umărul stâng, a scos doi iepuri din manșete și a ținut trei ouă în echilibru pe nas. Un preot, care se afla în mulțime, a început să râdă, și un preot care râde mă face întotdeauna să-mi frâng mâinile de îndoială. Altădată a fost când Ecaterina cea Mare a trimis după mine să-i las sânge. S-a lăsat în voia lipitorii într-un abandon saxon total, zicând: „Las-o să bea, mereu mi-am dorit să fiu în două locuri deodată!”

— Pentru Dumnezeu! zise fostul preot. Ține minte măcar în ce secol trăiești!

Pentru o clipă, doctorul păru supărat.

— Ascultați, zise el, nu mă întrerupeți. Motivul pentru care sunt atât de remarcabil e că-mi amintesc de toată lumea, chiar dacă nu-i de față. Băieții

care par inocenți precum fundul unei farfurii sunt cei care creează probleme, nu un bărbat cu memorie preistorică.

— Și femeile pot crea probleme, spuse slab fostul preot.

— Asta-i altă poveste, zise doctorul. Ce altceva a făcut vreodată Jenny, și ce altceva a făcut Robin? Și Nora, ce altceva a făcut decât să creeze probleme, închizându-le în casă noaptea, ca într-un coteț de păsări? Eu însumi mi-aș dori să nu fi avut niciodată nasturi sub brâu – căci tot ce-am făcut și tot ce n-am făcut se rezumă la asta —; pentru a fi recunoscută, o nestemată trebuie să stea în câmp deschis; dar eu scânteiez dintr-un lăstăriș! Dacă nu vrei să suferi, trebuie să te scindezi. N-au fost diferitele părți ale Carolinei de Habsburg în trei locuri distincte? Inima în biserica Augustiner, intestinele la St Ștefan și ce-a rămas din corp în capela Capucinilor? Au fost salvate prin separare. Dar eu sunt întreg! O, luna nouă! zise el. Când o să vină ea pe cer?

— Beat și logoreic, spuse cineva.

Doctorul îl auzi, dar era prea dus ca să-i pese, prea confuz ca să protesteze, și deja plângea.

— Hai, spuse fostul preot, te duc acasă.

Doctorul făcu un gest larg cu brațul.

— Răzbunarea e pentru cei care au iubit puțin, pentru orice altceva justiția nu e de ajuns. Într-o zi o să mă duc la Lourdes, o să-mi croiesc drum până în primul rând și o să vorbesc despre voi toți.

Ochii îi erau aproape închiși. Îi deschise, privi în jur și-l cuprinse furia.

— Doamne atotputernic! zise el. De ce nu mă lasă toți în pace?

Fostul preot repetă:

— Hai, te duc acasă.

Doctorul încercă să se ridice. Era extrem de beat și acum și extrem de mânios. Umbrela îi căzu pe jos cu zgomot de sticlă spartă când dădu energic din braț, respingând mâna ce se întindea să-l ajute.

— Afară! Afară! spuse el. Ce an blestemat, ce vremuri nenorocite! Cum s-a întâmplat, de unde au venit?

Începu să țipe, râzând printre suspine.

— Vorbesc cu mine – toți – așezându-se pe mine grei ca un cal de povară – vorbesc! Dragostea cade cu untul în jos, soarta cu fundul în sus! De ce nimeni nu știe când se termină totul, în afară de mine? Proasta aia de Nora, care se ține cu dinții, se duce s-o caute pe Robin! Și Felix – eternitatea abia

dacă-i ajunge unui evreu! Dar mai e cineva – cine era, la naiba, cine era? Am cunoscut pe toată lumea!

Se lăsă pe masă cu toată greutatea, cu brațele în lături, cu capul între ele, cu ochii larg deschiși, plângând, uitându-se în lungul mesei la scrumul care zbura împins de răsuflarea lui gâfâită.

— Pentru numele lui Dumnezeu! zise el, și vocea-i era șoaptă, acum că ați auzit toți ce voiați să auziți, nu puteți să mă lăsați în pace acum, să mă lăsați să plec? Nu numai că mi-am trăit viața degeaba, dar am și povestit-o degeaba… Abominabil printre oameni odioși… știu, s-a sfârșit, totul s-a sfârșit, și nimeni nu știe asta în afară de mine… beat criță… a durat prea mult…

Încercă să se ridice în picioare, dar renunță.

— Acum, zise el, sfârșitul – fiți atenți la vorbele mele acum *nimic, doar mânie și bocet!*

CAPITOLUL OPT

Posedata

Când Robin, însoțită de Jenny Petherbridge, sosi la New York, părea distrată. Nu ascultă sugestia lui Jenny de a se stabili la țară. Spuse că un hotel era „destul de bun”. Jenny nu putea să facă nimic cu ea; era ca și cum forța motivațională care condusese viața lui Robin, ziua și noaptea deopotrivă, fusese schilodită. În primele câteva săptămâni refuză să iasă, apoi, crezându-se singură, începu să bântuie gările, luând trenuri spre diferite părți ale tării, rătăcind fără țintă, intrând în multe biserici mărginașe, așezându-se în colțul cel mai întunecat sau sprijinindu-se de perete, cu vârfurile picioarelor întoarse spre înăuntru, cu mâinile lăsate în jos și împreunate, cu capul plecat. Cum se convertise la catolicism cu mult timp în urmă, acum intra în biserică precum cineva care renunță la ceva; cu mâinile în fața chipului, îngenunchea, sprijinindu-și dinții în palmă, încremenită într-o poziție absentă, ca un om care a auzit brusc de moarte; moarte care nu se poate formula până când limba șocată nu-i dă permisiunea. Mișcându-se ca o gospodină venită să facă ordine într-o casă necunoscută, înainta cu o lumânare aprinsă și, așezând-o undeva, se întorcea, trăgându-și mănușile albe, groase, și cu pasul ei încet, nonșalant, părăsea biserica. O clipă mai târziu Jenny, care o urmărise, privind în jur să se asigure că era remarcată, se repezea la sfeșnic, smulgea lumânarea de pe țepușa ei, o stingea; o reaprindea și o punea la loc.

Robin rătăcea și pe câmpuri, culegând flori, vorbind cu glas scăzut cu animalele. Pe cele care se apropiau le prindea, întinzându-le blana spre spate până când li se îngustau ochii și li se dezgoleau dinții, propriii ei dinți văzându-se ca și cum și-ar fi ținut mâna pe propriul ei gât.

Fiindcă legăturile lui Robin erau cu ceva nevăzut, fiindcă în vorbirea și-n gesturile ei era un anonimat disperat, Jenny deveni isterică. O acuza de o „comuniune senzorială cu spirite necurate”. Și, punând răutate în vorbe, se înjosea. Nu înțelegea nimic din ce simțea sau făcea Robin, și asta era și mai insuportabil decât absența ei. Jenny se plimba de colo-colo prin camera ei de hotel întunecată, împleticindu-se și plângând.

Robin se îndreptă acum spre zona de unde era Nora. Îi dădea ocol, tot mai aproape. Câteodată dormea în pădure; tăcerea pe care o provoca la venire era apoi ruptă din nou de insectele și păsările ce zburau acoperindu-i intruziunea, care era uitată în neclintirea ei, obliterând-o așa cum o picătură de apă devine anonimă căzând într-un lac. Uneori dormea pe o bancă din capela părăginită (își lua cu ea câteva lucruri), dar niciodată nu mergea mai departe. Într-o noapte fu trezită de lătratul îndepărtat al câinelui Norei. Așa cum ea speriase pădurea cu răsuflarea ei, făcând-o să amuțească, lătratul câinelui o făcu pe ea să încremenească într-o rigiditate absolută. Jumătate de acru mai încolo, Nora, șezând lângă o lampă cu gaz, înălță capul. Câinele alerga în jurul casei; îl auzi mai întâi dintr-o parte, apoi din alta; scâncea alergând; îl auzea lătrând și scâncind tot mai departe. Nora se aplecă, ascultând: începu să tremure. După o clipă se ridică, descuind ușile și ferestrele. Apoi se așeză la loc, cu mâinile pe genunchi; dar nu putea să aștepte. Ieși. Noaptea era târzie. Nu mai auzea câinele, dar merse mai departe. Auzi ceva fojgăind în iarbă un pic mai sus de ea, se împiedică de o tufă de trandafiri, dar nu strigă.

În vârful dealului văzu, înălțându-se neclar pe fundalul cerului, albul șters de vreme al unei capele; pe sub ușă se zărea lumină. Începu să alerge, înjurând și plângând, și orbește, fără să bată, năvăli pe ușa capelei.

Pe un altar improvizat, în fața unei Madone, ardeau două lumânări. Lumina lor cădea pe podea și pe băncile prăfuite. În fața imaginii erau flori și jucării. Iar în fața lor, în picioare, stătea Robin, îmbrăcată în pantalonii ei bărbătești. Speriată și zdrobită, fusese surprinsă în punctul în care mâna aproape îi ajunsese la umăr, și în momentul în care trupul Norei lovi lemnul, Robin își începu căderea. Se prelinse în jos, cu pletele legănându-i-se, cu brațele întinse, și câinele era și el acolo, mergând cu spatele, alunecând pe cele patru picioare; labele îi tremurau sub tremuratul coapselor, i se ridicase blana pe spinare; stătea cu gura deschisă, cu limba atârnată în afară peste colții strălucitori și ascuțiți; scâncea și aștepta. Și ea căzu, până când capul i se lovi de al lui; era acum și ea în patru labe, târându-se pe genunchi. Venele îi ieșeau în evidență pe gât, sub urechi, i se umflau pe brațe, și sângele îi inunda pulsând degetele în timp ce ea înainta.

Câinele, tremurând din fiecare mușchi, făcu un salt în spate, cu botul rânjit, cu limba înțepenită în gură într-o curbă a terorii; se dădea înapoi, înapoi, pe măsură ce ea înainta, scâncind și ea acum, înainta, cu capul complet întors într-o parte, rânjind și scâncind. Încolțit în cel mai îndepărtat

cotlon, câinele se ferea ca pentru a evita ceva ce-l tulbura până la agonie, de ziceai că se ridică de la podea; apoi se opri, cățărat pe peretele lateral, cu labele din față ridicate, alunecând. Atunci, cu capul în jos, târându-și bretonul prin praf, ea îl lovi dintr-o parte. El slobozi un urlet de durere și o mușcă, alergând în jurul ei, lătrând și, repezindu-se la ea ba dintr-o parte, ba din alta, își ținea capul îndreptat spre ea, lovind peretele cu coapsa din când în când.

Atunci începu și ea să latre, târându-se după el – lătra într-o criză de râs, obscen și tulburător. Câinele începu să plângă, alergând alături de ea, cap în cap cu ea, ca și cum ar fi vrut s-o fenteze; picioarele i se mișcau încet, blând. Alerga de colo-colo, plângând din adâncul gâtlejului, și ea rânjea și plângea cu el; au plâns în spații tot mai mici, mișcându-se cap în cap, până când ea renunță, întinzându-se pe jos, cu mâinile pe lângă ea, cu fața întoarsă și jelind; iar câinele renunță și el atunci și se culcă, cu ochii injectați de sânge, cu capul pe genunchii ei.

[1] Felicien Rops (1833-1898), pictor belgian cunoscut mai ales pentru gravurile sale.

[2] Aici traversăm râul (în germană, în original).

[3] Cartier deocheat din San Francisco.

[4] Da! E absolut corect! (în germană, în original).

[5] Mobilier; aici, calabalâc (în franceză, în original).

[6] În acest mormânt întunecat (în italiană, în original).

[7] Referire la un poem al acestui poet medieval francez (c. 1230 – c. 1285), intitulat Le Dit de l'Herberie (Despre piața de ierburi), conceput ca un monolog al unui șarlatan care vinde leacuri.

[8] „Păcătuiește până la capăt“ - sfat dat de Luther într-o scrisoare despre păcat din 1521 (în latină, în original).

[9] Sănătate. Să dea Dumnezeu să te bucuri mereu ca astăzi! (în germană, în original).

[10] Denumire familiară pentru Boulevard Saint-Michel din Paris (în Cartierul Latin).

[11] Minunat (în germană, în original).

[12] Dresor (în franceză, în original).

[13] Viața este eternă, în asta rezidă frumusețea ei (în germană, în original).

[14] „Și îi făcu, în timpul captivității sale, miile de servicii pe care numai o dragoste devotată e capabilă să le facă“ (în franceză, în original).

[15] John Clem (1851-1937), general american care și-a început cariera militară la numai 12 ani, intrând într-un regiment al Armatei Unioniste în timpul Războiului Civil American și remarcându-se prin curajul lui.
[16] Fortificație din portul Charleston, pe malul Oceanului Atlantic, unde a avut loc bătălia care a declanșat Războiul Civil American (12-13 aprilie 1861).
[17] Eroină a spectacolului tradițional de marionete Punch and Judy, în general destul de violent.
[18] Eleonora Duse (1858-1924), actriță celebră în epocă.
[19] „Ascultă, băiete, mergi ca și cum ai avea treizeci și șase de diavoli agățați de fund!“ (în franceză, în original).
[20] Biblia, Isaia, 21:11.
[21] „O, Doamne! Cumplita noapte! Noaptea, care nu este decât o câmpie imensă, și inima, o mică extremitate!“ (în franceză, în original).
[22] Referire la Mary Campbell, poreclită, datorită accentului ei, Mary Scoțiană, cândva iubita poetului Robert Burns și personaj principal în poemul acestuia Highland Mary.
[23] Personaj al unei poezioare englezești pentru copii.
[24] Referire la opera cu același nume, de Julius Benedict (1804-1885).
[25] Aici, coș de flori (în franceză, în original).
[26] Coley Cibber (1671-1757), actor, dramaturg și poet englez. Replicile citate sunt din piesa Love Makes a Man (Dragostea îl face pe om), scrisă de el în 1700.
[27] Stanislaw II August sau Stanislaw Antoni Poniatowski (1732-1798), ultimul rege al Poloniei și Mare Duce al Lituaniei, silit să abdice după ce a fost silit de Ecaterina II a Rusiei să accepte divizarea Poloniei și să se supună Rusiei.
[28] Pământ damnat și blestemat (în latină, în original).
[29] Referire la „Stone of Scone“, un bloc de gresie folosit de secole în ceremonia încoronării regilor Scoției, apoi ai Angliei și Marii Britanii. Este așezată în jilțul pe care stă regele în momentul încoronării.
[30] Simon Brec, cel despre care se spune că ar fi adus tronul din care a rămas această piatră din Spania în Irlanda.
[31] Citat din lucrarea Hydriotapbia, Urn Burial, or, a Discourse of the Sepulchral Urns Lately Found In Norfolk (1658), de Sir Thomas Browne.
[32] Termen argotic franțuzesc pentru o prostituată.

[33] Alee largă ce trece pe lângă Hyde Park din Londra, loc de întâlnire pentru cei din lumea bună în secolele XVIII—XIX.
[34] Plăcerea e cea care mă bulversează (în franceză, în original).
[35] Vers dintr-o arie a operei Miresele Veneției de Julius Benedict.
[36] Doamne, sunt doi cai de lemn în dormitor (în franceză, în original).
[37] Portul de jos (în italiană, în original).

Table of Contents

[1]
[2]
[3]
[4]
[5]
[6]
[7]
[8]
[9]
[10]
[11]
[12]
[13]
[14]
[15]
[16]
[17]
[18]
[19]
[20]
[21]
[22]
[23]
[24]
[25]
[26]
[27]
[28]
[29]
[30]
[31]
[32]
[33]

[34]
[35]
[36]
[37]